

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ – КОЧАНИ

КАТЕРИНА БУРЛИЈОВСКА, ДПЛ. ПРАВНИК

***ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈААТ ЗА РАЗВОД НА БРАК И ПОСЛЕДИЦИ
ОД РАЗВОДОТ И КОМПАРАТИВНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ВО
СОСЕДСТВОТО***

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Штип, 12.2015

Комисија за одбрана и оценка

Ментор: проф. д-р Војо Беловски

Член: доц. д-р Игор Камбовски

Член: доц. д-р Марија Амповска

ИЗЈАВА
ЗА ОРИГИНАЛНОСТ НА ТРУДОТ

Јас, Катерина Бурлијовска, кандидат за одбрана на магистерскиот труд со наслов „Фактори кои влијаат за развод на брак и последици од разводот и компаративните показатели во соседството“ и з ј а в у в а м под морална, материјална и друга одговорност дека при изработката на магистерскиот труд ги почитував позитивните законски прописи од областа на заштитата на интелектуалната сопственост и не користев трудови на други автори без да бидат почитувани пропишаните методолошките стандарди. Користената литература достоино ја бележев во подбелешките и во литературата, составен дел на темата.

Тоа значи дека трудот е оригинален, не е плагијат.

Кандидатка: Катерина Бурлијовска

Краток извадок:

Во магистерска тема: „Фактори кои влијаат за развод на брак и последици од разводот и компаративните показатели во соседството“ ќе ги опфатам начините, условите и постапката за склучување на брак согласно со законот за семејство во Р.Македонија, факторите и последиците кои доведуваат до разводот на брак во нашата држава, како и во Англија, Германија, Франција, Сад, Русија.

Потоа ќе бидат опфатени и постапките за развод на бракови во Р. Македонија, како и компаративните, статистички показатели за бројот на склучени и разведени бракови во Р.Македонија и Р.Бугарија.

Клучни зборови: брак, развод на брак .

Abstract:

In my master's thesis: "Factors affecting divorce and consequences of divorce and comparative indicators in the neighborhood" I will present ways, conditions and procedures for marriage according to the Family Law in Macedonia, and the factors that lead to consequences divorce in our country, as well as in England, Germany, France, USA, Russia.

Then will be covered and procedures for divorce in Macedonia, as well as comparative, statistical data on the number of Marriages and divorces in the Republic of Macedonia and Bulgaria.

Keywords: marriage, dissolution of marriage.

Содржина

1. ОБРАЗЛОЖЕНИЕ ЗА НАУЧНАТА И СТРУЧНАТА ОПРАВДАНОСТ НА ТЕМАТА	9
1.1 Предмет на истражувањето	11
1.2 Цели на истражувањето	11
1.3 Очекувани резултати	11
1.4 Теоретска рамка	12
1.5 Хипотетичка рамка	12
1.6 Општа хипотеза	12
1.7 Посебни хипотези	13
1.8 Одделни хипотези	13
1.9 Варијабли	13
Истражувачки техники	13
1.10 Методолошки приод	14
2. ПОИМ И ДЕФИНИЦИЈА ЗА БРАКОТ	14
2.1 Склучување на брак	14
2.2 Услови за склучување на брак	18
2.3 Постапка за склучување на брак	20
2.4 Дејствија на бракот	22
2.5 Дејствија на бракот врз личните односи на брачните другари	23
2.6 Избор на презиме	23
2.7 Независност во изборот на работа и занимање	24
2.8 Избор на место на живеење	25
2.9 Водење на заедничкото домаќинство	25
2.10 Задоволување на потребите на семејството	26
3. ПРЕСТАНОК НА БРАК	26

3.1	Престанок на неполноважен брак	27
3.2	Апсолутно ништовни бракови	27
3.2.1	Брачност	28
3.2.2	Душевно заболување	28
3.2.3	Сродство.....	29
3.3	Релативна ништовност	30
3.3.1	Недостатоци на волја	31
3.3.2	Малолетство	31
3.4	Престанок на полноважен брак	33
3.4.1	Со смрт на еден од брачните другари.....	33
3.4.2	Со прогласување на исчезнатиот брачен другар за умрен	33
3.4.3	Развод на брак.....	34
4.	ПОИМ, КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗВОД НА БРАК.....	35
4.1	Дефинирање и карактеристики на разводот на брак	35
5.	РАЗВОД НА БРАКОТ НИЗ ИСТОРИЈАТА	37
6.	СИСТЕМИ НА РАЗВОД НА БРАК ВО СПОРЕДБЕНОТО ПРАВО	40
6.1	Земји каде разводот на брак не е дозволен	42
6.2	Земји со напoлно слободен развод на брак	42
6.3	Земји каде разводот на брак е дозволен по вина	43
6.4	Земји каде разводот е дозволен поради тешко нарушување на брачните односи	44
6.5	Комбиниран систем	45
7.	ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈААТ ЗА РАЗВОД НА БРАК	46
7.1	Развод на брак поради душевна болест	46
7.2	Неподнослив заеднички живот	47

7.3 Неверство	48
7.4 Посегање врз животот	49
7.5 Малтретирање, тешки навреди и нечесен живот	50
7.6 Злонамерно или неоправдано напуштање на брачен другар	51
7.7 Исчезнување	52
7.8 Осуда на казна затвор	53
7.9 Фактички престанок на брак.....	54
7.10 Преминување од хетеро во хомосексуалност	55
7.11 Работа во странство како причина за развод.....	57
7.12 Влијание на родителите во бракот	58
7.13 Семејно насилство.....	58
7.14 Верски и културни разлики	61
7.15 Склучувањето на брак во рана возраст и предбрачна бременост причина за развод.....	63
7.16 Социоекономски статус причина за развод на брак.....	64
7.17 Непостоење на комуникација и разбирање причина за развод на брак	65
8. ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈАТ ЗА РАЗВОД НА БРАК ВО СПОРЕДБЕНОТО ПРАВО ..	67
8.1. Развод на брак во Англија	67
8.1.1 Прељуба	70
8.1.2 Неразумно однесување	70
8.1.3 Напуштање	71
8.1.4 Двегодишна одвоеност	71
8.1.5 Петгодишна одвоеност	71
8.2 Причини за развод на брак во Франција.....	72
8.2.1. Развод на брак со заедничка согласност	72

8.2.2 Развод на брак со заедничко барање на двајцата брачни другари	72
8.2.3 Развод на брак по барање на едниот брачен другар што го прифаќа другиот брачен другар	73
8.2.4 Развод на брак поради вина на едниот брачен другар	75
8.2.5 Развод на брак поради престанување на заедничкиот живот	77
8.2.6 Развод на брак поради фактичко престанување на брачниот живот..	78
8.2.7 Развод на брак поради душевна болест	79
8.3 Причини за развод на брак во Германија	80
8.4 Компаративен приказ на причините за развод на брак во САД	86
8. 4.1 Причини за развод на брак според принципот на „вина“	89
8.4.2 Неодржливост	89
8.4.3 Насилство	89
8.4.4 Неверство	89
8.4.5 Пресуда за кривично дело	90
8.4.6 Напуштањето	90
8.4.7 Живеење одделно	90
8.4.8 Задржување во ментална институција	91
8.5 Компаративен приказ на причините за развод на брак во Русија	91
9. ПОСЛЕДИЦИ ОД РАЗВОД НА БРАК	95
9.1 Презимето на сопругата по разводот на бракот	95
9.2 Подароци	95
9.3 Враќање на подароците	96
9.4 Заедничкиот имот	96
9.5 Издржување на брачниот другар	97
9.6 Право на наследување	98

9.7 Процесните трошоци	98
9.8 Надомест на штета	99
9.9 Право на стан.....	99
9.10 Последици во однос на децата.....	100
10. ПОСТАПКА ЗА РАЗВОД НА БРАК ВО Р.МАКЕДОНИЈА.....	105
10.1 Стварна месна и функционална надлежност на судот во	105
бракоразводна постапка.....	105
10.2 Поведување на постапка за развод на брак.....	106
10.3 Рочиште за мирење на брачните другари	107
10.4 Времени мерки во полза на децата и на брачниот другар	109
10.5 Главна расправа.....	110
11. СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ ЗА СКЛУЧУВАЊЕ НА БРАК ВО ОДНОС НА РАЗВОД НА БРАКОТ ВО Р. МАКЕДОНИЈА.....	113
12. КОМПАРАТИВНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ВО СОСЕДСТВОТО ВО ОДНОС НА Р. МАКЕДОНИЈА.....	114
ЗАКЛУЧОК.....	117
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	121

1. ОБРАЗЛОЖЕНИЕ ЗА НАУЧНАТА И СТРУЧНАТА ОПРАВДАНОСТ НА ТЕМАТА

Како предмет на ова мое истражување ќе бидат факторите кои влијаат за развод на брак и последици од разводот и компаративните показатели во соседството.

Разводот на брак е дел од општествените науки како група на академски дисциплини кои ги проучуваат човековите аспекти во светот, кои се базираат на проучување на човековата средина, познати како меки науки.

Во нашето право развод на брак е регулирано со Законот за семејството од декември 1992 година кој ја следи состојбата востановена со Законот за бракот од 1973 година, но сепак содржи и некои новини.

Бракот претставува доброволна заедница на животот меѓу брачните другари, заснован на начин предвиден со закон, во кој брачните другари се должни еден на друг да бидат верни, заемно да си помагаат и спогодбено, врз основа на заемна рамноправност да ги решаваат сите заеднички права и обврски.

Доколку за време на брачната заедница настанат околности кои ги нарушуваат брачните односи, брачната заедница може да престане со развод и тоа врз основа на барање на еден од брачните другари, и на заедничко барање од страна на двата брачни другари, односно постои можност бракот да престане со развод, но под услови предвидени со закон.

Разводот на брак претставува правен начин на престанок на брак кој се дефинира како начин на престанок на полноважен брак за време на животот на брачните другари со одлука од надлежен суд.

Вака определена дефиниција на поимот развод брак може да се истакнат следниве обележја и тоа:

- може да се разведе само полноважен брак,

- може да се бара развод на брак само за време на животот на брачните другари,
- за развод брак одлучува надлежен суд врз основа на закон и
- за да се разведе бракот мора да постојат одредени причини предвидени со закон

За да може еден брак да биде разведен потребно е тој брак да биде полноважен, за полноважен брак се смета оној брак кој е склучен врз услови предвидени со закон. Доколку во постапката за развод се утврди дека бракот не ги исполнува условите за полноважност, односно доколку излезе дека бракот е ништовен, ќе се пристапи кон негово поништување како посилен начин за престанок на бракот.

Развод на брак може да се бара само за време додека и двајцата брачни другари се живи, тоа значи дека оваа претпоставка треба да постои по сила на закон.

Правото на развод на бракоразводната постапка е, во моментот на поднесувањето на тужбата, така и во моментот на правосилноста на одлуката за развод. Доколку еден од брачните другари умре во текот на бракоразводната постапка, таа веднаш се запира бидејќи бракот претставува и строгото лично право и им припаѓа исклучиво на брачните другари, односно правото на тужба за развод на брак не преминува на наследниците.

Бракот може да се разведе само со одлука на надлежен суд во постапка предвидена со закон. Брачните другари не можат сами без одлука на надлежен суд да одлучат дали ќе живеат во брак или бракот ќе го разведат, тие можат да се договорат дека спогодбено ќе побараат нивната брачна заедница да престане со развод, или само еден од брачните другари може да побара брачната заедница да се разведе, но секогаш за да се изврши развод на брак потребно е да се наведат причините што довеле брачната заедница да престане.

Постоењето на причини за развод на брак во секој конкретен случај го цени надлежниот суд врз основа на закон и врз основа на претходни утврдена постапка.

Досега изнесеното претставува воведен сегмент и е составен дел во **првиот дел** на трудот, што е структуриран во единнаесет тематски целини.

1.1 Предмет на истражувањето

Факторите кои влијаат за развод на брак и последиците од развод и компаративните показатели во соседството. Во мојот истражувачки труд ќе наведам неколку фактори кои доведуваат до развод на брак и последици кои настануваат со самиот разводот исто така истражувачкиот труд ќе содржи и статистички податоци за причините за развод во Р. Македонија и причините за развод во нејзините соседни земји: Република Бугарија, во согласност со тие податоци во главниот дел на мојата истражувачка работа ги анализирам и ги споредувам преку графикони од кои јасно можат да се видат разликите. Истражувањето ќе се одвива во период од една година каде затекната група ќе бидат брачните другари во нашата држава.

1.2 Цели на истражувањето

Целта на моето истражување е да се утврдат факторите кои влијаат за развод на брак и на кој начин влијаат врз брачните другари, и кои се последици настануваат после разводот на брак и како тие влијаат врз семејство. Исто така целта на моето истражување е да се разбуди свеста кај брачните парови, да со цел се намали разводот на брак во кој најмногу се погодени децата.

1.3 Очекувани резултати

Од спроведеното истражување и утврдената фактичка состојба очекувам да се поткрене свеста на јавноста преку свои определени мерки и техники да се

обиде превентивно да влијае за намалување на оваа појава, односно да се намали бројот на разводи кои негативно влијаат врз општеството, а тоа најмногу се одразува на наталитетот.

1.4 Теоретска рамка

Користејќи ги статистичките податоци од Р. Македонија и од соседните земји, како што се статистичките податоци од Р. Бугарија, утврдени се различни причини за развод на брак кои детално ќе ги образложувам во мојот магистерски труд.

1.5 Хипотетичка рамка

Магистерскиот труд е, главно, насочен кон истражување и анализирање на причините, факторите и последиците од разводот на бракот. Во мојот случај јас имам неколку хипотези кои, во согласност од коефициентот кој е добиен со пресметување со статистички софтвери, се отфрла или се прифаќа хипотезата.

1.6 Општа хипотеза

Факторите кои влијаат за развод на брак се, главно семејното насилство, сиромаштијата, неможноста да се има дете, неверството на брачните другари, зависност од алкохол, коцкање, работа и друго, големото влијание на родителите над брачните парови, големото отсуство на еден од партнерите од дома и слично. Последиците од разводот најчесто се одразуваат на децата, особено ако тие се на возраст од 1 до 15 години. Психолозите и педагозите тврдат дека разводите, водат и кон ментално растројство врз децата, каде што во многу случаи децата запаѓаат во депресија.

1.7 Посебни хипотези

Во овој дел , главно, ги наведувам причините и последиците за бракот и до нивна појава. Според статистичките податоци, горната граница за разводите, главно е семејното насилство кој се појавува како почесто затекнат фактор за развод на брак во нашата држава.

1.8 Одделни хипотези

Овој дел, главно се состои од анализа на претходната хипотеза, како на пример зошто доаѓа до таа причина, што укажуваат податоците од анализите и што укажуваат емпириските испитаници.

Бројот на разводи во една земја се зголемува пропорционално со зголемувањето на бројот на случаи на семејно насилство, така што во Република Бугарија стапката на раст на семејно насилство во 2012 - 2013 година, е поголема од во однос на стапката на раст во Република Македонија, секако тоа е така бидејќи Р. Бугарија е територијално и населено поголема од Р. Македонија.

1.9 Варијабли

Истражувачки техники

Истражувачки техники кои ги користев во креирањето на овој магистерски труд **се рандом** анкетање и статистичка анализа на податоци, воглавно од завод за статистика.

Како зависна варијабла во овај магистерски труд го издвоив брачните другари, бидејќи се почесто се одлучуваат за развод на брак, но со почести советувања и укажување на последиците од разводот, бројката на разводи ќе се намали.

А како независна варијабла го издвоив семејното насилство како фактор за развод на брак, бидејќи поголемиот број на разводи во нашата држава се поради семејното насилство.

1.10 Методолошки приод

Податоците кои се застапени содржат животен циклус од 2012 до 2013 година. Како што наведовме во претходната подточка, користени се три техники : анкета и софтверски обработени податоци, како и споредбени статистички податоци од заводот за статистика на Р.Македонија и Р.Бугарија во однос на разводот на брак.

2. ПОИМ И ДЕФИНИЦИЈА ЗА БРАКОТ

2.1 Склучување на брак

Постојат голем број дефиниции за бракот истакнати од голем број на писатели. Поимот и дефиницијата за бракот можат да се дадат според правната теорија или според законските одредби што ја регулираат оваа материја. Може да се каже дека постојат толку многу дефиниции што не може да се заклучи точна бројност, а и разноликоста на дефинициите за бракот покажува како да не е можно бракот да се дефинира еднаш за секогаш и за секоја општествена средина. Може да се каже дека постојат дефиниции за бракот толку и колку што постојат научни профили кои се занимаваат проблематика. Секој автор и секое национално законодавство како да сакале во дефиницијата за бракот да додат нешто свое.

Со сигурност можеме да кажеме дека правната дефиниција на бракот посебно има долга историја, започнувајќи со дефиницијата наведена како најстара дефиниција за бракот која датира од IV век на нашата ера дефинирана

од римскиот правник Модестин според која „Бракот е врска помеѓу маж и жена, соединети во севкупниот живот, во кој ги делат сите работи предвидени со боженственото и човечкото право”.¹ Во *Јустинијановите Институции* бракот се дефинира како „врска помеѓу маж и жена, која содржи нераздвојна животна заедница”. Бракот е дефиниран како договор во кој „две лица од различен пол ја изјавуваат, согласно со законот, својата волја дека ќе живеат во неразделна заедница, дека ќе раѓаат деца, дека ќе ги воспитуваат и дека заемно ќе се помагаат” во австрискиот општ граѓански законик од 1811 година. Српскиот *Граѓански законик од 1844 година*, бракот го дефинира како “заедница помеѓу две лица од различен пол кои изјавуваат дека неразделно ќе живеат, заветувајќи се на вечна љубов и на неразрушлива верност”. Српската православна црква според Брачните правила бракот дефинира како “света тајна” со која “две лица од различен пол, на начин пропишан од црквата, се врзуваат со доживотна духовна и телесна врска заради целосна животна заедница, раѓање и воспитување на децата”.

Во текот на годините, паралелно со законодавствата кои ја определувале дефиницијата на бракот, започнале да се јавуваат и такви кои не содржат директни одредби, кои би укажувале на поимот и дефиницијата за бракот. Во оваа смисла можат да се споменат верскиот *Законик за семејството* и старателството од 1964 година, бугарскиот *Семеен кодекс*, од 1968 год. и Основите на законодавството на СССР и на сојузните републики за бракот и семејството од 1968год.

Од 1946 година па наваму сите закони за бракот во нашата земја содржат дефиниција за бракот која гласи “доброволна и трајна заедница на живот на маж и жена, уредена со закон”. Законите за бракот во другите републики и автономни покраини, главно, ја задржале дефиницијата на бракот дадена во Основниот закон за бракот од 1946 година: „бракот е со закон уредена заедница на живот на маж и жена”.

¹ Семејството во Европа XVI-XXI век, Дејан Мицковиќ, Културна установа Блесок, Скопје, 2008

Како заклучок од сите претходно наведени законски дефиниции за брак на своевиден начин, но сепак на сличен, се воведени основните три обележја на бракот и тоа:

1. бракот е заедница на еден маж и на една жена (заедница на две лица од спротивен пол)
2. бракот е трајна заедница на живот
3. бракот е со закон уредена(формална) заедница

1.Бракот е заедница на еден маж и на една жена – укажува на биолошката страна на бракот, како заедница која човекот односно две лица од спротивен род ја создаваат со цел да се одржува односно репродуцира човечкиот род. Оттука секоја помисла за брак помеѓу две лица од ист пол е надвор од реалноста и е лишена од какво и да било разумно расудување. Притоа од почетокот на 21-от век, во светот се зголемил интересот и законодавните иницијативи да се промовираат и признаваат хомосексуални бракови, исто така, познати и како “геј бракови”. Холандија била првата земја која ги признала хомосексуалните бракови во 2001-ва година.

Хомосексуален брак е брак склучен помеѓу две лица од ист биолошки пол. Правното признавање на хомосексуалниот брак или можноста да се склопи истополов брак, е понекогаш сметан за брачна рамноправност особено од неговите подржувачи, но голем број на противници сметаат дека признавањето на хомосексуалниот брак претставува намалување на наталитетот. Првите закони во модерните времиња кои дозволуваат хомосексуални бракови се усвоени во текот на 21-от век, па се до 19-ти мај 2014-та година, петнаесет земји: Аргентина, Белгија, Бразил, Канада, Данска, Франција, Исланд, Холандија, Нов Зеланд, Норвешка, Португалија, Шпанија, Јужна Африка, Шведска, Велика Британија, Уругвај и неколку под-национални јурисдикции (делови од Мексико и Сад), им

дозволија на хомосексуалните парови да се венчаат.² Според нашето право односно според законот за семејство на Р.Македонија „Брак можат да склучат две лица од различен пол со слободно изјавена волја пред надлежен орган, на начин определен со овој закон“³ јасно е дефинирано дека брак може да се склучи само помеѓу еден Маж и една Жена. Исто така владата на Република Македонија, на седницата, одржана на 27.06. 2014 година одлучи да му го поднесе на Собранието на Република Македонија новиот предлогот за измена на Уставот на Република Македонија, каде што во уставот ќе се дефинира бракот како заедница на живот на маж и жена во која се остваруваат интересите на брачните другари, семејството и општеството. Сепак признавањето на хомосексуални бракови не е во согласност со Божјиот Закон. Признавањето на хомосексуални бракови во името на човечките права и слобода, не покажува напредок на општеството.

2.Бракот е трајна заедница на живот – укажува на емотивната, психолошката и економската страна на бракот.⁴ Ова обележје укажува дека бракот се темели на љубов, разбирање, почитување и заемното помагање на брачните другари не се остварува само преку одржувањето на сексуални односи. Во бракот двата брачни другари подеднакво се соочуваат со сите радости, но и обврски што оваа заедница ги носи.

3.Бракот е со закон уредена (формална) заедница – Полноважен брак може да биде онаа заедница склучена под условите и на начин предвиден со закон. Секоја друга заедница во која еден маж и една жена ги остваруваат сите компоненти на брачното живеење, макар што во одредени случаи и да произведува и определени правни последици не претставува брак, туку се работи само за вонбрачна заедница или за таканаречен вонбрачен однос или непостоечки брак.

² <http://www.spiritualresearchfoundation.org/mk/homoseskusalni-gej-brakovi-duhovna-perspektiva>

³ Закон за семејство член 15 Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

⁴ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

Врз основа на наведените обележја, односно според законските одредби на нашето брачно право, бракот може да се дефинира како доброволна трајна заедница на живот помеѓу еден маж и една жена, заснована и уредена со слободната волја на лицата кои го склучуваат бракот на начин определен со закон, која може да престане само во случаите предвидени со закон. Бидејќи бракот е заедница уредена со закон, се смета дека таа заедница е и заштитена со закон.

Владата на Република Македонија, на седницата, одржана на 27.06. 2014 година одлучи да му го поднесе на Собранието на Република Македонија новиот предлогот за измена на Уставот на Република Македонија, така што со член 40 став 1 и 2 од Уставот на Република Македонија е утврдено дека „Република Македонија му обезбедува посебна грижа и заштита на семејството, односно јасно во уставот ќе го дефинира бракот како заедница на живот на маж и жена во која се остваруваат интересите на брачните другари, семејството и општеството“⁵. Република Македонија се грижи да ја заштити традиционалната дефиниција за бракот, со јасна поддршка на семејните вредности, да со цел бракот како заедница ќе биде заштитен, и јасно дефиниран.

2.2 Услови за склучување на брак

Битни услови за склучување на брак се јавуваат различноста на половите на лицата, полнолетноста на лицата кои сакаат да склучат брак, согласноста, и формата за склучување на брак. Сите овие услови тесно се поврзани со смислата на брак, како договор помеѓу брачните другари, како и со односот што ќе настане со склучувањето на бракот, како и во односот со нивните деца.

Еден брак за да биде полноважен, треба да се склучи од две лица од различен пол, со слободно изјавена волја пред надлежен орган под услови определени со закон.

⁵ Предлог за пристапување кон измени на уставот на Р. Македонија со насоки за изменување и дополнување на уставот на Р. Македонија од 27.06. 2014 година

Во законот за семејство не може да склучи брак лице кое не наполнило 18 години од животот, тоа значи дека надлежниот орган не дозволува малолетно лице да склучи брак. Со Закон е предвидени дека во одредени случаи надлежниот суд може, во вонпроцесна постапка, да дозволи склучување на брак на лице кое наполнило 16 години ако утврди дека достигнало телесна и душевна зрелост потребна за вршење на правата и должностите што настануваат во бракот, но по претходно прибавено мислење од здравствена установа и укажана стручна помош во центарот за социјална работа. Постапка за давање на дозвола за склучување на брак да поведува лично од страна на малолетното лице или од страна на неговите законски застапници односно родителите.⁶

Врз основа на законот бракот е заедница помеѓу еден маж и една жена, поради тоа законот не дозволува да се склучи нов брак доколку на лицето порано склучениот брак не му престане. Оттука едно лице кое било веќе во брак може да склучи нов брак ако неговиот претходен брак престане врз основа на закон.⁷

Со закон е определено лица кои поради душевно заболување со присуство на психотични симптоми или резидуални знаци од болеста не се во состојба да го сфатат значењето на бракот и обврските што произлегуваат од него, како и на способноста за расудување се состојби во кои едно лице не може да го разбере значењето на бракот и обврските кои произлегуваат од него, не можат да склучат брак.

Душевно заболување или заостанат душевен развој⁸ како и неспособноста на расудување се состојби во кое едно лице не може да го сфати значењето на бракот. Не можат да склучат брак и лица кои заостануваат во менталниот (психичкиот) развој, а припаѓаат во групата на лица со тешка и најтешка ментална заостанатост IQ под 36. Лицата кои се распоредени како лица со умерени пречки

⁶ Закон за семејство член 16, Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

⁷ Закон за семејство чл 17 Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

⁸ Закон за семејство чл 18, Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

во психичкиот развој или со лесни пречки во психичкиот развој, како и лица кои имаат тешки наследни заболувања во фамилијата, можат да склучат брак по претходно прибавено мислење за генетската конструкција издадено од Заводот за ментално здравје на деца и младинци Скопје или друга соодветна институција која се занимава со вршење на генетски истражувања.

Бракот со закон не е полноважен кога согласноста за склучување на брак е дадена под присила или во заблуда.

Сродството е брачна пречка според законот не можат меѓу себе да склучат брак крвни роднини во права линија како што се (дедо, баба, мајка, татко и внуци), како ни родени браќа и сестри, брат и сестра по татко, односно по мајка, стрико и дете од брат, вујко и дете од сестра, тетка и дете од брат, тетка и дете од сестра, ниту први братучеди, исто така не можат да склучат брак и лица чие сродство од претходниот став е засновано со посвојување. Исто така не можат меѓу себе да склучат брак свекор и снаа, зет и баба, очув и паштерка, маќеа и пасинок, без оглед на тоа дали бракот, поради чие склучување тие дошле во такво сродство, престанал. Од оправдани причини надлежниот суд може во вонпроцесна постапка, да дозволи роднините меѓу себе да склучат брак.

2.3 Постапка за склучување на брак

Според Законот за семејство стварно надлежен орган за склучување на брак е органот на управата на единицата на локална самоуправа, општината и градот Скопје, надлежен за водење на матични книги на венчаните. Законот за семејство не ја определува месната надлежност за склучување на брак, поради тоа идните брачни другари можат слободно да бираат пред кој стварно надлежен орган за склучување на брак ќе го склучат бракот. За да може да склучат полноважен брак лицата треба да поднесуваат пријава до органот на управата надлежен за водење на матичните книги на венчаните во градовите на Р. Македонија, пријавата за склучување на брак може да се даде писмено или усно на записник кон пријавата, идните брачни другари, приложуваат извод од матична

книга на родените, потврда дека посетиле предбрачно советувашиште во центарот за социјална работа.

Матичарот ќе провери, дали постои законска пречка за склучување на бракот, доколку постои одредена правна пречка, со која со закон не е дозволено да се склучи таков брак, матичарот е должен со решение да го одбие барањето за склучувањето на бракот. Против решението на матичарот кој го одбил барањето за склучување на брак може да поднесат жалба во рок од осум дена од денот на приемот на решението. По жалбата против решението решава лицето кое раководи со органот на управата надлежен за водењето на матичните книги.

Денот и часот за склучувањето на бракот го определува матичарот во договор со лицата кои сакаат да склучат брак, склучување на брак се врши на свечен начин и во посебна службена просторија, по барање на лицата кои сакаат да склучат брак, бракот може да се склучи и на некое друго место, ако за тоа постојат оправдани причини.⁹ Бракот се склучува во присуство на лицата кои сакаат да склучат брак, одборникот во собранието на општината што тоа ќе го определи, двајца сведоци и матичарот.¹⁰

Склучувањето на бракот започнува со извештај на матичарот дека се присутни подносителите на пријавата, односно мажот и жената кои сакаат да склучат брак, и дека врз основа на документите, изјавите на идните брачни другари и на сведоците, е утврдено дека непостојат пречки за склучување на бракот. Откако еден од советниците на советот на општината ќе утврди дека нема приговор на извештајот на матичарот, ќе ги запознае идните брачни другари со значењето на бракот и правата и обврските што произлегуваат од него, потоа го

⁹ Висината на надоместокот за склучување на брак надвор од службените простории на Управата се одредува врз основа на просечната годишна бруто плата согласно податоци на Државниот завод за статистика за висината на просечната бруто плата на годишно ниво во Република Македонија, од претходната година, оддалеченоста на местото за склучување на бракот од службените простории на Управата и времето на склучување на брак.

¹⁰ Закон за семејство чл 25 и 26 Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

прашува поединечно секој од идните брачни другари дали се согласува да склучи брак со идниот брачен другар.

Изјавата, дадена на идните брачни другари дека се согласни да го склучат бракот, матичарот ќе ја запише во матичната книга на венчаните, во која потоа се потпишуваат идните брачни другари, одборникот во општината, сведоците и матичарот, со потпишувањето на идните брачни другари во матичната книга на венчаните се смета дека бракот е склучен. По потпишувањето од двајцата идни брачни другари, одборникот на општината ќе прогласи дека меѓу жената и мажот, бракот е склучен. По запишувањето во матичната книга на венчаните на брачните другари ќе им се издаде извод од матичната книга на венчаните.¹¹

Бракот склучен по верски обичаи не произведува правно дејство, но е света тајна во која мажот и жената пред свештеникот и црквата даваат ветување за својата заемна брачна верност, нивната врска се благословува. Црковниот чин се состои од два дела прстенување и крунисување, во кој за време на склучувањето на бракот се извршуваат две важни работи тоа: свечена изјава на мажот и жената пред црквата дека слободно стапуваат во брачна врска, и свечениот благослов на нивната брачна врска од страна на свештеникот кој им става венци на главата, и ги благословува за да со цел имаат долг среќен заеднички живот.

2.4 Дејствија на бракот

Од денот на склучување на бракот се произведуваат определени правни дејствија. Правните дејствија се однесуваат на правата и обврски на брачните другари и на содржината на брачниот однос. Правата и должностите што настануваат помеѓу брачните другари од моментот на настанување на бракот можат да се поделат на дејства кои се од чисто личен карактер и на права и должности од имотен карактер. По својата специфичност се одделува правото на издржување бидејќи ги содржи обележјата и на двете дејствија. Како дејствие во

¹¹ Закон за семејство чл 29 Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

бракот се зема деловната способност при што со склучувањето на бракот не може да се влијаат на намалување на деловната способност¹². Во нашето право постои можност малолетник да се здобие со деловна способност со склучувањето на брак. Притоа со стекнувањето на деловната способност ја задржува и во случај да дојде до престанок на брак.

2.5 Дејствија на бракот врз личните односи на брачните другари

Во правната теорија прифатена е поделбата на правата и должностите на брачните другари од императивен карактер и од диспозитивен карактер. Во императивниот карактер влегуваат правата и обврските како што се водење на заеднички живот, обврска и верност на брачните другари, обврска на заемно помагање, независност во изборот на работата и занимање, и друго. Во втората група односно во диспозитивен карактер влегуваат следниве права и обврски како што се избор на презиме, определување на место на живеење и водење на заедничко домаќинство.¹³

2.6 Избор на презиме

При склучувањето на бракот, брачните другари даваат изјава за тоа како ќе гласи нивното презиме во иднина, значи изборот на презимето го одбираат брачните другари врз основа на нивна волја врз основа на закон. Брачните другари можат да одлучат како свое заедничко презиме да го земат презимето на едниот или на другиот брачен другар или секој да го задржи своето презиме или секој од нив на своето презиме да го додаде презимето на другиот брачен другар, или може да се спогодат да едниот брачен другар да го земе презимето на

¹²Љиљана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

¹³ Dr. Marko Mladenovic – Razvod braka i uzroci za razvod braka Beograd 1974.

другиот брачен другар и на тоа презиме да му го додаде своето презиме.¹⁴ Како што гледаме постојат големи можности при избор на презимето, кое е во согласност со начелото на рамноправноста меѓу мажот и жената.

Споредбеното право определува постоење на три становишта во врска со ова прашање. Според првото, жената со самото стапување во брак го презема презимето на мажот. Според второто становиште мажот и жената со склучувањето на бракот постела можност да го задржат своето презиме, доколку не изразат желба за промена на презимето. Ова становиште го имаат прифатено Франција, Белгија и Англија. Третото становиште спаѓаат законодавства кои и овозможуваат на жената да го земе презимето на мажот или да го задржи своето презиме, или на своето презиме да го додаде презимето на мажот.¹⁵ Во секој од овие случаи жената е таа која треба да се изјасни бидејќи ќе се смета дека се определила да го земе презимето на својот сопруг. Во практика најчесто жената го зема презимето на својот маж, или пак на своето презиме го додава презимето на мажот.

2.7 Независност во изборот на работа и занимање

Изборот на работа и занимање на секој брачен другар претставува израз на рамноправност, а особено е битна економската независност на жената¹⁶ Во патријархалните средини жената ја ставаат во потчинета состојба. Српскиот граѓански законик предвидува барање на жената дозвола од мажот во случај на вработување на жената.

Недоразбирањата во ова прашање може да доведе до нарушување на брачните односи кои може да доведе до развод на брак.

¹⁴ Закон за семејство член 31, Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

¹⁵ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

¹⁶ Македонија е земја која се залага за почитување на сите права на жената, и ја промовира рамноправноста меѓу половите.

Во секој случај законодавецот не дозволува одземање на слободата на избор на работа и занимање, кое му е дадено со закон. „Секој брачен другар е независен во изборот на работата и занимањето“¹⁷

2.8 Избор на место на живеење

Местото на живеење, брачните другари го определуваат спогодбено. Но кога постојат одредени околности како што се работа во друг град, дошкoluвање, специјализација, студиски престој и друго можно е да брачните другари бидат раздвоени односно да бидат просторно раздвоени за подолг или покус временски период. Но најбитно е да меѓу нив постои согласност, односно да не постојат негативности помеѓу нив и да не доведе до присила од страна на едниот брачен другар при изборот на местото на живеење, бидејќи доколку доведе до присила може да се нарушат брачните односи и тоа да доведе до развод на брак.¹⁸

2.9 Водење на заедничкото домаќинство

Водењето на заедничко домаќинство од една страна подразбира обезбедување на неопходни работи со кои се опремува домаќинството, а од друга страна задоволување на тековните потреби на семејството како што е организација околу исхраната на семејството, плаќање на сметки за одржување на станот и друго.

Водењето на домаќинството треба брачните другари да го прават спогодбени бидејќи секое несогласување може да доведе до развод на брак

¹⁷ Закон за семејство член 32, Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

¹⁸ Љиљана Спиrowиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

2.10 Задоволување на потребите на семејството

Организирајќи го заедничкото домаќинство брачните другари заедно се грижат околу обезбедувањето на средства за потребите на домаќинството. Покрај сите обврски околу заедничкиот живот на брачните другари тие треба да се грижат и за издржувањето на децата. Двата брачни другари солидарно одговараат за сите потреби на семејството. Патријархалните брачни права се засноваат врз начело на исклучива одговорност на мажот за тековните потреби на семејството, за разлика во споредбеното право семејството егзистира врз основа на супсидијарната одговорност на жената.¹⁹

Нашиот закон за семејство предвидува дека брачните другари секој според своите способности се грижат заеднички за задоволување на потребите на семејството.

3. ПРЕСТАНОК НА БРАК

Бракот е како заедница помеѓу маж и жена не може да биде склучен на определено време, тој се склучува со желба да трае се до смртта на еден од брачните другари. Но бракот може да престане и со волја на еден или на двата брачни другари по услови определени со закон.

Врз основа на законот за семејство на нашата држава бракот правно престанува со смрт на еден од брачните другари, со прогласување на исчезнатиот брачен другар за умрен, со поништување и со развод на бракот.

¹⁹ Закон за семејство член 33, Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

3.1 Престанок на неполноважен брак

Под ништовен брак се подразбираат браковите кои се склучени и покрај некои околности кои со закон се определени како брачни пречки за склучување на брак.

Според законот за семејство ништовен брак се смета оној брак за кој ќе се утврди дека при неговото склучување постоеле некоја брачна пречка како што е малолетност, душевно заболување и неспособност за расудување односно заостанат ментален развој, сродство, недостатоци во волјата. Законот за брак на СР Македонија исто така ја предвидувал категоријата на ништовен брак при што како ништовни бракови се сметаа оние бракови кои не биле склучени со цел водење на заеднички живот, и оние бракови за кои ќе се утврди дека при неговото склучување еден од брачните другари бил застапуван од полномошник, а полномошното било дадено на непрописен начин.²⁰ Законот за семејство не пропишува временска важност на полномошното за склучување на брак за разлика од поранешниот закон за брак кој важноста на траење ја определува во рок од 3 месеци од денот на издавање.

Ништовноста на бракот се дели на апсолутно ништовен и релативно ништовен во зависност од брачните пречки, од субјектите и од роковите во кои може да се бара поништувањето.

3.2 Апсолутно ништовни бракови

Постојат голем број причини кои доведуваат до апсолутни ништовни бракови, пред се фактот дека поништувањето се врши од општ интерес, оттука не

²⁰ Љиљана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

е предвиден рок во кој може да се бара нивно поништување, што значи поништувањето може да се бара и кога бракот завршил и со смрт и со развод. Поништување може да бара еден од брачните другари, јавниот обвинител како и физичко и правно лице кое има правен интерес.

3.2.1 Брачност

Во современите семејства бракот е определен како животна заедница на еден маж и една жена, според тоа доколку претходниот брак не престанал на еден од брачните другари според закон не може да склучи нов брак. Во некои случаи како што е законот за брак на Р. Македонија предвидува исклучоци во некои ситуации кога склучениот брак престанал со смрт, развод или е поништен, друга ситуација е кога брачните другари ќе истакнат дека нивниот брак бил неполноважен. Ако дојде до смрт на брачниот другар кој склучил нов брак за време на траење на прво склучениот брак па дојде до прекинување на двата брака ќе се прекине новиот брак. Според законот за семејство тужба за поништување на брак заради постоење на брачната пречка брачност може да поднесат еден од брачните другари, јавниот обвинител како и физичко и правно лице кое има правен интерес.

Правото на тужбата за поништување на брак како лично право не преминува на наследниците на тужителот, со исклучок доколку тужбата била поднесена за време на живот од страна на тужителот по неговата смрт, неговите наследници да ја продолжат започнатата постапка. Правото на тужба за поништување на брак не застарува и не се предвидени рокови во законот.

3.2.2 Душевно заболување

За да може да се склучи полноважен брак, оној кој склучува треба да е способен сам самостојно и слободно да ја изјави својата волја, но исто и така да е способен да го сфати значењето на последиците од таквата изјава, тоа значи дека лицето треба да го сфати значењето на бракот кој што го склучува како и да ги

сфати сите права и обврски кои произлегуваат од бракот, односно да бидат свесни за правните дејствија кои настануваат во моментот на склучување на бракот. Според ова душевната болест и неспособноста за расудување е пречка за склучување на брак. Постојат неколку категории на лица како што се лица кои се душевни заболени со психотични симптоми или разидуални знаци на болеста не се во состојба да го сфатат значењето на бракот и обврските кои произлегуваат од него, неспособен за расудување исто така е пречка поради неспособноста да го сфати значењето на бракот. Друга категорија е лицата кои заостануваат во менталниот развој и припаѓаат на лица со тешка и најтешка ментална заостанатост, и последна категорија е лицата со умерени пречки на психички развој, како и лицата кои имаат тешки наследни заболувања во фамилијата.

Појавувањето на овие пречки по склучувањето на бракот не преставува брачна пречка, и може да доведе до развод на брак. Кога болеста е тешка и неизлечлива тогаш има основа за апсолутна ништовност, но кога по склучувањето на бракот дојде до излекување на душевното заболување или поради подобрувањето на менталната состојба стане способен за расудување тогаш тоа е причина за релативна ништовност на бракот. Тужба за поништување на брак може да поднесат еден од брачните другари, јавниот обвинител како и физичко и правно лице кое има правен интерес. Тужба можат да поднесат неговиот старател, но само со претходна дозвола од центарот за социјални работи. ова право не застарува.

3.2.3 Сродство

Сродството се јавува како причина за апсолутна ништовност на бракот. Крвното сродство во прва линија претставува брачна пречка и бракот склучен помеѓу тие лица задолжително се поништува, крвното сродство меѓу роднините од страничната линија до четврт степен на сродство исто така е неотстранета брачна пречка и го прави бракот апсолутно ништовен. Законот за семејство ги набројува сите роднини кои не можат да склучат брак во прва линија се дедо, баба, мајка, татко, внуци како и браќа и сестри брат и сестра по татко и по мајка,

стрико и дете од брат, вујко и дете од сестра тетка и дете од брат, тетка и дете од сестра, и први брачеди ²¹. Крвно сродство се изедначува со посвојување, исто така брак помеѓу посвоител и посвоеник доведува до апсолутна ништовност на бракот.

Исто така и сродството по сватовство од прв степен во прва линија претставува брачна пречка како што се свекор, свекрва, зет и тешта очува и паштерка, маќеа и посинок. Сродството по сватовство иако доведува до апсолутна ништовност на бракот престанува отстранета брачна пречка, а тоа е судот во вонпроцесна постапка да дозволи да се склучи брак само ако постојат оправдани причини за тоа.

Право на тужба за поништување на брак може да поднесат еден од брачните другари, јавниот обвинител како и физичко и правно лице кое има правен интерес, ова право не застарува бидејќи се работи за апсолутна ништовност.

3.3 Релативна ништовност

Релативно ништовни бракови се оние бракови кои при нивно склучување постоеле одредени пречки кои претставувале брачни пречки, станува збор за околности кои ги засегаат самите брачни другари како и тесен круг на лица. Поради тоа право на тужба за поништување на релативно ништовни бракови им припаѓа на брачните другари и на лицата кои имаат правен интерес да таквиот брак се поништи. Барањето за поништување на брак не предвидува рок во кој лицата можат да поднесат барање за поништување.

Причини кои доведуваат до релативна ништовност на бракот е: недостаток на волја и малолетство.

²¹ Закон за семејство член 20 ст 1, Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

3.3.1 Недостатоци на волја

Недостатоци на волјата постојат кога бракот е склучен под дејство на принуда или заблуда. Во првиот случај несогласноста на стварната волја и изјавената волја е свесна бидејќи едниот брачниот другар е оневозможен да го користи правото слободно да ја изрази својата волја. Кај заблудата несогласноста на стварната и изјавената волја е несовесна бидејќи е резултат на погрешна претстава за некои факти поврзани со личноста на брачниот другар.

Правото да поднеси тужба е врзано со рок во една година од денот кога опасноста од извршувањето на принудата престанала. За да постои принуда мора да се констатира присуство на страв кај лицето и тој страв бил предизвикан со сериозна закана²².

Поништување на брак склучен во заблуда, може да бара само брачниот другар кој во заблуда се согласил да склучи брак. Тужбата може да се поднесе во рок од една година од денот на дознавањето за заблудата.²³

3.3.2 Малолетство

Со склучувањето на брак од страна на малолетно лице на возраст помеѓу 16 и 18 години од животот без дозвола од судот, ќе се смета за релативно ништовен брак.²⁴

Законот за семејство ја определува границата на брачна зрелост на 18 годишна возраст, во моментот на полнолетство. Доколку лице кое е помало од 18 години но не и од 16 години сака да склучи брак мора да исполни одредени

²² Закон за семејство член 36 ст 2 Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

²³ Закон за семејство член 36 ст 3, Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

²⁴ Малолетничките бракови или уште се нарекуваат и рани бракови се сите оние бракови кои се склучени пред стекнување полнолетство, што според законите на Република Македонија се стекнува со навршување на 18 години.

услови. Судот може во вонпроцесна постапка да дозволи склучување на брак на лице кое наполнило 16 години од животот само ако утврди дека тоа достигнало телесна и душевна зрелост потребно за вршење на правата и должностите кои настануваат во бракот, но по претходно прибавено мислење од здравствена установа и од центарот на социјална помош.²⁵

Малолетничкиот брак предизвикува одредени последици, бидејќи со прераното влегување во брак се повредуваат основните права на децата за здрав психолошки развој, заштита на нивното здравје и остварување на правото на образование. Девојчињата кои стапуваат во брак, покрај тоа што им е одземено правото на безгрижно детство и образование, имаат големи шанси да бидат заразени со разни полови болести. Со прераното стапување во брак се крши правото на образование на малолетникот што стапува во брак. Ако во малолетнички брак се роди и дете, тоа значи дека и родителот во исто време е дете, со што се наметнува прашањето за подготвеност за воспитување и подигнување на идните генерации. Бременоста кај девојчињата е опасна по живот бидејќи кај девојчињата помлади од 15 години, па и на 16 или 17 годишна возраст, нивните органи се недоразвиени и на таа возраст растењето сè уште трае.

Центарот за социјални работи има законска обврска да дава стручна помош на лицата што сакаат да стапат во брак пред полнолетство, каде влегува и делот за ризици од рана бременост.

Како најзагрозена група на граѓани во овој поглед се Ромите во Р.Македонија бидејќи нивната традиција и културна карактеристика доведува до тоа да склучуваат брак во период кога се малолетни. Поради тоа сметам дека е потребна обука и поддршка од професионалците кои работат со семејствата и децата со цел да им се помогне на оние кои се во опасност од рани бракови, но и да се работи со засегнатите заедници за да се спроведат кампањи за намалување

²⁵ Закон за семејство член 16 Службен весник на Р.Македонија број 153/2014 година

на негативните ефекти од раните бракови, особено за правата и развојот на девојчињата.

3.4 Престанок на полноважен брак

Полноважен брак може да престане со смрт на брачниот другар, со прогласување на исчезнатиот брачен другар и прогласен за умрен и со развод.²⁶

3.4.1 Со смрт на еден од брачните другари

Со смрт на еден од брачните другари престанува полноважен склучен брак. Бидејќи бракот е заедница помеѓу две лица маж и жена, бракот не може да постои ако почине еден од брачните другари. Оттука бракот престанува ако еден од брачните другари е прогласен за умрен, бракот престанува со денот, кој со правосилното решение е утврден како ден на неговата смрт, односно со извод од матичната книга на умрените каде е запишан умрениот брачен другар.

По смртта на еден брачен другар имотно правните односи кои постоеле за време на бракот ќе бидат определени врз основа на Законот за наследно право.²⁷ По смртта на еден од брачните другари, живиот брачен другар може да стапи во брак без оглед на времето поминато од смртта на брачниот другар.

3.4.2 Со прогласување на исчезнатиот брачен другар за умрен

Прогласувањето на исчезнат брачен другар за умрен доведува до престанок на бракот. Тешко е да се утврди точниот момент на престанување на брак во случај кога едно лице кое е исчезнато е прогласено за умрено, поради тоа смртта на исчезнатото лице е претпоставена. Во постапка исчезнатото лице ќе биде прогласено за умрено во денот и часот на исчезнувањето. Според

²⁶ Закон за семејство - член 34, „Службен весник на Р.Македонија“ број 153/2014 година

²⁷ Љиљана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

наведеното како престанок на брак со прогласување на исчезнат брачниот другар за умрен ќе се земе денот определен на решението.

Правосилното решение со кое исчезнатиот брачен другар се прогласува за починат се доставува до надлежниот матичар заради упис во матичната книга на умрените.

3.4.3 Развод на брак

Бракот претставува доброволна заедница на живот меѓу брачните другари, каде брачните другари се должни еден на друг да се верни, да си помагаат, да се грижат за семејството. Врз основа на закон полноважен брак може да престане со развод. Разводот на брак можеме да го дефинираме како престанок на полноважен брак за време на живот на брачните другар со одлука на надлежен орган, врз основа на причини определени со закон, според ова можеме да заклучиме дека брак може да престане со развод само доколку е полноважен, второ бракот може да се разведе само за време на живот на брачните другари, за развод на брак одлучува надлежен суд во постапка определена со закон.²⁸

Законот за семејство предвидува неколку услови кои треба да бидат исполнети за еден брак да престане. За да се разведе еден брак мора да биде полноважен и да бил склучен врз основа на правила, утврдени со закон. Законски бракот може да се разведе со заемна согласност на брачните другари, во случај брачните другари да имаат заеднички малолетни деца или полнолетни деца поради што потребно е да поднесат спогодба за начинот на вршењето на родителските права и должности и за издржувањето и воспитанието на децата. При ваквиот развод судот ќе донесе одлука за развод на брак само доколку постои заемна согласност на брачните другари ако утврди дека тие таа согласност ја донеле слободно, сериозно и непоколебливо со нивно сослушување.

²⁸ Во современото општество доколку бракот не се развива според очекувањата на брачните другари, дозволено е таквиот брачен однос уште за време на живот на брачните другари да престане со развод.

Бракот исто така може да се разведе по барање на еден од брачните другари ако брачните односи им биле нарушени до таа мера што заедничкиот живот станал неподнослив. Со цел да се оствари разводот брачните другари треба да докажат дека нивниот брачен живот навистина станал неподнослив поради нарушените односи меѓу нив, за да на ваков начин се оствари разводот на бракот, во законот е предвиден услов а тоа е да брачната заедница фактички да престанала подолго од една година.²⁹

Пред главната расправа за развод, судовите одржуваат посебно рочиште како обид за миреење на брачните другари. Ако рочиштето за обид за миреење не успее, претседателот на судскиот совет закажува главна расправа. Судот кога ќе утврди дека односите меѓу брачните другари се нарушени, и не е можно никакво согласување на недоразбирањето меѓу нив, тој донесува пресуда за развод на бракот.

Правосилна пресуда за развод или поништување на бракот, судот ја доставува до органот на управата, надлежен за водење на матична книга на венчаните најдоцна во рок од 30 дена заради упис на промените, како и до Центарот за социјална работа, ако во бракот имаат малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право.³⁰

4. ПОИМ, КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗВОД НА БРАК

4.1 Дефинирање и карактеристики на разводот на брак

Според одредбите на членот 6 од Законот за семејство, „бракот е со закон уредена заедница помеѓу маж и жена во која се остваруваат интересите на

²⁹ Закон за семејство чл. 39, 40 и 41, „Службен весник на Р.Македонија“ број 153/2014 година

³⁰ Закон за семејство чл. 43, „Службен весник на Р.Македонија“ број 153/2014 година

брачните другари, општеството, семејството, каде односите на брачните другари се засноваат врз слободна одлука на мажот и жената да склучат брак врз нивна рамноправност, почитување и помагање“. Според тоа доколку брачните односи не се развиваат според оваа дефиниција за брак или според очекувањата на брачните другари, дозволено е таквиот брачен однос уште во времето на живот да престани со развод на брак, како правен начин на престанок на брак, од причини наведени во закон.

Разводот на бракот претставува значаен дел во современиот свет.

Развод претставува поместување на границите на човековата среќа и проширување на човечките слободи. Правото на развод во современите општества стана посебен вид на право на човекот и дел на човекови права и слободи.

Постојат неколку дефиниции за разводот на брак, како на пример: „Развод на брак претставува конечен престанок на брачниот сојуз, поништувајќи ги сите законски обврски и одговорности кои произлегуваат од бракот“. Исто така: „Развод на брак претставува законски престанок на бракот од надлежен суд во правна процедура“. Потоа „разводот на брак претставува разделба на бракот од вероисповест, намалување на стигмата, еманципација на жената и промената на вредностите во нови стадиуми на персонална среќа“. Најприфатена дефиниција би била: „Развод е правен начин на престанок на полноважен брак на брачните другари со одлука на надлежен орган со причини утврдени во законот, во постапка која е пропишана со законот“.³¹

Разводот е престанок на брак на живи брачни другари, тоа значи брачните другари да се живи во текот на поднесувањето на барањето за развод на брак па се до полноважноста на судската одлука за развод. Ова само ја потврдува

³¹ Семејството во Европа XVI-XXI век, Дејан Мицковиќ, Културна установа Блесок, Скопје, 2008

правната одредба, дека поднесувањето на барање за развод на брак припаѓа само на живи брачните другари, и тоа не е право кое се наследува.

Бракот може да се разведе само во постапка, утврдена со закон. Не е доволно за развод на брак да има само причина, не е доволно и само постоењето на надлежен орган. Формата на разводот на брак се остварува во постапка која е пропишана како составен дел на разводот. Таа е специјална парнична постапка за која важат општите правила за граѓанската постапка. Непочитувањето на правилата на постапката може да биде причина за отфрлање на барањето за развод на брак. Sprema тоа и самата процедура на разводот влегува во самиот поим на разводот на брак како негов битен елемент.

5. РАЗВОД НА БРАКОТ НИЗ ИСТОРИЈАТА

Разводот на брак настанал истовремено како и самиот брак. Разводот на брак, историски гледано, се појавил поради најразлични причини поради тоа ќе го разгледаме низ три историски сегменти и тоа во периодот на стар век, среден век и нов век.³²

Кај најстарите народи на цивилизацијата најважните бракоразводни причини биле: неверството и неплодноста на жените. Во почетокот само неверството извршено од жената се сметало за причина за развод, а не и неверството на мажот. Исто така, само неплодноста на жената била причина за развод, а не и неплодноста на мажот. Мажот можел според правилата многу лесно да се разведи, додека жената барем во почетокот, тоа право го немала или можела многу тешко да го добие. Само во стариот Египет, каде што остатоците на

³²Од 1970-те години, голем број на земји законски го признаваат разводот, вклучувајќи ја Италија (1970 година), Португалија (1975 година), Шпанија (1981 година), Ирска (1996 година) и Малта (2011 година). Денеска, единствените земји кои не го признаваат рзводот се Филипините (иако муслиманите имаат право да се разведат) и Ватикан, црковна држава, која нема постапка за развод.

патријархот имале голема важност, жената можела многу лесно да добие развод.³³

Во Вавилон спрема *Хамурабиевиот закон*, мажот имал право да бара развод ако жената изврши неверство, ако без дозвола на мажот преноќи надвор од куќата, ако го занемарува мажот и др. Жената можела да бара развод само ако спрема неа мажот прави големи грешки, а таа него беспрекорно го служи и ако мажот падне во ропство, а жената нема доволно средства за живот.³⁴

Во стариот Рим може да се забележи значителна еволуција на разводот. Први бракоразводни причини непосредно после основањето на Рим претставувале: припремањето отров, подметнување на туѓо дете, неверство, пијанство и правење лажни клучеви. Овие причини постоеле само во корист на мажот. Многу долго постоела можност еден член од семејството да разведе брак на член на својата фамилија, а тоа право го имал и таткото на жената. Подоцна со закон било забрането главата на фамилијата да може да ја раскине заедницата на своето дете ако таа е добро снабдена и ако има слога во бракот. Со време и жената стекнала право на развод.

Во времето на царството Рим постоеле седум бракоразводни причини. Разводот на брак се вршел неформално со изјава на волја. Постоеле две форми на развод. Развод по еднострана желба (*repudium*) и развод на основа спогодба на брачен другар (*communi consensu*). Овие начини на развод биле познати под изразот *divorcium*.

Со слабеењето на општествениот и семејниот морал во Рим дојде до појава на многу чести разводи, така спрема некои писатели секој брак завршувал со развод. Тоа довело до донесување на некои многу строги мерки за зацврстување на семејниот морал. Октавијан Август ги донесол прочуените закон *Julija de*

³³ Д-р Билјана Поповска – Историја на правото, Студентски збор : Правен факултет "Јустинијан Први", 2004 (Скопје : БороГрафика)

³⁴ Mladenovic Marko, *Porodично право* / Beograd, 1982

adulteris, Julija de maritandis и законот Papia Porea, меѓутоа овие мерки не донесле некои позначајни резултати.³⁵

Христијанската црква пробала да донесе битни измени во односите со бракот. Според христијанското учење, нераскинливоста на бракот е правна последица од учењето дека бракот е света тајна. Таа со време изработувала своја теорија за не разделувањето на бракот. Своето учење на ова прашање, христијанството го практикувало од *Светото писмо* и други догматски книги. Нераскинливоста на бракот е правна последица од учењето дека бракот е света тајна, според тоа католичката црква, спротивно на сите дотогашни системи, проповедала потполно укинување на разводот помеѓу христијаните. Меѓутоа за потполно да се разбере мислата на римската црква, треба да се водиме и по нејзината доктрина, дека целибатот е повисока состојба од бракот, бидејќи сексуалниот акт е нечист и помеѓу брачните другари и тоа го спречува приближувањето на човекот спрема Господ.

Сепак бракот мора да биде толериран бидејќи повеќето луѓе не можат да се воздржат од сексуалните односи. Меѓутоа, требало да се оневозможи било каква злоупотреба на бракот, како и разводот на брак.

Православната црква се прилагодила на условите кои тогаш постоеле во Византија и го прифатила световното право како основа за регулирање на разводот. Треба да се истакне дека ни католичката црква доследно не го практикувала учењето за нераскинливоста на бракот. Според тоа таа вовела некои средства кои дозволуваат развод на бракот, како на пример: развод од масата и постелата (*separation quod torum ad mensam*) и поништување на бракот.

Протестантското верско учење (Реформација) е против сфаќањата на католичката црква за нераскинливоста на бракот. Под влијание на ова учење во текот на XVI и XVII век воведен е разводот во многу протестантски земји: Данска, Норвешка, Шведска, Англија, Германија и др. Под директно влијание на

³⁵ Д-р Иво Пухан и Д-р Мирјана Поленик Аќимовска – *Римско право* Скопје 2008 година

реформаторските идеи, европските држави кои го прифатиле протестантизмот презеле значајни промени во своите правни системи. Така, во Данска, со Законот на Кристијан V од 1583 година, бил воведен разводот на брак поради неверство, поради напуштање или импотентност што траела три години и поради заболување од лепра. Во Шведска, со црковните закони од 1672 и 1686 бил дозволен развод поради неверство или напуштање.

Француската револуција го означила потполниот пресврт во овој поглед. Бидејќи бракот е прогласен за обичен граѓански договор, разводот на бракот се сфаќа како обична последица на оваа состојба. За време на Француската револуција биле дозволени следните причини за развод: развод на брак по заемна согласност, развод на брак по желба само на едниот брачен другар заради несогласување и развод на брак заради одредени причини (казна за нечесно дело, злосторство, малтретирање и тешки навреди, особено повреди на правилата за однесување, напуштање на еден брачен другар во времетраење на помалку од две години, напуштање на земјата поради политички причини, душевно заболување и отсутност која траела пет години). Наполеоновиот закон од 1804 година ги ублажил овие прописи, па во 1916 година дошло и до отстранување на разводот³⁶. Меѓутоа, под ова влијание на нови идеи разводот постепено е воведен во многу европски и неевропски земји, така што денес и да не постои земја која не го дозволува разводот.

6. СИСТЕМИ НА РАЗВОД НА БРАК ВО СПОРЕДБЕНОТО ПРАВО

Во законодавната практика се познати повеќе бракоразводни системи, кои се темелат врз ставот на земјите и на законодавствата спрема можноста за развод на брак т.е. дали се дозволува развод на брак или не се дозволува, кои се причините за развод на брак и дали при нивното конечно определување се поаѓа

³⁶ Арсе Петревски – “Склучувањето и разводот на бракот низ историјата “Правен факултет Кичево, 2011;

од вината на еден од брачните другари или не и сл. Авторите кои во оваа класификација поаѓаат од фактот дали во некоја земја се дозволува развод на брак или разводот е забранет; земјите и нивните законодавства ги делат во две групи, односно во два система: земји каде што е дозволен разводот на брак и земји каде што не е дозволен. Некои автори групирањето го спроведуваат според други критериуми поаѓаат од причините за развод на брак, односно дали како фактор при нивното законодавно определување игра улога тоа кој е виновен од брачните другари или се дозволува развод на брак и без вина, па во таа смисла се зборува за постоење на три бракоразводни системи.³⁷

Според оваа поделба во првата група би се вбројувале земјите кои при определувањето на причините за развод поаѓаат исклучиво од вината на брачните другари на нарушување на животот во брачната заедница, па разводот на брак претставува санкција со која се казнува брачниот другар кој се огрешил во исполнувањето на своите брачни обврски. Во втората група би спаѓале земјите каде што се дозволува развод на брак доколку дојде до нарушување на брачните односи и потешкотии во заедничкото живеење, односно во заедничкото живеење на брачните другари да стане неподносливо, без да се утврдува вина кај некој од брачните другари. Третата група постои и како посебен систем кај некои автори, таканаречен мешовит систем за развод на брак. Тука се вбројуваат земјите според чии законодавства развод на брак се дозволува, не само во случаите каде има настанато тешко нарушување на брачните односи помеѓу двата брачни другари туку и кога развод се бара по вина на еден од брачните другари.

На крајот постои и група земји каде разводот на брак е напoлно слободен, односно може да настане развод на брак без да бидат посочувани било какви причини за тоа и може да биде побарано од еден од брачните другари.

Како заклучок од претходно наведеното, земјите и законодавствата во современиот совет можат да се поделат во 5 основни групи: земји каде што

³⁷ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

развод на брак не е дозволен; земји каде разводот на брак е напoлно слободен; земји каде што разводот на брак е дозволен ако постои вина на страна на брачните другари; земји каде разводот на брак е дозволен ако брачните односи се нарушени до степен на неподносливост на заедничкиот живот и земји со мешовит бракоразводен систем, односно во кои може да се бара развод на брак по вина на еден од брачните другари, а ако дојде до тешко нарушување на брачните односи, разводот на брак е дозволен и без оглед на околностите дали за тоа е виновен некој од брачните другари.

6.1 Земји каде разводот на брак не е дозволен

Во оваа група спаѓаат земјите во кои под влијание на римокатоличката вероисповед, сè уште се стои на ставот за нераскинливост на бракот и на местото на развод е воведен институтот разделба од софра и од постела, со што бракот фактички престанува, но тој и натаму останува правно да постои. Во оваа група се Аргентина, Чиле, Бразил, Колумбија, Парагвај, Ирска, Португалија и до неодамна Италија и Шпанија, односно земји во кои важи канонското право на католичката црква.³⁸

6.2 Земји со напoлно слободен развод на брак

Муслиманските земји, чии законодавства се под влијание на исламската вероисповед, дозволуваат напoлно слободен развод на брак, што значи дека може да настане развод на брак ако постојат одредени причини или спогодба помеѓу самите брачни другари, но е дозволен развод и врз основа на еднострано барање на мажот без да се наведуваат било какви причини. Во некои земји за да се избегнат евентуалните злоупотреби и поради заштита на невиниот брачен другар (жената) се воведуваат одредени мерки со кои во одредена смисла се ограничува слободата на мажот да го разведе бракот единствено по своја волја.

³⁸ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

Овој систем на наполно слободен брак е познат речиси во сите земји каде е во примена *шерџатското брачно право* пр. Алжир, Египет, Сирија, Иран, Ирак и др.

6.3 Земји каде разводот на брак е дозволен по вина

Во сите земји кои спаѓаат во оваа група, постои систем, според кој развод на брак се дозволува само ако постои вина на страна на еден или на страна на двата брачни другари т.е. кога еден од нив или двајцата свесно и волно тешко се огрешиле во исполнувањето на своите брачни обврски. Во оваа група спаѓаат Англија до 1971 година, Франција до реформата на разводот на бракот извршена 1975 година, некои држави на САД, како и некои краеве на Белгија и во Холандија

Според овој систем разводот на брак е дозволен кога еден од брачните другари сериозно наштетил врз брачната заедница, ако извршил неверство, ако посегнал врз животот на брачниот другар, ако го малтретирал брачниот другар или му нанел тешки навреди или ако водел нечесен живот. Во овие случаи според системот, разводот на брак се смета како санкција според брачниот другар кој се огрешил во исполнувањето на определената брачна должност, со други зборови разводот на брак според овој систем дава сатисфакција на брачниот другар кој не е виновен за нарушувањето на брачните односи, а казна на другиот брачен другар, кој со своето поведење му нанел морална повреда на невиниот брачен другар. Според ова, право да бара развод има само другарот кој не е виновен за разводот. Доколку и двајцата брачни другари се виновни за разводот, тогаш секој од нив може да поднесе тужба за развод на брак, но само поради нарушувањето на брачните должности од другиот брачен другар, а не според своето однесување.

Овој тип на бракоразводен систем ги ограничува можностите за развод до одреден степен со тоа што не дозволува бракот да се разведе ако до нарушување на брачните односи дојде поради објективни околности или факти без вина на еден од брачните другари како што се (душевна болест, импотентност, противприродни навики итн). Од оваа гледна точка овај бракоразводен систем како да води сметка само за интересите на невиниот брачен другар, а не за

состојбата на другиот брачен другар или средината во која децата растат, не водејќи сметка дека бракот не е само приватна туку е и општествена установа.

6.4 Земји каде разводот е дозволен поради тешко нарушување на брачните односи

Според системот на развод како правен лек, развод на брак се дозволува ако брачните односи се нарушат до таков степен што заедничкиот живот на брачните другари станува неподнослив. Како причини за тешкото нарушување на бракот најчесто се посочуваат: несогласноста на правите на брачните другари, заемната или еднострана нетрпеливост, разликите во воспитувањето, карактерите и односот кон заемните права и обврски. Состојбата на тешко нарушување на брачните односи може да биде предизвикана, како и без вина на брачните другари, така и по вина на едниот или на обајцата брачни другари.³⁹

По чија вина дошло до нарушувањето на брачните односи претставува ирелевантен факт при одлучувањето за разводот на бракот во овој бракоразводен систем. Како основно мерило за оправданоста на разводот на брак се зема сознанието на судот дека поради тешко нарушените брачни односи брачната заедница веќе не претставува погодна средина за хармоничен живот, не само за самите брачни другари, туку и за нивните малолетни заеднички деца. Од друга страна, брачната заедница во која се нарушени заемните односи на брачните другари не може да ја врши и својата општествена функција на меѓусебно поврзување на брачните другари, ниту дава поволни услови за развој на децата. Во ваков случај тие не само што претставуваат жртва туку и случаи и како средство на заемна уцена и притисок.

Во оваа група на земји спаѓаат: Германија, Италија, Турција, Шведска, Норвешка, Данска, Бугарија, Романија, Унгарија и Русија.

³⁹ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

6.5 Комбиниран систем

Овај систем може да се нарече комбиниран систем, бидејќи разводот на брак како правен лек не е секаде прифатен во неговата форма, па воведен е овој мешовит бракоразводен систем, според кој кон сфаќањето на разводот како правен лек се приклучува и сфаќањето за разводот како санкција. Па така развод на брак не се дозволува само кога брачните односи тешко ќе се нарушат и брачниот живот ќе стане неподнослив туку се предвидуваат и посебни причини (субјективни околности) поради кои може да дојде до развод на бракот, без да се утврдува околноста дали заедничкиот брачен живот станал неподнослив.

Според комбинираниот систем посебните причини за развод на брак се темелат, главно, врз вината на еден од брачните другари како на пример: неверство, посегнувањето по живот, злоставувањето, нечесниот живот и слично, но има и причини каде не се поаѓа од постоењето на вина на пример душевна болест, несогласност на карактеристиките, полова немоќ, долготраен одвоен живот и сл.⁴⁰

Ваквиот систем е познат во Франција од реформата на разводот на бракот во 1975 година. Според француското брачно право постојат три основи за развод на брак:

1. развод по заемна согласност,
2. заради одвоен живот кој траел подолго од 6 години и
3. поради вина на брачниот другар

Комбинираниот бракоразводен систем воведен и во Англија од 1971 година натаму. Тука како посебни бракоразводни причини се предвидени: неверството, напуштањето на брачната заедница во траење од најмалку две години, одвоен

⁴⁰ Љиљана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

живот во траење од две години и слично, а тужениот не се согласува со разводот на брак.

7. ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈААТ ЗА РАЗВОД НА БРАК

Факторите кои доведуваат до развод на брак, можеме да ги определиме како околности, предвидени со закон, врз основа на кои судот може, по барање на едниот или на двајцата брачни другари бракот да го разведе.⁴¹ Разводот претставува начин на престанок на полноважен брак, причините за развод настануваат откако тој ќе биде склучен. Причините што ќе настанат во текот на брачната заедница главно доведуваат до престанување на заедничкиот живот, и тоа кога брачните односи ќе се нарушат до таа мера што натамошниот живот станува неподнослив, разводот се јавува како единствено решение за неподносливоста на заедничкиот живот.

Бракот може да се разведе само заради причините што се предвидени во законот. Тоа произлегува од општественото значење на бракот како институција заради што државата е заинтересирана да го институционализира бракоразводниот режим. Така, волјата на брачните другари, иако се работи за нивна приватна односно лична одлука, е битен услов за развод на брак.

7.1 Развод на брак поради душевна болест

Душевната болест како бракоразводна причина често е придружувана од неспособност за расудување како причина за развод на брак, но не мора да биде така во случај кога се појавува само неспособност за расудување

⁴¹ Љиљана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

Душевната болест претставува одредено заболување, односно одредена здравствена состојба кога заболеното лице ја губи моќта свесно да управува со своите постапки како и да врши одредени брачни должности⁴². Меѓутоа не секоја душевна болест може да биде причина за развод, т.е. оваа причина за да претставува бракоразводна причина, треба да настане по склучување на бракот и ваквото заболување треба да биде од неизлечлива природа, што значи дека треба подолго да трае (неизлечлива-законски термин) бидејќи медицината не го прифаќа терминот неизлечлива болест. Воедно во секој вакъв случај каде што душевна болест се појавува како причина за развод на брачна заедница за докажување на фактите потребно е мислење на лекар специјалист како вешто лице(психијатар).

Право на тужба за развод на брак има само здравиот брачен другар, додека заболениот брачен другар преку старател, со одобрение на органот за старателство може да добие развод на брак само ако постои некоја друга бракоразводна причина.

Правото на развод на брак врз основа на душевно заболување не е врзана за рок.

7.2 Неподнослив заеднички живот

Бракот, во принцип треба да претставува хармонична заедница во која брачните другари живеат во слога и заемна љубов, создавајќи пријатна атмосфера за живот и работа, но и услови за одгледување, воспитување и стручно оспособување на своите деца. Но, во одредени случаи, од низа на субјективни и објективни околности и разни причини може да дојде до тешко и трајно нарушување на брачните односи што доведува до развод на брак каде основни причини за тој развод се недоразбирање, нетрпеливост, чести кавги и неподнослива животна средина. При ова, брачната заедница ја губи својата цел и

⁴² Dr. Marko Mladenovic – Razvod braka i uzroci za razvod braka Beograd 1974.

смисла, па оттука во сите брачни права во нашата земја неподносливиот заеднички живот, односно тешкото и трајно нарушување на брачните односи претставува причина за развод на брак.⁴³

Околностите кои можат да доведат распаѓање на бракот односно брачниот живот да стане неподнослив се различни во секој конкретен случај, па оттука, во законот честопати тие не се предвидуваат, а одделни закони за бракот, како пример, се наведуваат некои од причините поради кои може да дојде до нарушување на заедничкиот брачен живот, што всушност значи исто. Овој случај значи дека брачниот другар кој го бара разводот сам ја проценува тежината на причините врз кои бара развод на брак, а на судот останува да утврди дали навистина брачниот живот станал неподнослив. Но ако нарушувањето на брачните односи настанало исклучиво по вина на едниот брачен другар, правото да бара развод му припаѓа само на другиот брачен другар, кој не е виновен за причините за развод на брачната заедница. Вакво ограничување на правото да се бара развод на брак предвидуваат само некои брачни права во нашата земја.

7.3 Неверство

Неверство се случува кога еден од брачните другари има доброволни сексуални односи со други лица надвор од брачната заедница. Неверството всушност се појавува како една од најстарите и најзастапените причини за развод на брак, односно како санкција против брачниот другар кој згрешил кон должноста на заемна верност.⁴⁴ Во правната теорија, неверството се дефинира како доброволен и свесен сексуален однос на еден од брачните другари со лице од спротивен пол надвор од бракот. Тоа значи дека брачниот другар ќе стори неверство само ако доброволно и свесно стапи во сексуален однос, па доколку до

⁴³ Неподносливоста во заедничкиот живот е субјективна категорија зависна од секој брачен другар, од неговиот однос кон постоечката состојба на бракот од која зависи дали брачната заедница треба да се одржи или раздели, член 40 од законот за семејство на Р.М.

⁴⁴ Jovan Dimitrijevic – Uzroci razvoda braka Beograd 1959

неверство дојде под присилување (силување) или состојба во која без своја вина брачниот другар не можел да даде отпор или на тоа бил поттикнуван од другиот брачен другар од користољубиви или други нечесни намери, тоа не може да претставува причина за развод на брак.

Право на развод на брак има секој брачен другар, но поради неверство на другиот, доколку дојде до неверство на двата брачни другари тогаш секој има право да поднесе тужба за развод на брак поради неверство на другиот што би значело дека во текот на бракоразводната постапка не може да дојде до пребивање на нивната вина. Правото на развод од брачниот другар поради неверство т.е. поднесувањето на тужбата за развод на брак со причина неверство од страна на брачниот другар е ограничено со рок од една година. Рокот започнува од моментот на дознавањето за неверството. По истекувањето на овој рок се губи правото на тужба бидејќи постои законска претпоставка дека изневерениот брачен другар му простил на брачниот другар кој го извршил неверството. Исто така брачниот другар кој се согласил на неверство или со своето поведење намерно овозможил да дојде до неверство од страна на другиот брачен другар го губи правото да бара развод на брак и поднесување на тужба. Ако брачниот другар кој веќе изгубил право на поднесување тужба за развод на брак поради неверство на другиот брачен другар, заради било која од наведените причини, може со противтужба да бара развод на брак по истата основа само доколку другиот брачен другар подоцна поднесе тужба за развод на брак.⁴⁵

7.4 Посегање врз животот

Во Р. Македонија, во брачната заедница брачните другари се должни заемно да се помагаат па токму затоа посегнувањето врз живот на брачниот другар се смета како бракоразводна причина, односно претставува повреда на обврските за морална помош што брачните другари се должни во сите моменти на животот еден на друг да си ја даваат. Посегнувањето врз животот на брачниот

⁴⁵Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

другар се јавува како бракоразводна причина ако еден од брачните другари со смисленост, а не од небрежност или под принуда или заблуда преземе такви дејствија со кои се доведува до прашање животот на другиот брачен другар.

Право за поднесување на тужба за бракоразводна постапка со основа поради посегнување врз животот на брачниот другар има брачниот другар чиј живот бил загрозен без разлика дали другиот брачен другар е осуден за стореното кривично дело или против него воопшто не била поведена кривична постапка. Во случај кога и двата брачни другари посегнале по животите меѓусебно, тогаш и двајцата имаат право на тужба врз таа основа. Правото за поднесување на тужба со основа посегнување врз животот на брачниот другар нема рок, а се губи само со опростување.

7.5 Малтретирање, тешки навреди и нечесен живот

Малтретирање, тешки навреди и нечесниот живот претставуваат секоја за себе основа врз која може да се побара бракоразводна постапка. Сите овие околности иако постојат посебно секоја како причина за развод на брак, меѓусебно скоро секогаш се поврзани па на еден или на друг начин може и да бидат предизвикани меѓусебно правејќи го брачниот живот неподнослив.

Малтретирањето, како причина, претставува лош однос на едниот брачен другар кон другиот и може да биде манифестирано со физичко пресметување, нанесување телесни повреди или пак постојан психички притисок и заканување како и постојани навреди, префрлување пред трето лице и јавно покажување симпатии кон трето лице. Скоро сите претходно наброени околности можат да се вбројат и во тешка навреда на брачниот другар. Нечесниот живот на брачниот другар се манифестира, на пример, со чести пијанства, трошење пари на комар, безделничење но и со дејности со кои се загрозуваат основите на општествено-економското уредување на нашата земја.⁴⁶

⁴⁶ Dr. Marko Mladenovic – Razvod braka i uzroci za razvod braka Beograd 1974.

Еден пример за тоа како овие три посебни причини за развод се повлекуваат една со друга е животот со тежок алкохоличар кој при пијанство му нанесува тешки навреди на својот брачен другар, многу често проследено со физички пресметки и малтретирања а воедно целото семејство го доведува до материјална беда.

Кога се разгледува случај при вакви околности и судот ги разгледува сите околности кои довеле до нарушување на заедничкиот живот, односно до барање развод на бракот од овие причини не треба да се раководи од зачестеноста и интензитетот на малтретирањето, тешките навреди и нечесниот живот туку до која мерка се нарушени односите во бракот и како тоа го примил другиот брачен другар кој воедно поднел бракоразводна постапка.

Право на тужба има малтретираниот, односно навредениот брачен другар за кого животната задница станала неподнослива и правото на поднесување на тужбата нема рок и се губи со опростување.

7.6 Злонамерно или неоправдано напуштање на брачен другар

Заедницата на живот на брачните другари е основа врз која се темели бракот, а бракот претставува трајна животна заедница и тоа значи дека должност на двата брачни другари е да живеат заедно и да градат хармонична средина за живот. Ако дојде до едностран прекин на таа заедница се создава можност за развод на бракот. Тоа значи за да може напуштањето на брачниот другар предизвика прекин на бракот со развод потребно е тоа да биде сторено злонамерно или неоправдано, т.е. да биде сторено без оправдани причини, а од напуштањето на брачната заедница да изминале шест месеци. Оваа причина за развод на брак спаѓа во апсолутните причини за развод на брак.

Право за поднесување на тужба за развод на брак се подразбира дека има напуштениот брачен другар, по истекувањето на шест месеци од напуштањето. Доколку брачниот другар што ја напуштил брачната заедница се врати пред да измине тој рок, но нема цел да се продолжи бракот туку за евентуално

осветување, правото на поведување на постапката на развод на брак нема влијание врз самата бракоразводна постапка и по таа основа поднесувањето на тужба не е определено со рок и не застарува.

7.7 Исчезнување

Со исчезнувањето на еден од брачните другари се доведува до прекин на брачната заедница, односно може да претстави основа за развод на брак, под услов да од денот на исчезнување изминало некое време и нема никакви вести за него. За да може исчезнувањето на еден брачен другар биде основа за развод на брак, потребно е да на исчезнатиот брачен другар не се знае каде престојува, односно да не се знае дали е жив. До исчезнување на брачниот другар може да дојде за време на војна, исто така миграцијата на населението и друго.

Доколку исчезнатиот брачен другар не се појави во одреден законски рок, односно за него не биле добиени никакви вести за тоа дека е жив, живиот брачен другар може да бара развод на брак.⁴⁷

Доколку се случи исчезнатиот брачен другар по разводот на бракот да се врати, тогаш нема никакво значење за веќе разведениот брак. Правосилната одлука од страна на надлежен суд укажува на тоа дека бракот престанал засекогаш. Доколку брачниот другар склучил нов брак тој брак ќе биде во сила.⁴⁸

Врз основа на горе наведеното развод на брак по основа на исчезнување на еден од брачните другари, не се води постапка за негово прогласување за умрен туку бракот ќе се разведе откако ќе се утврди околноста за негово исчезнување.

⁴⁷ Jovan Dimitrijevic – Uzroci razvoda braka Beograd 1959

⁴⁸ Jovan Dimitrijevic – Uzroci razvoda braka Beograd 1959

7.8 Осуда на казна затвор

Кога едно лице ќе поднесе барање за развод, судот го разгледува барањето со цел да се потврди дека ова лице има законска причина да го стори тоа. Кога постојат основи за развод, тоа значи дека едниот брачен другар има предизвикано штета со што се предизвикува легитимна причина поради која парот не може да остане заедно. Една од причините за развод е доживотен затвор на еден брачен другар, или казна затвор без брачни посети. Ако вашиот брачен другар има доволно долга затворска казна, тогаш постои основ за развод.

Осуда на казна затвор за сторено кривично е причина за развод на брак, бидејќи во овај случај доаѓа до прекин на брачната заедница на подолго време, на пример, кога еден брачен другар, кој е во брак со некој кој е осуден на казна затвор, ќе биде лишен од емоционална и физичка врска, која маж и жена треба да ја имаат. Покрај тоа што доаѓа до подолг прекин на брачната заедница доведува и до нарушување на угледот и достоинството. Како причина за развод, на осудено лице за кривично дело, се зема и видот на стореното кривично дело и висината на досудената казна.

Еден од брачните другари за да може да побра развод на брак, осудениот брачен другар треба да сторил:

- кривично дело против интересите на народот и државата, како загрозување на територијалниот интегритет и независност на државата, шпионажа, саботажа, непријателска пропаганда и друго;
- кривични дела против достоинството на личноста и моралот, кривични дела сторени од користољубие и друго и
- било кое друго кривично дело ако само осудата на кривичното дело е поголема од три години.

Право на тужба за развод на брак има брачниот другар кој не е осуден на кривично дело.

Не може да дојде до развод на брак по оваа причина доколку довело до помилување или амнестија, или доколку брачниот другар самиот учествувал во извршувањето на кривичното дело, за кое е осуден другиот брачен другар.

Правото за поднесување на тужба за развод на брак по основа осуда на казна затвор не е врзано со рок и може да се поведе постапка за развод веднаш по правосилноста на пресудата.

7.9 Фактички престанок на брак

Како причина за развод на брак се јавува фактичкиот престанок на брачната заедница во подолго време, односно одвоениот брачен живот на подолго време

Како дел од одвоен живот на брачните другари се смета злонамерно или неоправдано напуштање на брачната заедница, каде брачните другари воделе одвоен живот подолго од две години. Право на поднесување на тужба за развод на брак имаат двата брачни другари.

При ова престанок на брачната заедница, односно одвоениот живот на брачните другари треба да трае најмалку три години (според ЗБ од 1973 год. на СРМ), со измена во Законот за семејство на рокот кој се намалува на една година. Имено се дојде до заклучок, дека тригодишниот фактички прекин е предолг рок и дека нефункционирањето на брачната заедница во траење од една година е сосема доволен услов за раскин на таа заедница⁴⁹.

Одделеност на брачните другари, наметната од потребата за дошколување, усовршување, од потребата на професијата на едниот од нив, а за која согласно се определиле – сигурно не може да се третира како фактички престанок на брачната заедница. Во ваквите ситуации, брачната заедница не престанува да функционира, а брачните другари ги исполнуваат своите права и обврски кои произлегуваат од природата на бракот. Во случаи кога брачните другари не ја

⁴⁹ Љиљана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

менуваат локацијата на своето живеење, остануваат во ист стан, под „ист покрив“, а не комуницираат и не ги исполнуваат правата и обврските што ја сочинуваат содржината на бракот - јасно е дека станува збор на т.н. „мртви бракови“ во кои дошло до фактички прекин на брачната заедница.⁵⁰

Настојувањето на судовите да ги одржат браковите во случај на еднострано злонамерно и неоправдано напуштање на брачната заедница во случаите кога разводот на брак не бара невиниот односно напуштениот брачен другар честопати останувало безуспешно и најчесто беше причина за создавање на подолготрајни вонбрачни заедници. Оттука фактичкиот престанок на брачната заедница стана основ за развод на брак, без оглед на причините што довеле до одвоен живот на брачните другари и без оглед на околноста дали постои вина или не на страната на едниот или кај двата брачни другари.⁵¹

7.10 Преминување од хетеро во хомосексуалност

Преминувањето на брачните другари од хетеро во хомосексуалност е причина за развод на брак во современото општество. Сексуална ориентација е емоционална, романтична, сексуална или љубов привлечност кон другите лица, е сопствен избор на секој човек поединечно. Денес се повеќе постои привлечност помеѓу парови од ист пол, се повеќе лица стапуваат во сексуална врска со лица од ист пол. Општествениот однос кон хомосексуалноста се менувала со текот на годините, во минатото таа била забранета, но денес постојат држави кои ја подржуваат хомосексуалноста исто така дозволуваат брак помеѓу хомосексуалците. Првпат признавање на правата на хомосексуалните двојки започна во 1989 година, кога Данска ги претстави регистрирани партнерства со кои ги проширија имотните и наследните права на геј-двојките, со тоа за прв пат во историјата на некоја држава, овозможено е не само заштита на геј двојки од

⁵⁰ Jovan Dimitrijevic – Uzroci razvoda braka Beograd 1959

⁵¹ Фактички престанок на брак е и кога едниот брачен другар на другиот брачен другар не му го знае трагот повеќе од една година и нема никакви вести за него. Член 41 од законот за семејство на Р.М.

дискриминација, туку им се дадоа и некои права кои ги имаа хетеросексуалните венчани двојки.

Во Република Македонија од моментот на формирањето на државата па сè до ден денес хомосексуалноста не е прифатена и не е дозволено склучување на брак помеѓу лица од ист пол. За разлика од нашата држава во светот, во околу петнаесет држави, како што се Холандија, Шпанија, Белгија и др. ја дозволуваат хомосексуалноста и го дозволуваат бракот помеѓу лица од ист пол. Покрај што е дозволен бракот помеѓу хомосексуалците, дозволено е *хомо паровите* да посвојуваат и одгледуваат деца во хомосексуална заедница. Со новиот предлог на собранието на Р. Македонија за дополнување на уставот јасно ќе биди назначена брачната заедницата во нашата држава и тоа како заедница помеѓу маж и жена. Според мене геј бракови не треба да се признаат, бидејќи со нивното признавање ќе се намали бројот на деца, а со тоа ќе се доведе до крај на човечката раса. Исто така со признавањето на геј браковите ќе се признае и правото на посвојување на деца, кое според мене е неправилно, бидејќи едно е да се избере да се живее со лице од исти пол, а друго е да се вклучат деца во таа неприродна заедница. Тоа се случува поради себичноста на хомосексуалните парови, да со цел си ги задоволат своите потреби за родителство, тие одлучуваат да растат и воспитуваат деца во хомосексуална животна средина. Со растењето на децата во таа средина ќе предизвикаат големо штетно влијание врз децата, бидејќи она што децата ќе го видат го сметаат за исправно и тие ќе го повторат истото. Затоа не е препорачливо да се носат деца во хомосексуален амбиент и хомосексуална животна средина

Иако во нашата држава не е дозволено склучувањето на брак помеѓу брачни другари од ист пол, но постојат случаи кога бракот се разведува поради преминувањето на еден од брачните другари во хомосексуалец. При развод на брак во вакви случаи постојат два главни барања и однесувања, едено од нив е барањето од страна на хомосексуалните партнери да не се дознае дека е геј, и другото е чување на тајната, лажејќи ги пријателите и семејството, и прикривање

на ситуацијата да не стане јавна и да предизвика болки и вина кај брачните другари .

7.11 Работа во странство како причина за развод

Поради тешката економска состојба во државата и поради неможноста да се најде работа со цел да се обезбеди егзистенција и просечен живот за целото семејството, голем број на граѓани се решаваат за работа во странство.

Поради потребата за финансиски средства граѓаните заминуваат на печалба во повеќе развиените европски држави како што се Германија, Шведска, Данска и други како и во преку океанските земји Австралија, Америка. Исто така голем број на граѓани поради недоволна економска моќ заминаа да се борат како платени војници во Авганистан и во Ирак. Со заработката на пари, тие почнуваат да го гледаат животот низ призмата на парите, кое лошо влијаат врз заедничкиот живот на брачните другари. Исто така повеќемесечната разделба поради работата во странство, каде еден од брачните другари остануваат до две или три години во странство, доведува до губење на љубов и чувствата, и доведува до неверство на еден од брачните другари кое потоа доведува до развод на брак. Исто така моќта на парите доведува до одделна одлука на брачните другари што натаму ќе прават во животот. Ако претходно за време на бракот постоела одредена толеранција, со заминувањето односно со оддалечувањето на брачните другари и со подобрувањето на материјалната состојба се губи толеранцијата. Како пример можеме да го земеме градот Куманово, бидејќи сè повеќе брачни другари од машкиот пол заминуваат како службеници и платени војници во Авганистан и Ирак. Според статистичките податоци од заводот за статистика на РМ во 2013 година од пет до десет посто брачни другари ја прекинале брачната заедница со развод.⁵²

⁵² <http://dnevnik.mk/default.asp?ItemID=D04861CAF65279449FD1BCFA99C19726>,

<http://www.stat.gov.mk/>

7.12 Влијание на родителите во бракот

Се повеќе бракови се разведуваат поради непромисленото мешање на нивните родители во бракот на нивните деца.⁵³ Во нашата држава за разлика од државите во европска унија, децата од своите родители зависат финансиски постојано и по своето полнолетство поради слабата финансиска состојба и тешката можност за наоѓање на работа со цел да се осамостојат. Поради тешката економска состојба голем дел на двојки кои стапуваат во брак, присилени се да живеат под ист покрив заедно со своите родители. Покрај тоа што мора да живеат под ист покрив со своите родители, некои брачни двојки кои не можат да обезбедат работа за егзистенција тие зависат и финансиски од своите родители. Поради зависноста од своите родители како и разликата во возраста и размислувањата доведува до конфликт помеѓу нив и брачните пар. Родителите не размислуваат за последиците, се мешаат во бракот на своите деца, со изговор да им мислат и прават добро а всушност му наштетуваат на бракот.

7.13 Семејно насилство

Зад затворени врати, или скриени под ќебе на молчење, семејното насилство било дел од животот на околу четири милиони луѓе во светот секоја година - огромното мнозинство од нив биле жени кои биле во брак. И во повеќето од времето поминато со сопругот, била злоупотребувани.

Повеќето луѓе веруваат дека семејното насилство значи физичко казнување или малтретирање во семејството. Семејното насилство, исто така, може да биде во форма на ментална или психолошка злоупотреба, како и закани за физичко и психичко малтретирање. Семејното насилство е брачен раздор, надвор од границите на разумен одговор на подеми и падови на секој брак. Секое

⁵³ Околу 40 проценти од жените имаат лош однос со своите свекрви, а повеќето од нив водат секојдневни борби поради „добронамерните“ совети, дури една од десетина од жените поради зачестените кавги не разговараат со свекрвите, а најчеста причина се несогласувањата околу начинот на воспитувањето на децата.

однесување има за цел да се контролира и да ги потчини друго човечко суштество преку страв, понижување и вербално или физички напади."⁵⁴

Како семејно насилство се смета однесувањето на член од семејството кој со примена на сила, закана и заплашување врши телесни повреди, емоционална или сексуална злоупотреба и кој материјално, сексуално или работно искористува друг член од семејството.

За време на брак, под семејно насилство разбираме насилство на еден брачен другар врз другиот брачен другар, кои заедно живеат или живееле во брачна и вонбрачна заедница, или во било каков вид на заедница како семејство. Како видови на насилство кои можат да се појават за време на брачната заедница се:

Физичко насилство подразбира намерно повредување на личноста, односно жртвата што вклучува удирање, гребење, горење, касање, расекување, давење кое резултира со модринки, расекотини, гребаници, изгореници, скршеници и други повреди, како вадење заби, кубење и корнење на коса. Истерување надвор од куќата во темнина, студ, дожд и ред други грубости кои за секогаш во животот оставале трага. Имало дури и штипење со нажежена маса на телото, камшикување, вадење нокти, браздење на лицето, насекотници на увото, на носот. Во една рурална населба имало дури и ослепување и инвалидизирање. Пијаниот маж, покрај сексуално насилство, и барал да пее и да игра пред него. Таа низ плач пеела и играла, а тој пиел и невкусно се смеел заради што „неговата машка моќ“ доаѓала до израз.

Емоционално насилство претставува насилство проследено со потценување, исмејување, навредување од страна на брачниот член со што се нарушува емоционалната стабилност и сопствената вредност на лицето.

⁵⁴<https://www.rosen.com/domestic/articles/divorce-and-domestic-violence-how-to-protect-your-rights-and-yourself/>

Срамењето било многу големо – да ја видат невеста која дошла во „нечесна состојба“⁵⁵,

Сексуално насилство подразбира секој сексуален контакт со лицето, односно жртвата на семејно насилство, поведување на проституција, несакан полов однос. Такви постапки во минатите, дури и сегашниот век имало премногу и тоа сопругот да е во пијана состојба, а таа да е во нормална трезвена почожба и тој да бара да има сексуален однос. Несвесен што прави доаѓало и до телесно и здравствено нарушување. Впрочем сексуалните односи во бракот во минатото во руралните средини биле диктирани исклучиво од сопругот со цел да ја покаже својата машкост. Разбурливо било тоа бидејќи младоженецот бил далеку помлад од невестата, оженет со повозрасна девојка со цел таа да работи и да му биде при рака на свекорот кој одејќи до таа грубост ја употребувал недозволената сексуална своја потреба со снаата. Таквата појава е позната и во науката под поимот снохачество која била честа и која морале државните институции да се спротивставуваат, секако по побуната на младоженците.

Материјално искористување подразбира злоупотреба на имотот и парите на жртвата. Без да се внимава на тешкотиите на невестата од бременоста била користена за тешки физички работи, дури и физички казувана доколку ја одбие наредбата.

Работно блокирање претставува забрана за работа и држење во континуирана финансиска зависност. Посебно биле малтретирани тие невести кои

⁵⁵ **Срамењето** на „нечесната навеста“ било стара појава. Во историјата на светот има теорија која говори како невестата е качена на магаре со лицето наназад и со опашката в раце викајќи: „Слушнете ме, јас срамна дојдов во вашата фамилија и село и срамна ќе си заминам кај моите родители во моето село. Не се плашам од казната, правете што знаете со мене, јас ќе истрпам зашто сум заслужила“. Така, качена на магаре со целиот нејзин чејз и руба ја врќале кај нејзините родители со изреката „Ние не сакаме срам на фамилијата да падне – ’нечесна невеста да стапне во нашата куќа“ и им ја оставале. И од своите родители, браќа и сестри таа невеста, довчерашна нивна ќерка и сестра станувала бесрамница и цел живот го минувала во поттурнување, срамење, дури и физички напаѓана. Не мал број од нив по враќањето биле мажени за инвалидизирани и далеку повозрасни од неа во друго село. Но, имало и такви кои пред да се мажат биле во љубовна врска со момче од своето село и кога се враќала го побарувала и тие заминувале во непозната насока. Доколку биле во состојба ја напуштале дури и земјата и засекогаш се одродувале од своите најблиски. Некои од нив оделе калуѓерките за да им служат на Бога за „простување на гревите“.

не биле во состојба да донесат мираз и за кои било платено голема сум за купувањето на девојката - прит ⁵⁶.

Семејното насилство доаѓа поради алкохолизмот користењето на дрога или психички нарушувања кои може да бидат од малтретирања во детството или наследна појава која била честа во минатите времиња. Семејното насилство вклучува насилство, злоупотреба или заплашување на партнерот, со цел да се контролира, доминира или да се влее страв врз партнерот. Тоа не мора да биде физичко малтретирање. Тоа може да биде емоционално, психолошки, финансиски, сексуална или друг вид на злоупотреба⁵⁷. Тоа може да влијае на секој во заедницата, без оглед на пол, сексуална ориентација, раса, возраст, култура, етничка припадност, религија, хендикеп, економски статус или локација. Поради тоа потребно е да се заштитат семејствата кои се на удар на семејното насилство кое во последниве години е најголема причина за развод на брак.

Со Законот за семејството се забранува секаков вид на насилство меѓу членовите на семејството.⁵⁸

7.14 Верски и културни разлики

Најчестиот проблем во бракови е религија. Ако тие се фундаменталистички, православни, конзервативни или строго етноцентрична, тие ќе треба да стигнат до заеднички јазик во однос на религијата и да дадат поддршка - како безусловна љубов, правда и толеранција.

⁵⁶ Прит – давање финансиски средства – златници за девојката при мажењето од страна нејзините родители. „Ако сакаш да имаш невеста која ќе ти работи и ќе ти служи има да платиш 5 или 7 наполеони или повеќе. Кога невестата не била во состојба да работи, свекорот веднаш ќе привикал: „Знаеш ли ти невесто колку злато имам дадено за тебе, И ти сега нема да ме слушаш. Море ќе работиш и ако треба ќе пукниш од премора!“. Невестата молчела и ронејќи солзи продолжувала со работа.

⁵⁷ Сопругата никогаш не смеела да го праша сопругот колку финансиски средства имаат и доколку побара средства за да си купи облекло или обувки или др. потреби може да биде најстрого казнета и малтретирана.

⁵⁸ Закон за семејство член 33-а, „Службен весник на РМ“ бр. 153/2014 година.

Во нашата држава според статистичките податоци за склучување мешан брак говорат дека во текот на 2012 година биле склучени 146 брака меѓу Македонци и Албанци во земјава, или нешто повеќе од еден процент од 13.991, колку што е вкупниот број на склучени бракови. Притоа македонците почесто се решаваат да влезат во брак со Албанка, отколку Македонките со Албанци, а сето тоа е поради различноста во религијата.

Постои врска меѓу религиозноста и стабилноста на бракот, а тоа го укажува фактот што оние брачни парови кои не учествуваат во религиозни активности немаат изразени традиционални ставови за разводот и сметаат дека бракот што е неуспешен треба да се разведе.⁵⁹

Спротивно на ова учеството во религиозните активности, е поврзано со прифаќање на религиозните правила за бракот односно ниската стапка на разводи ја гледаат во тоа што брачните парови, преку присуство на црковните служби, како и преку учеството во другите религиозни активности ја подобруваат меѓусебната комуникација. И христијанските обичаи даваат поголема предност на сопругот⁶⁰.

Потребно е да ја научиме културата на нашиот брачен другар. Тоа вклучува учење на јазикот на вашиот брачен другар родени во странство, дури и ако тоа е само неколку фрази. Пример брачните двојки се изненадени кога ќе станат родители, и се расправаат околу тоа како треба да се однесуваат на нивните деца. Битен е компромис помеѓу брачните другари колку што може повеќе да се цел не дојде до развод на брак..

Во европските земји најстабилни се браковите на католиците, стапката за развод е поголема кај протестантите отколку кај католиците, а најголема стапка на

⁵⁹ Семејството во Европа XVI-XXI век, Дејан Мицковиќ, Културна установа Блесок, Скопје, 2008

⁶⁰ Во поранешните години за време на миса, слушање говор за обележување на голем христијански празник мажите стоеле во првите редови на наосот, додека во задниот дел, обележано со потемни или посветли плочки започнувал женскиот наос. Во новите христијански храмови поделбата на наосот за верници од машки пол и вториот дел за верници од женскиот пол не постои.

развод има кај оние лица кои изјавиле дека не се религиозни. Исто така голем број на разводи има и кај бракови склучени помеѓу припадници на различни религии. Причина за тоа е разликата во вредностите, обичаите и навиките, различните ставови за воспитувањето на децата и за улогата за мажите и жените.

7.15 Склучувањето на брак во рана возраст и предбрачна бременост причина за развод

Значајна улога за стабилноста на бракот има возраста на брачните другари. Склучувањето брак на рана возраст (под 20 години) претставува фактор за зголемување бројот на разводите на брак, односно „колку е поголема возраста на брачните другари во моментот на склучувањето на бракот, толку е тој постабилен“. Постојат повеќе различни објаснувања за поголемиот процент на разводи кај браковите што се склучуваат под 20 години. Браковите на мажите кои се под дваесет години се нестабилни, постабилни се оние кои мажите имаат години помеѓу 20 и 24 години, а најстабилни се оние бракови што ги склучиле мажи над 24 години. Основна причина за нестабилноста на овие бракови кои се склучени под 20 години е нарушувањето на нормалниот семеен животен циклус со прекинување на фазата на брачен извор⁶¹ Кога склучуваат брак на рана возраст младите често не се способни да ги надминат тешкотиите поврзани со прекинување на односите со нивните семејства, не се познаваат доволно, имаат нереални очекувања од бракот и улогите што треба да ги вршат, поради тоа што немале време да се здобијат со сознанија потребни за нивно успешно справување.

Зголемувањето на возрасната граница при склучувањето на брак е еден од најважните фактори за постепено намалување на стапките на развод, како и подобрувањето на животните услови, влијанието на средствата за масовно комуницирање, кои доведуваат до намалување на границата на физичко и

⁶¹ Семејството во Европа XVI-XXI век, Дејан Мицковиќ, Културна установа Блесок, Скопје, 2008

сексуално созревање. Во САД во 1960 година просечната возраст за жените при склучување на брак била 20 а за мажите 23 години. Зголемувањето на возрасната граница при склучувањето на брак е една од најважните фактори за намалување на стапката за развод на брак.

Друг фактор што влијае за зголемување бројот на разводите на брак е и предбрачната бременост. Причините за поголемиот процент на разводи во случаите на предбрачна бременост се слични како и кај браковите што се склучуваат на рана возраст. Најчесто младите брачни партнери се соочуваат со економски проблеми, недоволно познавање на брачните другари, неподготвеноста за вршење на семејните обврски, ниско образование, како и отпор од страна на родителите и другите роднини. Тоа претставува синџир од негативни последици кои влијаат врз зголемување на стапката на разводи на брак (намалување на можности за успех во кариерата, пониски примања, помала помош од семејството).

7.16 Социоекономски статус причина за развод на брак

Со зголемувањето на бројот на разведените бракови, се прават голем број истражувања за утврдувањето на причините за овој општествен феномен. Повеќето земјите го прифатија разводот на брак со заедничка согласност на брачните другари. Според некои земји основна причина за развод на бракот е рушењето на моралот и загрозување на стабилноста на бракот и на семејството.

Според некои истражувања е докажано дека социоекономскиот статус има влијание врз стапката на разводи на брак, и е прифатен ставот дека луѓето од пониските социјални слоеви се разведуваат почесто од другите поради тешките материјални проблеми со кои секојдневно се судираат и кои предизвикуваат состојба на стрес и беспомошност⁶². Објаснувајќи го помалиот процент на разводи кај побогатите, го застапува мислењето дека мажите од повисоките класи

⁶² Семејството во Европа XVI-XXI век, Дејан Мицковиќ, Културна установа Блесок, Скопје, 2008

се спречени да се разведуваат поради долгорочните вложувања. Од друга страна, мажите од пониските класи се ослободени од овие пречки поради тоа што немаат вакви обврски, така што нивната економска состојба не се нарушува доколку бракот се разведе. Според тоа, трошоците на разводот се поголеми кај богатите отколку кај сиромашните, што претставува бариера за развод на луѓето од повисоките социјални слоеви дури и во случај кога бракот не е успешен. Значи од трите основни елементи (приходи, занимање и ниво на образование) кои го детерминираат социоекономскиот статус, најголемо влијание врз стабилноста на бракот имаат приходите на семејството.

Најголем број на разводи на брак се кај младоженците од различни социјални слоеви. Доколку девојката е од семејство со подобра економска состојба таа изјавува желба за развод, мотивирана дека егзистенцијата ѝ била слаба и несносна. И спротивното: сопругот, доколку е од побогат слој (такви ги има во нашата држава и во светот) бара начин „да се ослободи од сопругницата измислувајќи бројни причини и вршејќи нечесни дејства: поткупување на сведоци, судии и сл. Кога веќе „се ослободил“ гордо искажува дека „парите носат, земаат и пак носат нова невеста, да се знае...“. Таквите нелогични и прости расудувања се среќаваат многу често. Кај социјално посилните постои гордост и понижување и навредување на тие што се социјално загрозени, бидејќи нивното расудување е дека тие можат со своето богатство „да купат колку сакаат и каква сакаат сопруга!“

7.17 Непостоење на комуникација и разбирање причина за развод на брак

Непостоење на добра, културна, достоинствена комуникација во бракот и разбирање е основна причина за развод на брак од страна на двајцата брачни другари. Традиционалните бракови се карактеризираат со прифаќање на стереотипни улоги, а тоа е секој брачен другар да има своја сфера на влијание. Жените се грижат за домот и за децата, а мажот да ги донеси најбитните одлуки. Во таквите бракови се одбегнуваат конфликтите и се цени комуникацијата, отвореноста и љубовта и брачните другари голем дел од слободното време

поминуваат заедно. Спротивно на ова, кај независните парови во преден план е индивидуализмот и независноста на брачните другари. Тие не ги прифаќаат стереотипните улоги и брачните другари отворено не се плашат да го кажат своето мислење, каде доаѓа до позитивни и негативни чувства. Кај одвоените бракови комуникацијата е слаба така што нивна основна карактеристика е дистанцата. Раздвоеноста повеќе време ја бледнее и блискоста и недоразбирањата. Едноставно треба да има разбирање и одобреност на одвоеноста, секако дошла заради егзистенција и создавање подобри услови за живот, растење, културен и образовен на поколенијата.

Бракот се состои од серија интеракции меѓу брачните другари. Пораката што едниот сопруг ја праќа до другиот не е еднаква со пораката што тој ќе ја прими, поради тоа врз примателот влијаат емотивни фактори. Според тоа пораката која ќе ја прими едниот брачен другар ќе зависи не само од неговата содржина туку и од неговата социјализација, темперамент, самодоверба што е најважно од степенот на неговото задоволство во бракот. Несреќните парови акцентот го ставаат на негативното однесување на нивниот брачен другар. Во среќниот брак, едниот брачен другар смета дека лошото однесување на неговиот сопруг е резултат на надворешни фактори како што се умор, лошо расположение, додека во несреќен брак се смета дека тоа е резултат на лошиот карактер на брачниот другар и другарка.

Според ова комуникацијата во бракот е значајна за тоа кој брак ќе се разведе а кој не. Негативното однесување на брачните другари и негативната комуникација влијае врз нестабилноста на бракот, како и врз позитивното и негативното однесување на брачните другари. Во некои бракови конфликтите се чести, но се стабилни поради тоа што во нив се забележува и висок степен на позитивно влијание. Позитивното влијание во браковите како метод за спречување на развод на брак може да биде доста ефикасно и да ги намали тензиите и конфликтите во бракот. Овде треба да се додаде и комуникацијата на родителите и од едниот и од другиот брачен другар. Мешањето во бракот од нивна страна негативно влијание и претставува услов за нарушените односи во

бракот на нивните поколенија кое може да заврши и со развод на брачната заедница при што остануваат сираци нивните деца било од мајка или од татко, а тоа многу тешко се однесува со одразување врз воспитниот и образовниот провес на своите деца.

8. ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈАТ ЗА РАЗВОД НА БРАК ВО СПОРЕДБЕНОТО ПРАВО

8.1. Развод на брак во Англија

Во Англија законското регулирање на разводот на брак се уредил со донесувањето на Законот за брачни односи од 1875 година, со стапувањето на сила на законот, истата година се основал суд со моќ да може да работи во врска со разведување на бракови под внимателно одредени и дефинирани околности. Но, пред стапувањето на сила црковните судови во Англија ја имаале целата надлежност врз бракот. Новиот закон ја познавал само прељубата како причина за развод на бракот, во законот мажот бил во можност да докаже само едноставна прељуба, додека жената морала да ја докажува прељубата врз основа на некои факти како што се суровоста и напуштањето на брачниот другар. Судот постоел само во градот Лондон, со тоа што сите оние кои живеат надвор од градот или во околните области ги ставаше во доста неповолна положба.

Овој закон, останал во сила како единствен надлежен во врска со разводот на бракот во Англија се до 1937 година. Пред 1937 година, била создадена Кралска Комисија во Англија во 1909 год со цел да го истражува работењето на законот од 1875 година. Со истражувањето на законот, Кралската комисија посочила на тоа дека Законот за брачни односи од 1875 година е подобен за промени и реформи, но Парламентот во Англија не реагирал веднаш на посочените потребни реформи. Со донесување на новиот Закон за брачни односи од 1923 година, во Англија брачните другари биле еднакви пред законот и исто

така биле еднакви во врска со причините за развод на брак. Со измените кои беа донесени со овој закон и со претходните амандмани во 1914, 1920 и 1926 година разводот на брак станал достапен и за сиромашните граѓани на Англија. Со донесувањето на новиот закон во Англија причините за развод на брак останале исти, се до донесувањето на Законот за развод од 1937 година кој ги опфатил и напуштањето и умноболноста како причина за развод на брак.

Законот за развод⁶³ од 1937 година претставил нови причини за развод на брак, но сепак процесот се уште останал тежок, на пример бил потребен строг доказ дека некоја од посочените причини за развод на брак е направена. Сето ова придонесло за многу правни тешкотии и судовите мораа да се справат со проблеми како што е докажување на психичко растројство, бидејќи доколку не одговара за сторено дело кое е опфатено со кривичниот закон, тоа исто значело дека тој не може да биде виновен за извршено дело „суровост“. Со тоа се придонесло да се постави прашањето, со кој степен на лошо однесување на мажот или жената во бракот еден од брачните другари ќе може да го напушти другиот брачен другар?

Во 1969 година, Парламентот во Англија го усвоил новиот Закон за развод, кој бил основан врз принципот дека оној брак кој е непоправливо распаднал требало да биде основна и доволна причина за развод на брак, но процесот бил се уште долг и комплексен. Подоцна после долг период, била дадена парламентарна дозвола и Законот беше донесен.

Со донесувањето на Законот за семејство од 1996 година, исто така се појавиле некоја група на правници кои исто така го критикувале овој закон, тие составиле еден предлог закон кој би служел како дополнување на постоечкиот закон од 1996 година, и за вториот дел на Законот за семејство од 1996 година како што го нарекуваа тие, состоеле некои измени како што било воведување на спогодбен развод на брак како причина за развод на брак и исто така со овој закон би се принуделе брачните другари да присуствуваат на „информативни средби“ со

⁶³ Cretny, Stephen, The Ground for Divorce under the Matrimonial Causes Act 1937.

цел да се поттикне помирувањето доколку тоа било можно. Проблемите ќе можеле да се решаваат на такви средби со медијација и правно советување. Користејќи ја вината како причина за развод се овозможувало брз развод на бракот, оставајќи ги одговорностите од бракот во период на размислување и разгледување. Овој дел ќе придонесе брачните другари да ги сфатат одговорностите кои следуваат со разводот на бракот и ќе придонесе бракот да не се третира како „лесна работа“ и дека разводот на брак не е тривијална работа“.

Серија на „информативни средби“ биле пуштени како пилот шеми во м. јуни 1997 година. Шест модели биле завршени како пилот програми во 1999 година. Во јуни 1999 година Лордот Ирвин од Лерг, кој беше канцелар ги потврдил прелиминарните резултати од пилот програмите и изјавил дека резултатите се разочарувачки во однос на тоа дека бракот може да се спаси од развод преку медијација и правно советување. Конечниот извештај бил преставен пред канцеларот на Центарот за истражување на семејството во Њукасл во септември 2000 година, и во јануари 2001 година, Лордот Ирвин од Лерг кој изјавил дека Владата ќе му посочи на Парламентот да го укине Вториот дел. Извештајот содржел дека со истражувањето се заклучило дека ниту еден од шесте модели на „информативни средби“ кои се тестираа во период од две години не биле доволно добари за спроведување на вториот дел на национално ниво.

Со извештајот се покажало дека, за повеќето луѓе, состаноците се премногу доцна за да може бракот да се спаси и имаше тенденција за приклонување на оние кои биле неизвесни за нивните бракови кои водеа до развод. Додека луѓето ценеа дека состаноците се нефлексибилни и дека генерално се гледа на спасување на браковите од развод и премногу општо и во голем дел од случаите, само лицата кои имаа поднесено барање за развод на брак присуствуваа на состаноците, но советувањето и медијацијата за да бидат успешни мораа двата брачни другари да се посветат целосно.

Натаму, Владата верувала дека проблемите со т.н. *Вториот дел* не се ограничени само на „информативните средби“. Новите процедури ќе станат комплексни и ќе се сведат само на одоговлекување кое нема да биде во најдобар

интерес на брачните другари и нивните деца. Што значи Владата сметала дека вториот дел нема да ги исполни принципите на кои се заснова Законот за семејство, тие принципи се засновале на тоа да можат да се спасат оние бракови кои имаат таква можност и доколку бракот се распадне, да се случи тоа со минимум стрес на брачните другари и нивните деца.

Со Законот за семејство⁶⁴ од 1996 година, бракот можел да се разведе доколку траел најмалку една година. Како единствена причина за развод на бракот е непоправливиот распад на бракот и како причина за развод на брак да може да се докаже непоправливиот развод на брак треба да се воспостават еден или повеќе од следниве факти.

8.1.1 Прељуба

Мора да се докаже дека, преку докази, брачниот другар имал сексуален однос со друго лице од спротивниот пол и дека е неподносливо да се живее со брачниот другар кој ја извршил прељубата. Може да се именува и друго лице како обвинето, но ова не е од суштинско значење и може да има сериозни последици. Тоа може да се направи во постапката за развод на брак, но е повеќе комплицирано. Прељубата може да се користи како основа за покренување на бракоразводна постапка, без разлика дали брачните другари сеуште живеат заедно, или има поделба, но во секој случај, да не бидат изминати повеќе од шест месеци бидејќи брачниот другар станува свесен за прељуба пред барањето за развод на бракот да биде испратено до судот.

8.1.2 Неразумно однесување

Мора да се покаже дека брачниот другар се однесува на таков начин што другиот брачен другар не може да очекува мирно да живее со него. Неразумното однесување сега е најчестиот факт кој се докажува за развод на брак во Англија.

⁶⁴ Family Law Act 1996.

Во барањето за развод на бракот при неразумно однесување, подносителот поставува голем број на обвинувања против тужениот.

Овие обвинувања може да вклучуваат примери на прекумерно пиење, но вреди да се има на ум дека судот не инсистира на навистина тешки обвинувања за неразумно однесување со цел да му даде развод на подносителот. Релативно благи наводи, како што се однесување со премногу време да се изгради кариера, без заеднички интереси или извршување посебен општествен живот, може да бидат доволни. Користењето на благи обвинувања исто така може да направи брачниот другар полесно да се согласи на развод на брак.

8.1.3 Напуштање

Кога едниот брачен другар го напуштил другиот брачен другар без негова согласност во одреден временски период од најмалку две години.

8.1.4 Двегодишна одвоеност

Со согласност на двата брачни другари да живеат одвоено најмалку две години во Англија, непосредно пред поднесувањето на барањето за развод на брак, за овој факт да биде исполнет треба двата брачни другари да се согласни.

8.1.5 Петгодишна одвоеност

Ако брачните другари живеат одвоено најмалку пет години во Англија, непосредно пред поднесувањето на барањето за развод на брак. За овој факт да биде исполнет брачните другари не мора да се согласни.

8.2 Причини за развод на брак во Франција

8.2.1. Развод на брак со заедничка согласност

Законот од 1975 година предвидувал два начина за развод на брак со заедничка согласност на брачните другари: 1. Развод кога двајцата брачни другари заедно го поднесуваат барањето и 2. Развод со заедничка согласност, кога едниот брачен другар го поднесува барањето, а другиот тоа го прифаќа.

8.2.2 Развод на брак со заедничко барање на двајцата брачни другари

Разводот со заедничка согласност бил забранет сè до донесувањето на Законот од 1975 година, но тоа не е негово прво појавување во францускиот правен систем. Како што веќе беше речено, овој вид развод бил воведен по Француската револуција, што бил предвиден и во Граѓанскиот законик од 1804 година, а конечно бил укинат во 1816 година. Требало да поминат 150 години за тој повторно да биде воведен во француското право.

Според член 230 од Code Civil, брачните другари треба да подготват и договор со кој се регулираат и последиците од разводот на бракот и кој треба да биде одобрен од страна на судијата, значи, се работи за вид на развод на кој не само што се бара постигнување согласност околу прашањето дали бракот треба да се разведе, туку е потребно и нешто повеќе – брачните другари да се согласат и за начинот на регулирање на сите последици од разводот.

За да не дојде до непромислени разводи веднаш по склучувањето на бракот, Законот предвидува дека брачните другари не можат да поднесат барање на развод со заедничка согласност во првите 6 месеци од бракот. Освен забраната да се бара развод во првите 6 месеци, Законот предвидува уште еден рок кој треба да ги спречи избрзаните барања за развод на брак. Судијата го разгледува барањето за развод заедно со брачните другари, и ако брачните другари остануваат на својата намера да се разведат, судијата им укажува дека

барањето треба да го обноват по истекот на рокот од три месеци, така што брачните другари треба да го обноват барањето за развод најдоцна во рок од 6 месеци по истекот на овој тримесечен период, во спротивно, ќе се смета дека се откажале од намерата да го разведат бракот.

Кај овој вид на развод судот не вршел контрола дали постојат причини за развод на брак и не бара да се наведе причината поради која брачните другари поднесуваат барање за развод на бракот, но тоа не значи дека таа не постои (инаку тие воопшто и не би поднесувале вакво барање). Битно е тоа што законодавецот воопшто не сакал да навлегува во утврдувањето на причините за развод, тргнувајќи од становиштето дека бракот очигледно доживеал неуспех во случаите кога и двајцата брачни другари сакаат тој да се разведе.

Популарноста на разводот со заедничко барање на двајцата брачни другари постојано расте. Во 1976 година, 8% од оние што се разведувале го користеле овој вид на развод на бракот, а десет години подоцна овој процент се зголемил на 37% од сите разведени бракови .

Исто така во овој вид на развод на брак, брачните другари мораат да постигнат договор за решавање на сите последици од разводот, како што се делбата на заедничкиот имот, чувањето и воспитувањето на децата, големината на издршката и слично. Судијата има обврска да ги штити интересите на децата и на брачните другари, исто така тој може да не го прифати договорот и да го отфрли барањето за развод ако утврди дека не се доволно заштитени интересите на децата или на едниот брачен другар.

8.2.3 Развод на брак по барање на едниот брачен другар што го прифаќа другиот брачен другар

Овој вид развод Законот го смета за развод со заедничка согласност. Во член 233 од Code Civil се предвидува дека едниот брачен другар може да бара развод, под услов да наведе факти (кои се резултат на однесувањето на двајцата брачни другари) од кои произлегува дека заедничкиот живот е неподнослив. Ако

другиот брачен другар се согласи со фактите наведени во барањето, судот го разведува бракот и ги регулира сите последици што произлегуваат од него.

Според најголемиот број автори, постојат две основни причини за воведување на овој вид на развод: 1. Да се овозможи разводот кога брачните другари се согласни бракот да престане, но не можат да постигнат согласност за регулирање на последиците од разводот. Да се даде можност на брачниот другар кој не сака самиот да ја преземе одговорноста и да поднесе барање за развод (најчесто поради религиозни или морални причини) да се придружи кон барањето поднесено од страна на неговиот брачен другар.⁶⁵

Развод по барање на едниот брачен другар на кое се придружува и другиот се разликува под развод со заедничко барање,⁶⁶ во овој вид развод брачниот другар што го поднесува барањето треба да изнесе факти поради кои натамошниот живот е невозможен, значи дека, за разлика од разводот со заедничка согласност, каде брачните другари не ги наведуваат причините за разводот, кај овој вид на развод потребно е да се изнесат причините кои довеле до развод⁶⁷. Во барањето за развод треба на објективен начин да се изнесе однесувањето на двајцата брачни другари кое довело до неуспех на бракот, без да се обвинува другиот брачен другар дека е единствениот виновник за тоа.

Прашање кај овој вид на развод е моментот кога бракот се разведува. Причините за овој спор е ако другиот брачен другар го прифати фактите што неговиот брачен другар ги изнел во барањето за развод, судијата за брачни работи го разведува бракот) и членот 1355 од новиот Закон за граѓанска постапка, според кој бракот го разведува судскиот совет, а не судијата за брачни работи, кој, според Процесниот закон, само констатира дека е исполнет условот за развод,

⁶⁵ Libmann, J., *Le nouveau divorce*, Casterman, Paris, 1976 стр. 60.

⁶⁶ Carbonnier, J., *Droit civil, 2- La famille*, Presses Universitaires De Frans, 13e edition, Paris,

⁶⁷ Jacquet, J. M., *Le role de la cause dans le nouveau droit trancais du divorce*, *Revue trimestriale de droit civil*, 1984, Editions Sirey,

односно дека постои согласност на брачните другари за причините за неуспехот на бракот и за невозможноста на понатамошниот заеднички живот.

Разводот по барање на едниот брачен другар, на кое се придружува и неговиот брачен другар, е прифатен само во француското право, кој претставува одраз на плуралистичкиот приод на францускиот законодавец кон начините за развод на бракот, инспириран од желбата да се создаде флексибилен бракоразводен систем во кој секој брачен пар, во зависност од конкретната ситуација во која се наоѓа, има можност да го одбере најпогодниот начин за развод на бракот и за регулирање на последиците на разводот.

8.2.4 Развод на брак поради вина на едниот брачен другар

Во Законот од 1884, кој останал во сила до законската реформа во 1975 година, разводот поради вина бил единствениот начин за престанување на бракот. Овој вид на развод е предвиден и во новиот Закон, со што француското право се разликува од поголемиот број европски законодавства, кои во најновите реформи го укинуваат системот на развод – санкција. Образложение за задржување на разводот поради вина е дадено во предлогот за донесување на Законот од 1975 година, каде се истакнува дека „традиционалниот систем на развод мора да го задржи своето место поради тоа што тој одговара на реалноста невиниот брачен другар и јавноста не можат да прифатат дека нему може да му се забрани да ја докаже својата невиност и да добие надомест“⁶⁸ Се сметало дека не треба да се укинува разводот поради вина, поради сè уште силното влијание на сфаќањето дека треба да се казни брачниот другар што е виновен за кршење на брачните обврски. Ваквиот став е во согласност и со практиката – во 1989 година околу 45% од браковите биле разведени поради вина на едниот брачен другар.

⁶⁸ Nerson, R., *Du divorce pour la rupture de la vie commune, Revue trimestrale de droit civil, mars-juillet, 1983*, Editions Sirey, 1983, стр.28.

Можни се два различни начина на определување на вината: првиот начин е причините поради кои може да се бара развод на брак може да се определени во законот – во тој случај судијата нема право да утврдува дали прекршувањето на брачните обврски е сериозно и дали треба да се дозволи развод на бракот, второ законот може да остави судијата сам да процени, врз основа на изведените докази, дали однесувањето на едниот брачен другар е доволна причина за развод (факултативни причини за развод на брак).

За да може да се бара развод поради вина, треба да бидат исполнети три општи услови и тоа: 1. потребно е едниот брачен другар да ги прекршил обврските што произлегуваат од бракот, 2. ваквата повреда на брачните обврски треба да е тешка или да се повторува повеќе пати, 3. како последица на ваквото однесување на едниот брачен другар, заедничкиот живот станал неподнослив.

Не може секоја повреда на правата и обврските што произлегуваат од бракот да биде основа за развод повредата треба да биде тешка или да се повторува повеќе пати и да го прави натамошниот заеднички живот невозможен. Односно, „заедничкиот живот носи тешкотии и, доколку најмалото непочитување на брачните обврски може да се прифати како основа за поднесување на барање за развод, тогаш ниеден брак нема да трае многу долго“.

За разлика од претходните законски решенија, Законот од 1975 година не го спречува брачниот другар кој прекршил некоја брачна обврска да бара развод поради вина на другиот брачен другар, но во тој случај, вината на неговиот брачен другар може да го изгуби тешкиот карактер, што е услов за развод на брак. Освен тоа, се предвидува дека и тужениот може да поднесе противтужба, во случај кога и тужителот сторил повреда на брачните должности. Доколку судот ја прифати противтужбата, бракот ќе се разведе со заедничка вина, исто така на ист начин ќе се разведе бракот и во случај тужениот да не поднесе противтужба, доколку судот, постапувајќи по тужбата, утврди дека и тужителот е виновен за повреда на брачните должности.

8.2.5 Развод на брак поради престанување на заедничкиот живот

Разводот поради престанување на заедничкиот живот, што беше воведен во 1975 година, предизвика најмногу полемики, како во текот на неговото донесување, така и во првите години од неговото применување во судската практика. Основната причина за големите отпори на воведувањето на овој вид развод беше и фактот дека со него е можно да се разведе бракот по барање на брачниот другар кој е виновен за прекилот на заедничкиот живот, без оглед на тоа што невиниот брачен другар се спротивставува на разводот на брак. Освен тоа, со разводот поради престанување на заедничкиот живот му се овозможува на едниот брачен другар да бара развод доколку неговиот брачен другар е душевно болен. Можеме да видиме дека се работи за два различни вида развод и тоа: 1. развод поради фактичко престанување на брачниот живот во траење од 6 години и 2. развод поради тешка душевна болест што трае 6 години.

Разводот поради престанување на заедничкиот живот е потребен поради тоа што со него се овозможува да престане бракот кој изгубил секаква смисла, без оглед на тоа што барањето го поднесува брачниот другар кој е виновен за тоа. Критиката на овој вид развод би била оправдана ако се прифатат две становништа: 1. дека бракот е извор на обврски кои мора апсолутно да се почитуваат (така што едниот брачен другар не би можел да го напушти душевно болниот брачен другар) и 2. дека бракот не може да се разведе ако на тоа се спротивставува брачниот другар кој не е виновен за неуспехот на бракот. Меѓутоа, прифаќањето на овие две становништа би значело да се прифати постоење на брак во кој не постои никаква комуникација меѓу брачните другари, не постои размена на чувства, мислења, не постои меѓусебно почитување и помагање – со еден збор да се прифати постоењето на брак кој би бил обична правна фикција. Поради сево ова, логично е да се прифати ваквиот вид на развод на брак. Од друга страна, за да се задоволат неговите критичари, во Законот се предвидени неколку заштитни мерки; тоа се: 1. траењето на одвоениот живот, кое е доста долго – 6 години (во Англија е 2, а во Германија 3 години), 2. брачниот другар кој

бар развод ги поднесува сите трошоци од разводот, 3. постои клаузула според која судот може да го одбие барањето за развод ако тој предизвика особено тешки последици за децата или за другиот брачен другар.

8.2.6 Развод на брак поради фактичко престанување на брачниот живот

Едниот брачен другар може да бара развод поради подолг прекин на заедничкиот живот, ако брачните другари живеат одвоено повеќе од 6 години. Овој вид развод најчесто го користат мажите кои подолго време живеат разделени од жените, најчесто со друга жена, но не можат да бараат развод поради вина затоа што нивната брачна другарка не сторила никаква повреда на брачните должности⁶⁹.

Поголемиот број автори смета дека условот за да постои престанување на заедничкиот живот е исполнет, ако барем кај едниот брачен другар постои волја⁷⁰. Меѓутоа, некои автори, сметаат дека „ништо во законските норми не наведува на заклучок дека се бара да постои намера за одвоен живот, доколку брачните другари живееле одвоено 6 години, без оглед на тоа што кај нив не постоела волја за тоа, секој од нив може да бара развод. Судот во Ремс во 1978 година зазел став дека „постојат два поима – прекин на заедничкиот живот и одвоен живот, додека одвоениот живот е објективна ситуација, прекилот имплицитно ја подразбира волјата на едниот или на двајцата брачни другари“. Од друга страна, авторите кои сметаат дека е потребно да постои субјективниот елемент истакнуваат дека намерата на едниот брачен другар не мора да биде насочена кон разводот на бракот – доволно е да постои намера за престанување на заедничкиот живот за да почне да тече рокот од 6 години.

⁶⁹ Lindon, R., Benabent, A., *Le droit du divorce, Librarie Techniques, Paris, 1984, стр. 394, 397.*

⁷⁰ Monsallier, B., *Le divorce pour la rupture de la vie commune (loi du 11 juillet 1975), Revue trimestrale de droit civil, janvier–mars 1980, Editions Sirey, 1980, стр.217.*

8.2.7 Развод на брак поради душевна болест

Покрај фактичкиот прекин на брачната заедница и тешката душевна болест на едниот брачен другар, доколку траела подолго од 6 години, може да биде основа за развод на бракот. До донесувањето на Законот од 1975 година, не биле предвидена можност за развод поради душевна болест на едниот брачен другар. Во современото општество преовладува ставот дека бракот се склучува за да се обезбеди лична среќа, комуникација и размена на чувства меѓу брачните другари.

Развод може да се бара само поради тешки душевни заболувања, притоа болеста треба да се разликува од обичните психолошки проблеми, како што е депресијата или менталните болести од привремен карактер. Судијата има суверено право да проценува дали постои душевна болест, каква е нејзината тежина и дали постои разумна можност таа да престане и да се обнови заедничкиот живот на брачните другари.

Развојот на правното регулирање на разводот во Франција се разликува од другите европски земји, кои го заменуваат плуралистичкиот систем на развод со монокаузален. Во француското право се напушта системот во кој разводот може да се бара поради вина на едниот брачен другар и се прифаќа плуралистичкиот систем на развод на брак. Ваквото решение не е само резултат на различните концепции и идеи, туку тоа преставува одраз на различните животни ситуации, односно „плуралитетот на видовите развод на брак може да кореспондира со различни брачни ситуации“, истакнувајќи дека „сите домаќинства немаат иста историја и сите бракови не завршуваат неуспешно поради иста криза“. Плурализмот присутен во бракоразводниот систем во Франција, чија основна интенција е да се приспособи правниот систем на реалните потреби на граѓаните е основниот белег што го издвојува правното регулирање на разводот на брак во оваа земја од другите европски земји.

8.3 Причини за развод на брак во Германија

Разводот на брак станало битно прашање во Германија по времето на реформацијата, бидејќи за време на средниот век нераспадливоста на бракот била проповедана од страна на Римокатоличката црква за религиозно неподелената Европа во која доминирал Законот за брак. Не постои јасна библиска основа за разводот на брак, и нема конкретно стојалиште дека бракот може да придонесе за спасението на партнерите - „за никој кој ќе се ожени со една жена не му е загарантирано дека ќе учествува во Божјата благодет.“ Во признавање на постоењето на човековата слабост, а со цел да помогне на одржување на општествениот поредок, кој бил сериозно погоден од колапсот на бракот, институцијата за развод беше воведена во протестантските држави на Германија. Секуларната држава додаде еднострана приватна декларација за развод на страните во бракот, властите декларирале дека бракот може да заврши со развод, така што брачните другари би можеле да се премажат, односно преженат. Во времето на ренесансата бракот не се разгледувал повеќе како врска на брачните другари во приватното право, туку како договор кој би ја зголемил радоста на брачните другари, тоа било вистинска спротивност на Римокатоличкиот став. Бракот во кој не постоеле деца може да се разведи само со согласност на брачните другари, во овој случај судијата требало само за да ги испита изјавите на брачните другари дали биле искрени и одговорни. Во други случаи, разводот беше можен каде што еден брачен другар искусил голема аверзија кон другиот брачен другар, во однос на „оваа аверзија е толку силна што не постои надеж за било какво помирување и достигнување на целите на заедничкиот живот“.

Германскиот Граѓански закон од 1900 година мораше да создаде обединет закон за развод за цела Германија, тоа претставувало проблем помеѓу законот за развод на Прусија и канонистичкиот став кој преовладувал во Јужна Баварија, каде разводот бил целосно непознат, и во различните решенија во некои други германски држави, каде што преовладувал францускиот Закон на Наполеон во

неговата оригинална верзија. Влијанието на Црквата било употребено за зголемување на тешкотиите при разводот на бракот во споредба со позициите во најголем број на германските држави за време на осумнаесеттиот и деветнаесеттиот век. Конечната форма на Граѓанскиот закон го фаворизирал конзервативниот-христијански поглед во однос на либерално-индивидуалната традиција. Одредби биле основани главно на принципот на брачен прекршок со исклучок на тоа што и како причина за развод на бракот би се вклучувало и умноболноста на брачниот другар. Ставот на судовите бил далеку од обединетиот закон. Локалните особености, религиозните определби во областа каде што се наоѓал судот и регионалните традиции, придонесуваа за недостатокот на обединетост. Во големите градови во Протестантска северна Германија, праксата на основните судови обезбедувала дека разводот со заемна согласност се практикувал иако бил забранет во теоријата.

Движењата за реформи на законот за развод, започнаа веднаш и бараа модификација на идејата на брачниот прекршок со воведување на поимот распад на брак, вклучувајќи ја и несвесноста како причина за развод која е единствено способна за договорот со резултати на модерна психоанализа. Како резултат на различните предлози за реформите не се усвои закон сè до Закон за брак и развод од 1938 година кој бил повторно издаден од Сојузничкиот контролен совет од 1946 година, после отстранувањето на оние делови кои содржеле Нацистички ставови во врска со расни и етнички прашања.⁷¹ Законот останал како основа на Германскиот закон за развод се до денес.

Постојат повеќе различни предлози за реформа на Законот за развод. Нова насока била отворена од движења која основа цел му бил бракот. Брачниот центар се обидел да ги реши проблемите на бракот не со помош на адвокати, туку со помош на социолози, доктори, психолози, професори и социјални работници, кои работеле на принципот дека превенцијата е подобра од лекот, со совет до венчаните двојки, и продолжување со помош во однос на целиот брак во кој би

⁷¹ Allied Control Council, Law No. 16 of 1946.

можело да нараснат проблеми. Со оглед на комплетната беспомошност која е прикажана од брачните двојки, бил добар знак за брачните совети да нараснат во сите поголеми германски градови.

Но, дури и ако кризите во бракот се во напредна фаза со тоа што разводот е неизбежен, тие мислеа дека официјален обид за помирување пред случајот да биде дозволен за расправање на суд, ова и фактички е запишано како генерално правило во Германскиот Закон за граѓанска постапка. Многу судови досудуваат обид за помирување само ако едната страна го бара тоа, или само ако постои верување дека барателот на развод не е сигурен дека навистина сака развод.

Германски закон за развод содржи одредби врз основа на принципот на брачен прекршок како и врз основа на распаѓот на бракот. Повреда на брачната должност не е основа за развод, целосен раскин на бракот мора да бил како резултат на неверство. Освен неверството, општите одредби пропишуваат дека било каква сериозна повреда на брачната должност која води до раскин на бракот е доволен прекршок кој ја оправдува постапката за развод на брак. Во праксата, судовите често ги прифаќаат компаративните инциденти, како што се навреди, недостаток од внимание како доказ за распаѓ на бракот ако случајот не е забранет. Каде разводот е оспорен, обично барањата се значително повисоки, иако Законот не прави разлика помеѓу забранети и незабранети разводи, бидејќи разводот со заемна согласност не е дозволен според овој закон. Брачниот прекршок мора да биде причина кој придонел за распаѓ на бракот. Но Германскиот закон за брак и развод исто така содржи причини за развод кој не бараат доказ на вина. Како прво, болест: барање може да се одобри ако другиот брачен другар страда од ментална болест или е луд, или ако тој боледува од болест која е заразна и иритирачка. Се разбира, тоа не е болест или зараза сама по себе за која другиот брачен другар е одговорен, која е причина за развод, но таа предизвикува непоправлив распаѓ на бракот. Барањето сепак може да се одбие ако се смета за морално неоправдано. Оваа дупка во законот, општо земено ќе дојде до израз во случај на распаѓ на бракот во особени околности „исклучително тешки“ за брачниот другар кој е ментално или физички болен.

Федералниот Врховен суд го протолкувал ова правило како контрадикција на целиот принцип на институтот на разводот. Како последица, подносителот на барањето го носи товарот на докажување дека распадот на бракот во вакви случаи е „морално оправдан“, која практично го поништува ефектот одредбите од Законот за Брак и Развод.

Додека овие случаи кои се однесуваат на различни видови на болест се појавуваат само повремено, општите одредби кои се поврзани со развод без вина повеќе се прифатени. Во согласност со идејата на распад на бракот, било кој од брачните другари може да поднесе барање за развод ако тие се разделени најмалку 3 години и непостојат изгледи за продолжување на нормален брачен живот, поради длабоко врежаниот распад на брачните врски. Барањето за 3 годишна разделба е за да се осигури дека брачните другари не постапуваат избрзано и дека распадот претставува последна фаза на работите. Овие многу спорни одредби беа преставени во законот од 1938 година за да се овозможи дури и виновниот брачен другар да може да поднесе барање за развод ако бракот е потполно пропаднат и на тој начин да се намали бројот на бракови каде што брачните другари живеат разделени.

Сепак, во делот каде што се дозволува развод на бракот од причини на објективен распад, прашањето на вина веќе се донесува во причините за развод на бракот. Ако брачниот другар кој поднесува барање за развод на брак како причина ја наведе распад на бракот, тогаш бракот може да не се разведе ако не виновниот брачен другар не го прифаќа барањето и за тоа е оправдан.

Сегашните текстови на соодветниот дел на законот, се воведени со Реформскиот закон од 1962 година, на кој првичните намери му беа за менување на законот за да одговара на правото развиено од страна на судовите во интерпретацијата на стариот дел. Новата формула не само што го потврдува одбивањето доколку не постои злоупотреба на правото на брачниот другар против кој е поднесено барањето за развод на брак, туку и ги дефинира потребните услови за да се утврди злоупотреба на правото. Оној брачен другар кој не е виновен, му е дозволено вето доколку тој или таа не е повеќе вистински приврзан

кон брачната заедница или не е спремен за продолжување на брачниот живот заедно.

Во толкувањето на овие критериуми на четвртиот Сенат на Федералниот Врховен суд, во кој тој постапува по сите жалби во семејното право, е многу повеќе рестриктивен во споредба на праксата на основните судови. Тие веднаш го гледаат актуелното страдање на странките, додека Врховниот Суд е ограничен само на правните проблеми. Во огромен број на спорни случаи, Федералниот Врховен суд не му дозволи на подносителот на барањето за развод да излезе од бракот, заради одговорноста на другиот брачен другар. Многу често од оваа гледна точка е лесно да се најде недостаток кај подносителот. Поточно, судот работеше во однос на концептот кој е наречен „Lebensführungsschuld“. Во однос на овој концепт, ни една грешка на подносителот не се споменува, но судот овој концепт го толкува така што дури и брачниот другар кој се покажа дека не може да се справи со тешките услови во кој не е виновен само тој, може да произлезе дека е „виновен“ и од начинот на кој тој живее. Судот отиде до толку далеку што може да се каже дека правото на вето мора да биде одбиено доколку брачниот другар кој не е подносител на барањето целосно го занемарил брачниот другар, или и самиот имал идеи за поднесување на барање на развод или едноставно сакал да го казни другиот брачен другар со тоа што не би му дозволил развод. Покрај тоа, во случај на употребување на правото на вето, брачниот другар мора да биде спремен на продолжување на брачниот живот во однос на настанатите услови. Правото на вето на невиниот брачен другар не било усвоено пред Федералниот суд.

Критериумот на „одговорност на подносителот“ отежнувајќи го разводот на брак, формира почетна точка на трендовите на одлуки на четвртиот Сенат на Федералниот Врховен суд. Судот бил со образложение дека брачниот другар секогаш може да се каже дека е виновен ако не бил способен да ги совлада тешките односи, дури и оние за кој тој не бил одговорен, со овој начин можел да се вознемири принципот на распад на брак. Ако како одлучувачки гледна точка се земе во предвид дека подносителот на развод на брак заслужува да се исклучи од

одговорност спрема другиот брачен другар, принципот на распад на брак е подложен на систематско поткопување, со што би резултирало со опасност на правото на вето на невиниот или помалку виновен брачен другар, тоа да стане конечно. Покрај тоа, прекумерното истакнување на субјективните состојби на странките исто така подлежи на критики, затоа што се оптоваруваат прашањата на основа и последица.

Друга работа која треба да се земе предвид е дека концептот на бракот работен според Федералниот Врховен суд би требало да биде подредена формулација, која мора да биде почитувана од партнерите, како државата што ги почитува законите. Бракот според мислењето на Врховниот суд се смета како долговечна нераскинлива заедница. Како резултат на ова, секоја личност која сака развод на брак со обврска да ги докажува исклучоците на ова начело за да би бенефицирал за себе не би успеал во таа намера.

Различните страни на толкување во правото на разводот се претставени во 1953 година. Секој кој ќе го смета разводот на брак како казна или одмазда за вината на една личност, ќе се види дека е неподносливо да се согласи дека мажот треба да добие развод кој постапил на таков нефер и нелегитимен начин. Но е друго прашање, дали законот треба да зачува еден таков брак. Дали одржувањето на брак од овој вид сè уште има цел? Зарем не е во најдобар интерес на странките, како и на заедницата да се разведе бракот, кога веќе целосно е уништен од страна на сами странки? Врз основа на овој текст од Законот, може да се тврди дека жена која извршила неверство пет години порано, веќе не ги поседува потребните вредности за зачувување на брачната заедница. Принципот за распад на бракот според своите причини не би требало да се користи само во случаи каде што другиот брачен другар кој не е подносител на барањето, е еднакво одговорен за распадот на бракот или не се противеше на барањето.

Во вакви случаи странките не чекаат на завршување на рокот од три години за разделба за да поднесат барање за развод на брак, туку бараат било каков лесен начин за развод на брак врз основа на некој брачен прекршок.

Други слични потешкотии со воведувањето на Законот за брак и развод од страна на Сојузничкиот контролен совет во 1946 година, за да се постигне ефектот дека како причина распадот на бракот да се додели ако потребниот интерес на децата во бракот не е потребен за одбивање на барањето за развод. Судовите се повикуваат на тоа дека овој е непотребен услов на пример, кога се бара одржување децата би можеле да се занемарат. Од друга страна, атмосферата во која постојано има кавги на родителите може да биде и полошо и од самиот развод на родителите.

8.4 Компаративен приказ на причините за развод на брак во САД

Правните стандарди ги дефинираат бракови кои се подобни за развод и како што причините за развод на брак се проширени во *западните општества* во последните 200 години, разводот на брак станал достапен на луѓето и стапката на развод на брак значително се зголеми. Експертите укажуваат дека односите во бракот можат да завршат и ако разводот не е достапен, но разводот му дозволува можност на брачните другари, откако ќе се разведат, да склучат друг брак.

Многу држави во САД ја прифатија идејата која дозволува развод на брак уште во 1780 и 1790 година. Државите го дозволија разводот на брак доколку се исполнети следниве услови: неверство, лажен договор, напуштање на брачен другар во рок од 3 години или одложено отсуство на брачен другар со мислење дека е починат.

Законите кои се однесуваат на развод, генерално беа многу либерални во Западот, во однос на другите држави во САД. Првиот Закон за развод во Калифорнија, во 1851 година ги содржеше следниве причини за развод на брак: неплодност, неверство, екстремно насилство, напуштање или отсуство, измама и пресуда за криминал.

Државите во САД ги проширија причините за развод на брак во 19 век, со тоа што дојде до едно совпаѓање со условите за склучување на брак. До 1900 година, многу држави во САД ги усогласија 4 главни елементи од Законот за развод, тие се: „причини кои настанаа од вина на двата брачни другари, вина на едниот брачен другар, продолжување на родовите брачни обврски по разводот и поврзаноста на финансиските награди на наодите на вина“.

Стапките на развод на брак во САД и другите западни општества почнаа сигурно да се искачуваат уште од 1860 година, во САД после втората светска војна и период на стабилност во 1950 година, доведе до зголемување од 2,1 развод на 1000 жители во 1958 година на 2,9 разводи во 1968 година и 5,3 во 1979 година, која потоа се намали на 4,5 разводи на 1000 жители.⁷²

Една анализа утврди дека постојат три фактори кои генерално можат да го објаснат зголемувањето на стапката на разводи на брак, полесен пристап до развод, мажени жени кои се вработени и измените во социјалните вредности. На пример, некои истражувачи укажуваат дека последните падови на стапката на развод се должи можеби на зголемувањето на старосната граница на склучување на брак и стареењето на „Бејби бум“ генерацијата. Некои експерти тврдат дека законските измени во однос на причините кои настанаа во однос на вината на брачните другари, имаше некој минимални и краткотрајни влијанија на стапката на развод на брак.

Кога задолжението за државјанство во Конектикат се намали од три години на една година во 19 век, државата прераснала во посакувана локација за брзи разводи. Слично на тоа, непосредниот пораст на разводи во Калифорнија после 1969 година се должи на донесувањето на спогодбени разводи. Во 1969 година, пред донесувањето на Законот за семејство, Законот во Калифорнија ги утврди следниве седум причини за развод на брак: неверство, екстремно насилство,

⁷²Постоел еден голем скок во САД после втората светска војна и период на стабилност во 1950 година, зголемување од 2,1 развод на 1000 жители во 1958 година на 2,9 разводи во 1968 година и 5,3 во 1979 година, која потоа се намали на 4,5 разводи на 1000 жители. Article Source: <http://EzineArticles.com/661245>.

своеволно напуштање, своеволно занемарување, вообичаена неумереност, пресуда за кривично дело и неизлечлива болест. Калифорнија направи правна револуција со тоа што го донесе првиот спогодбен развод, и ги ограничи причините за развод на брак на непремостливи разлики и неизлечлива болест. Законот беше резултат на неколку години дебатирање и анализирање и само делумно ги опфати препораките на Извештајот од Гувернерската комисија за семејство од 1966 година, кој го предвиде Семејниот Суд.

. Во 1985 година се покажа дека 18 држави во САД донесоа спогодбен развод кои го вклучија во законот, од кои 14 од нив како единствена причина за развод на брак ја назначија распаѓањето на брачната заедница, а тие се: Аризона, Калифорнија, Колорадо, Флорида, Хаваи, Ајова, Кентаки, Мичиген, Минесота, Монтана, Небраска, Орегон и Вашингтон. Три други држави (Канзас, Ново Мексико и Оклахома) ја направија некомпатибилноста како единствена причина за развод. Други 22 држави со спогодбениот развод на брак како причина на постојните причини на развод на брак кои се засноваат на вината како фактор за развод на брак.

Спогодбените разводи се разводи во кои бракот е распаднат до таа мера што не може никако да се спаси, но ниеден од брачните другари не сака да посочи кој е виновен. Постојат два начина за поднесување развод на брак врз основа на оваа причина. Едниот начин е двата брачни другари да учествуваат во разводот со тоа што го пополнуваат документот која ја именува Заедничка петиција за развод. За да имаат можност овој документ да го пополнат брачните другари мора да имаат дадено согласност за сите проблеми кои ќе настанат после разводот на бракот. Другиот начин е еден од брачните другари да поднесе документ кој се вика *Барање за развод* кој се однесува на „непоправен распад на бракот“. Овој начин за развод на брак се употребува доколку брачните другари немаат постигнато согласност, која се однесува на после разводот, или другиот брачен другар не се согласува дека постои непоправен распад на бракот. Постои рок кој изнесува 6 месеци за да се овозможи овој вид на развод.

8. 4.1 Причини за развод на брак според принципот на „вина“

Во Законот за семејство на САД постојат седум причини за развод на бракот за кои е потребно да се докажуваат и тие се врз основа на принципот на „вина“. Тие се: неодржливост, насилство, неверство, пресуда за кривично дело, напуштање, живеење одделно и задржување во ментална институција.

8.4.2 Неодржливост

Неодржливоста е опфатена во Законот за семејство. Законот вели дека после одржувањето на судското рочиште, судот може да му даде развод на било кој од брачните другари кој поднесоа барање за развод на брак без оглед на вината на било кој од брачните другари, доколку самиот брак стана неодржлив поради раздор или судир на личностите на брачните другари кои доведоа до легитимен крај на брачните односи и спречува било какво разумно очекување за негово помирување.

8.4.3 Насилство

Како втора причина се смета насилството кое е опфатено во Законот за семејство.

Законот тука вели дека судот ќе досуди во корист на брачниот другар и ќе му даде развод, доколку другиот брачен другар е виновен за сурово постапување спрема брачниот другар кој се жали и со тоа живеењето заедно во брак станува неподносливо.

8.4.4 Неверство

Како трета причина се смета неверството кое е опфатено во Законот за семејство. Според оваа причина судот ќе досуди во корист на брачниот другар кој

докажал дека другиот брачен другар извршил неверство и со таа постапка заедничкиот живот станал неподнослив.

8.4.5 Пресуда за кривично дело

Како четврта причина за развод на брак се смета пресудата за кривично дело која е опфатена во Законот за семејство. За оваа причина се поставени три услови кои мораат да бидат исполнети, за судот да може да досуди во корист на брачниот другар кој го поднесува ова барање, а тие се: да биде осуден за сторено кривично дело, осуден на казна затвор минимум една година и доколку не е помилуван.

Исто така судот може да не досуди во корист на брачниот другар доколку тој сведочел против другиот брачен другар во кривичната постапка.

8.4.6 Напуштањето

Како петта причина за развод на брак се смета напуштањето на брачниот другар која е опфатена во Законот за семејство. За судот да пресуди во корист на брачниот другар кој го поднел барањето за развод на брак треба да бидат исполнети следниве два услови: 1. едниот брачен другар да го напуштил со намера другиот брачен другар и 2. откако стапило напуштањето тоа да траело една година.

8.4.7 Живеење одделно

Како шеста причина за развод на брак се смета живеењето одделно на брачните другари, оваа причина е опфатена во Законот за семејство. Судот за да пресуди во корист на брачниот другар кој го поднел барањето за развод на брак мора да докажи дека живеел одделно од другиот брачен другари во период од три години.

8.4.8 Задржување во ментална институција

Како последна причина за развод на брак која е опфатена со Законот за семејство во САД се смета задржувањето во ментална институција. За оваа причина да биде исполнета треба да се исполнат два услова. Судот да пресуди во корист на брачниот другар треба: 1. брачниот другар да е задржан во ментна институција во смисла на Законот за здравствена заштита, односно во рок од 3 години и 2. менталното растројство на хоспитализираниот брачен другар да е до тој степен нарушено што приспособувањето е малку веројатно да се случи.

8.5 Компаративен приказ на причините за развод на брак во Русија

Постоечкиот извор на разводот во Русија се дел од Рускиот Закон за семејство кој се нарекува *Завршеток на бракот* и Директивите на Врховниот суд на Русија.⁷³ Пред Болшевичката револуција во 1917 година граѓански развод на брак не постоел, но во декември 1917 година, во време на Советскиот режим два декрети се појавија. Едниот го престапи разводот на брак како согласност на двајцата брачни другари дури и по барање на едниот брачен другар. Според Брандебурски, професор по право, коментирал подоцна „распад на бракот, и брачна заедница која не била вечна, беа првите принципи на новата легислатива“. Вториот декрет го опфатил граѓанскиот брак на сметка на религиозниот брак кој беше во доминантна форма во руското право. Граѓанскиот процедура за развод станала можна дури во 1917 година, разводот бил опфатен во Законот за семејство од 1918 година и непоправливиот распад на брак бил наведен како единствена причина за развод на брак. Кога двата брачни другари заеднички ќе се договорат за развод на брак, тие требаа да се регистрираат во Одделот за

⁷³ Directive No. 15 of 05.11.1998, *Bulleten' verh ovnogo suda RF, Russia, 1999, No. 1, item 7.*

регистрација на граѓански акти, без да мораат да одат на суд, иако едниот брачен другар не се согласувал тогаш тие мораа да покренат постапка пред суд.

Во 1926 година, во вториот Закон за семејство, постапката за развод на брак била дури и поедноставена. Судската постапка била отфрлена, бракот можел ефективно да се разведе ако постоела заедничка согласност. Одделот за регистрација на граѓански акти одобрувал развод на брак и без сослушување на брачниот другар кој не пристапил на постапката и не присуствувал на рочиштето. Брачниот другар кој не пристапил во постапката требало само навреме да биде информиран за разводот преку писмо. Во 1944 година, разводот на брак станал повторно тежок за остварување. Судскиот развод бил повторно вратен и административната постапка било напуштена од употреба, само Апелациониот суд би можел да одобри конечен развод на брак. Брачните другари мораа да презентираат доволен број на докази дека настанал непоправлив распад на нивниот брак. Исто така, судот би можел да го отфрли барањето за развод на брак дури и ако двата брачни другари сакале развод. Овие постапки биле оправдани со намера за „стабилност на семејството“.

Третиот Закон за семејство од 1969 година, уште еднаш го направил разводот на брак подостапен⁷⁴. Административната постапка била вратена во употреба исто така во согласност на судската постапка. Иако непоправливиот распад на брак остана како единствена причина за развод на бракот, брачните другари не беа условени да презентираат било какви докази за таков распад на бракот во административната постапка. Во судската постапка непоправливиот распад на бракот морал да се докаже. Непоправливиот распад на брак е се уште единствената формална причина за развод на брак во Русија. Заедничката согласност на брачните другари не се смета за причина за развод на брак. Меѓутоа, кога Семејниот Закон од 1995 година дојде на власт, државата дозволил да се истражуваат причините за развод бидејќи биле значајно

⁷⁴ *Kodex Zakonov o Brake i Sem'ie RSFSR*, 30.07.1969, *Ved. RSFSR*, 1969, No. 32, item1086.

ограничени во неоспорната разводна постапка, како во административната така и во судската. Надлежниот орган не е повеќе во можност да истражува за причините за развод на бракот, затоа ќе се смета дека бракот е непоправливо распаднат ако двајцата брачни другари се согласат на развод.

Во судската постапка се постапува различно во оние разводи на брак кои се „спорни“ и „неспорни“. Во случаите кои се „неспорни“ судијата е обврзан, во однос на Рускиот закон за семејство, да го разведе бракот без да се разгледуваат причините за развод на бракот. Судијата фактички треба само да го регистрира разводот и нема моќ да го одбие барањето или да ја суспендира одлуката. Непоправливиот распад на бракот следува кога постои заедничка согласност на брачните другари да се разведат.

Во случај на „спорни“ разводи, судијата може да го разведе бракот ако е убеден дека „иднината на брачните другари и спасувањето на брачната заедница, не е повеќе возможно. Толкувањето на овој член од законот доведува до несогласување помеѓу руските професори. Некои од нив мислат дека да се воспостави непоправливиот распад на бракот, судијата мора да ги праша брачните другари да ги откријат причините кои довеле до оваа состојба.⁷⁵ Истата позиција беше завземена од Рускиот Врховен суд во неговите Директиви од 1998 година, други нагласуваат дека постоечкиот закон го овозможува судијата да нареди да се нагласат причините за развод на бракот.⁷⁶ До ова доаѓа затоа што постоечкото семејно право не предвидува никаква санкција против брачните другари кои го одбиваат барањето на судијата да се произнесат во врска со причините. Се што може судијата да направи е да побара помирувачки мерки или да бара останување во постапката до 3 месеци. Спрема законот судијата може да прогласи развод кога периодот од 3 месеци поминал и помирувачките мерки пропаднаа, дури и ако брачните другари константно одбиваа да ги нагласат причините за нивниот развод. Ова дозволува да се заклучи дека намерата на

⁷⁵ A. Netchaeva, *Family Law (Semeinoe pravo)*, Moscow: Jurist, 1998, стр. 107; L.Pchelintzeva, *Family Law (Semeinoe pravo)*, Moscow: Norma-Infra M, 1999, стр. 154-156.

⁷⁶ M. Antokolskaia, *Family Law (Semeinoe pravo)*, Moscow: Jurist, 1999, стр. 132–133.

правната смисла беше да се ограничи дискрецијата на судијата, ако после тримесечниот период еден од брачните другари сè уште инсистира на развод, судијата е обврзан да го дозволи разводот, било дали брачните другари се убедени дека настанало непоправлив распад на бракот. Така да постојаната намера на еден од брачните другари да се разведе, преставува доволен доказ дека настанал непоправлив распад на бракот.

Во Директивите од 1998 година, Врховниот суд ја наведува должноста на брачните другари да ги откријат причините за развод во спорните случаи на развод на брак, во формалните барања за пополнување на постапка за развод на брак. Ова значи дека ако причините за развод на брак не се наведени, судот може да нареди останување во судската постапка според формалната постапка која е наведена во Член 26 од Законот за постапка. Ова останување не е ограничено во временски период и единствено може да заврши ако странките ги остварат сите побарувања во постапката. Што значи дека судот нема да постапува по предметот сè додека не се откријат причините за кои постои побарување за развод на брак. Противниците на оваа гледна точка, остануваат на тоа дека ова толкување е во спротивност со членот 22. Било дали причините се откриени во постапката, судијата нема власт тие да ги елаборира, затоа што откако ќе помине рокот од 3 месеци судот мора да ги разведе брачните другари ако сè уште постои намера за тоа.⁷⁷ Новиот Закон за семејство го отфрла родителскиот поглед дека судијата може да одлучува подобро од самите брачни другари за тоа кои причини се доволни за разведување на бракот. Новиот закон гледа да исклучи било каква државна интервенција во приватните животи на брачните другари, колку повеќе е тоа возможно.

Вината како причина за развод на брак нема некакво големо влијание, туку може да има некакво влијание во помошните работи, како во барањата за издршка. Брачното недолично однесување и неверството може да бидат релевантни за разводот на бракот. Но вината не е нагласена во Законот за

⁷⁷ Ibidem.

семејство, затоа што законот го познава само непоправливиот распад на бракот како единствена причина за развод на брак.

9. ПОСЛЕДИЦИ ОД РАЗВОД НА БРАК

Со престанувањето на бракот настануваат одредени правни последици. Како најважна последица е губењето на брачниот статус, од кој натаму произлегуваат други последици како резултат на разводот.

Последиците за развод на брак според теоријата на нашето право се однесуваат на презимето на брачните другари, на подароците добиени во текот на бракот, на заедничкиот имот, на децата на брачните другари, за кои подетално ќе ги разгледаме во понатошошниот текст.

9.1 Презимето на сопругата по разводот на бракот

Презимето што брачните другари го стекнале при склучувањето на брак, на начин што едниот брачен другар го зема презимето од другиот брачен другар, или додавајќи го кон своето презиме за време на развод на брак брачниот другар може да го задржи презимето од другиот брачен другар или да побара да го смени.⁷⁸ Брачниот другар треба во одреден рок да даде изјава пред матичарот кој ја води матичната книга на венчани, дали го задржува презимето или бара да го промени.

9.2 Подароци

Подароците кои брачните другари си ги подариле пред склучувањето на брак или во текот на својот брак, не се враќаат, без оглед на тоа кој е виновен за

⁷⁸ Mil. A. Zdravkovic – Posledice razvoda braka Beograd 1959

разводот на брак⁷⁹. Подароци кои се враќаат се оние кои се во несразмерност со имотната состојба на брачниот другар кој го дал подарокот. Подароците се враќаат во онаа состојба во која биле во моментот на настанувањето на причината за развод на брак. Доколку подарокот е оттуѓен се враќа вредноста на подарокот.

9.3 Враќање на подароците

Едно од прашањата кои се разгледуваат како последица на развод на брак е враќањето на подароците. Постојат одредени законодавства кои не го регулираат ова прашање, но има и законодавства кои го регулираат ова прашање⁸⁰. Кога законодавствата го регулираат ова прашање тогаш враќањето на подароците зависи од нивната вредност, кое истакнува дека се враќаат само оние поклони кои се од несразмерна вредност, додека обичните поклони не се враќаат. Ова право беше регулирано во поголем број на републики во поранешна Југославија како и во законот за бракот на поранешна СР Македонија.

Според законодавствата кои подароците не се враќаат независно од нивната вредност е регулирано со законот за семејство кој определува дека подароците кои брачните другари си ги дале пред склучување на брак или во текот на бракот не се враќаат.

9.4 Заедничкиот имот

Заедничкиот имот кој брачните другари го стекнале за време на брак врз основа на закон се дели на еднакви делови. Во одредени случаи по барање на еден од брачните другари судот може да му определи поголем дел од заедничкиот имот, доколку докаже дека неговиот придонес во заедничкиот имот бил поголем од придонесот на другиот брачен другар.

⁷⁹ Mil. A. Zdravkovic – Posledice razvoda braka Beograd 1959

⁸⁰ Љиљана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година

За време на развод на брак брачните другар може само да се спогодат при делбата на имотот. Но доколку дојде до спор, судот ќе оцени колкав бил уделот на секој од брачните другари во создавањето на заедничкиот имот, водејќи сметка не само за личниот доход туку и за другите приходи на секој од брачните другари во создавањето на брачниот имот, исто така ќе води сметка и за водењето на домашните работи, грижата и одржувањето на имотот и секој друг вид на работа, одржување и зголемување на заедничниот живот.

9.5 Издржување на брачниот другар

Издржувањето на еден од брачните другари претставува последица од развод на брак тогаш кога еден од брачните другари нема средства за живот и е неспособен за работа или е невработен. Според законот на брачниот другар кој е неспособен за работа или е невработен без своја вина, има право да му се досуди одреден износ за издржување доколку не е виновен за разводот на брак. Висината на издршката не се определува според потребите на брачниот другар, туку според можностите на брачниот другар кој ќе издржува.

Барањето за издршка на брачниот другар се решава во текот на постапката за развод на бракот со пресуда од страна на надлежен суд. Барањето за издршка може да се поднесе и по развод на брак⁸¹.

Примањето на издршка трае определено време, определено со закон, но по истекот на дадениот рок издржуваното лице може да побара да му се продолжен рокот доколку постојат одредени околности за продолжување на рокот, односно издржуваниот брачен другар и по истекот на рокот не е способен сам да се издржува.

Судот може да одреди издршка и за брачниот другар кој бил виновен за разводот на брак, земајќи ги предвид сите околности како траењето на бракот, интересите на малолетните деца, имотната состојба на давателот на издршка.

⁸¹ Mil. A. Zdravkovic – Posledice razvoda braka Beograd 1959

Правото за издршка на издржуваниот брачен другар престанува кога брачниот другар ќе се стекне со средства за издржување, кога ќе се оспособи за работа или кога ќе се вработи, кога ќе стапи во нов брак или кога ќе создаде вонбрачна заедница.

9.6 Право на наследување

Правото на наследување кое на секој брачен другар му е гарантирано престанува со разводот на брак. Тоа значи да при развод на брак разведениот другар го губи правото на наследување во случај на смрт. Врз основа на „законот за наследување“ Службен весник на Р.Македонија 47/96 член 26 брачниот другар нема право на наследство ако:⁸²

- оставителот поднел тужба за развод на бракот, а по смртта на оставителот се утврди дека тужбата била основана или брачниот другар и оставителот поднеле спогодбен предлог за развод на бракот, а до смртта на оставителот постапката по тој предлог не е завршена;
- неговиот брак со оставителот биде поништен по смртта на оставителот, од причини за чие постоење надживеваниот брачен другар знаел во времето на склучувањето на бракот и
- неговата заедница на живот со оставителот трајно престанала по негова вина или во спогодба со оставителот.

Со разводот на брак исто и со поништувањето на бракот, брачниот другар го губи правото да бара корист во однос на тестамент или во некое друго право во случај на смрт, направени пред разводот на брак со брачниот другар.

9.7 Процесните трошоци

Процесните трошоци за разводот на брак паѓаат на товар на брачните другари кои се разведуваат, и за нив судот решава по слободна оценка. Во

⁸² Законот за наследување член 26 Службен весник на Р.М 47/96

определени случаи судот може да води сметка и за вината за разводот на брак, како и за причините за развод на брак.

9.8 Надомест на штета

Врз основа на законот за „Облигациони односи“ („Службен весник на РМ број 78/2001 година), штетата претставува повреда на некоја општествена вредност, таа се дели на материјална и нематеријална штета. Материјалната штета е штета која се однесува на имотните добра на човекот и се однесува на одземање, уништување или влошување на состојбата на едно имотно добро. Нематеријалната штета е штета причинета на личните добра на човекот, како што се: животот, здравјето, физичкиот и психичкиот интегритет, слободата, честа, угледот, достоинството, малтретирањето за време на судењето со денгубење на време, нерви, психичко нарушување и слично.

Надомест на штета, причинета со развод на брак му припаѓа на брачниот другар кој не е виновен за разводот на брак. Како надомест на штета се определува претрпена материјална штета и тоа смалување на имотот, смалување на работоспособноста и друго и претрпена нематеријална штета како психички бол нанесена од страна на другиот брачен другар и друго.

9.9 Право на стан

Правото на сопственост е поврзано со склучувањето на брак и разводот на брак. Брачните другари кои за време на брак живеат заедно, заедно се носители на станарско право, без оглед на тоа кој го склучил договорот за користење на стан. Кога брачните другари се решат на развод имаат право да тие самите се спогодат кој од нив ќе остане како единствен носител на станарското право. Во случај тие да не се спогодат за тоа кој ќе биде носител на станбеното право, одлука ќе донесе надлежниот суд. При донесувањето на одлуката надлежниот суд мора да води сметка и за потребите на двата брачни другари и на нивните деца, исто така треба да води сметка и за причините кои довеле до развод на брак.

На брачниот другар, кој според одлуката на судот не е определен за носител на станарското право, е должен да се исели од станот по разводот на брак односно во рок кој го определил судот.

Брачниот другар кој останал како носител на станбеното право не е должен на брачниот другар кој му престанало тоа право да му го реши станбеното прашање, односно да му обезбеден било какво сместување.

9.10 Последици во однос на децата

Родителското право содржи права и должности на родителите да се грижат за своите малолетни деца, правото му припаѓа и на двата родители подеднакво.⁸³

Децата минуваат низ многу долг пат за време на развод, тоа зависи од ризиците и заштитата кои ќе ги наидат на тој пат. Тешко е да се предвиди точно како разводот ќе влијае на специфичностите кај детето. Родителите најдобро може да им помогнат на своите деца преку обезбедување колку што е можно поголема заштита на почетокот на процесот од развод, бидејќи никој не може да ги контролира сите овие фактори и никој не може да ги заштити децата целосно од сите ризици.

Најтешкиот пат за децата, за сите во семејството е првата година по разводот, бидејќи има премногу промени во семејството и за сите кои се вклучени во процесот на разводот. Во втората година, работите обично почнуваат да се подобрат драматично, родителите се прилагодуваат на ново настанатата состојба, се враќаат на своите нозе и семејството ќе станува постабилено.

Судирите меѓу родителите можат да бидат клучен дел од процесот на разводот, особено за време, непосредно пред и по разводот. Конфликтот може да биде особено збунувачки за деца, бидејќи тие ги сакаат двајцата родители, и обично се растргнати во нивната лојалност спрема секој од нив. Родителите мора

⁸³ Закон за семејство член 44 и 45 Службен весник на Р. М број 153/2014 година

да се согласат и да ги стават своите деца настрана од родителски несогласувања и да ги одржуваат таквите дискусии подалеку од децата. Особено е штетно за децата кога родителите ќе ги вклучат нивните деца, намерно или случајно, во нивните конфликти, најчесто едниот родител се жали на детето од другиот родител.

Разделувањето и разводот за самохраните родители води до зголемена работа и поголема одговорност во рамките на домот и семејството. Кај децата за време на развод често се појавува зголемена одговорност, независност но и меѓузависност. Тоа може да предизвика и позитивен резултат во крајниот исход од ново настанатата состојба во семејството.

Проблеми се појавуваат и кога децата се повеќе физички или емоционални оптоварени со разводот на бракот кои се случува кај нивните родители, бидејќи според нивниот развој не се подготвени да се справат со ново настанатата состојба во семејството. Тоа може често да се случи кога еден родител почнува да се потпира на едно од децата, најчесто на најстарата ќерка или син, барајќи емоционална поддршка или како партнер во отсуство на брачниот другар. Повеќето деца доброволно се обидуваат да ја задоволат потребата на родителите за нивна поддршка, воедно имаат осет и тенденција како се психички способни да ги подржуваат секогаш, ја имаат улогата на возрасни но таквата улога им штети во емоционалниот развој и тоа ќе ги води во неуспех. Во текот на разводот родителите можат да си помогнат себеси ако со нивното деца заеднички ги доживеат убавите страни од животот .

Воспитувањето на децата е важен фактор и не треба да се запостави додека трае разводот. Од време на време, тие со нивните деца треба да градат односи како да се нивни колеги или пријатели.

Некои родители остро се однесуваат кон нивните деца и тоа со изградени различни крути правила во домот, потоа со помалку топлина и почит за децата. Децата на овој начин можат да се лутат и нечесно да се однесуваат во справувањето со другите. Има родители кои ги запоставуваат своите деца за

доброто на сопствените потреби и едноставно не се таму каде што треба да бидат за нивните деца. Кај децата на овој начин може да се развијат голем број на психолошки или други проблеми во однесувањето. Најдобро родителство има каде што родителите имаат изградено правила и структура во меѓусебното однесување во самото семејство . Тогаш родителите не се плашат да ги поддржат очекувањата на децата, се фер спрема нив, и имаат изградено соодветен ред и дисциплина на однесување на сите. Овие родители се авторитетни во семејството, и покажуваат почит и љубов кон своите деца. Ваквиот начин на воспитување на децата е веројатно најмоќната заштита од ризиците поврзани со разводот. Колку повеќе секој родител го користи овој начин на родителство односно воспитување, децата ќе поминат подобро.

Понекогаш децата имаат врски со училиштата, наставниците, па тренери, свештеници, советници, или други возрасни лица со кои комуницираат, а кои се грижат за нив зависно од заемно изградената комуникација и доверба. Позитивните ефекти од овие луѓе можат да бидат многу важни заштитни фактори за деца од разведени родители. Повеќето семејства доживеале значителен пад на приходите по разводот. Така, со еден приход или една плата од самохраниот родител се издржува цело семејство, самохраните мајки често заработуваат помалку од еден татко. Исто така често е неможно да се остане во истиот дом, да го посетуваат истото училиште, да имаат ист начин на живот во семејството, потоа да ги имаат истите услови и благодети кои што ги имале пред разводот на бракот. Тоа често е неизбежен ризик во разведените семејства, бидејќи одржување на економската стабилност е заштитениот и најважниот фактор за децата.

Родителите можат да помогнат за олеснувањето на овој проблем на начин што нивните деца треба да останат во контакти со пријателите од претходните училиште или места на живеење.

Децата кои доживеале промени во однесувањето, учењето или проблеми со менталното здравје пред разводот, често продолжуваат да ги доживуваат истите проблеми и по разводот, а овие промени претставуваат важен фактор на

ризик за здрав развој на тие деца. Децата кои пред разводот се еластични, емоционално одговорни и независни и носат исправни одлуки, преставуваат квалитетни особини кои ги користат како заштитен фактор за време на развод.

Малите деца често не можат да го сфатат тоа што се случува кога нивните родители го водат разводот. Тие незнаат што предизвикува разводот, фантазираат нивните родители дека ќе се вратат и се ќе биде како порано, односно ќе бидат повторно заедно. Тие најчесто можат да имаат стравувања за тоа кој ќе се грижи за нив кога родителите се раздвоени и вината за разводот ја гледаат кај самите нив. Родителите треба да ги убедат децата дека разводот не е нивна вина, дека тие сè уште ги сакаат, и дека тие ќе продолжат да ги сакаат и се грижат за нив.

Адолесцентниот период може да биде време на конфликт во сите семејства, тоа е период кога младите луѓе ја започнуваат младата зрелост. Кај разведените родители, овие конфликти често може да траат подолго отколку во не разведени семејства. Врсниците стануваат исклучително важни во адолесценцијата, тие се во ризик за време на разводот на брак. Адолесцентите треба да ги почитуваат нивните родители, исто така треба да се дисциплинирани во однесувањето. Наставниците, педагозите, психолозите, тренерите и другите инволвирани возрасни, исто така треба да обезбедат заштитна поддршка на децата при развод на нивните родители.

Сè додека родителот е полн со љубов, согласност и обезбедува хармонија во семејството, дисциплина и одговорност во однесувањето, децата може да се развиваат правилно.

Врз основа на законот за семејство на Р. Македонија родителското право го сочинуваат правата и должностите на родителите да се грижат за правата и интересите на своите малолетни деца.

Родителското право им припаѓа на мајката и на таткото подеднакво и тие еднакво треба да се грижат за доброто на своите деца.

Последиците кои се јавуваат кај децата врз основа на развод на брак, се однесуваат на нивното чување, воспитување и издржување. За чувањето, воспитувањето и издржувањето на децата за време на развод на брак можат да се договорат самите брачни другари, односно родителите. Во случај родителите да не можат да се спогодат за издржувањето на своите деца надлежниот судија ќе донесе одлука по службена должност. По службена должност надлежниот судија ќе постапи и во случај кога ќе најде дека спогодбата за чување, воспитување и издржување на децата што брачните другари ја постигнале не одговара на интересот на децата.

Со пресудата со која се разведува бракот судот ќе одлучи за чувањето, воспитувањето и издржувањето на заедничките деца, ако родителите не се спогодиле за ова или ако нивната спогодба не одговара на интересите на децата, судот, откако ќе прибави мислење од центарот за социјална работа и ќе ги испита сите околности судот ќе одлучи дали децата ќе останат на чување и воспитување кај еден родител или некои ќе останат кај мајката, а други кај таткото или сите ќе бидат доверени на некое трето лице или установа. При носењето на одлука судот ќе води сметка за интересите на децата на пример: ќе ги земи во предвид бројот на деца, полт, возраста и друго, исто така доста важна е и желбата на децата.

Родителот на кого му се доверени децата ќе го врши родителското право според нив, тој ќе се грижи за личноста, воспитувањето и за имотот на децата.

На родителот, на кој неговите деца не му се дадени на чување, не го губи родителското право иако тој фактички тоа не го врши. Тој има право да одржува со децата личен контакт, доколку судот не одлучи поинаку земајќи го предвид интересот на децата.

Одлуката за чување и воспитување на децата нема траен карактер, судот по барање на еден од разведените родители на децата може да ја измени одлуката за чување и воспитување на децата и за односите на разведените брачни другари спрема нивните заеднички деца, доколку тоа го налагаат изменетите услови. Издржувањето на децата паѓа на товар на двата брачни

другари. Висината на придонесот за издржување ја одредува судот, поаѓајќи од потребите на децата. Родителите можат да побараат утврдената висина на придонесот да се усогласи со неговите изменети имотни услови⁸⁴.

Центарот за социјална работа врши надзор над вршењето на родителското право, тој е должен да презема потребни мерки заради заштита на личноста, правата и интересите на детето.

Родителството за време и после разводт е голем предизвик. Намалување на ризиците е преоритетно во заштитата и начинот да им се помогне на децата за што побезболен и побезбеден развој. Со љубов, но цврста љубов, со согласност на родителите, децата од разведени родители можеат да пораснат и да бидат успешни и среќни луѓе.

10. ПОСТАПКА ЗА РАЗВОД НА БРАК ВО Р.МАКЕДОНИЈА

Постапката за развод на брак во Р. Македонија се води врз основа на Законот за парнична постапка службен весник на Р. Македонија број 7/2011 година. Со Законот за парнична постапка се уредуваат правилата на постапката врз основа на кои судот расправа и одлучува во споровите за основните права и обврски на човекот и граѓанинот, за личните и семејните односи на граѓаните како што се работните, трговските, имотните и другите граѓанско- правни спорови.

10.1 Стварна месна и функционална надлежност на судот во бракоразводна постапка

Како стварна надлежност во нашето право се јавуваат основните судови. За разлика од стварната надлежност месната надлежност се дели на општа и

⁸⁴ Висината на алиментацијата во нашата држава се движи од 2.000 денари до 50.000 денари месечно, во зависност од висината на платата што ја има родителот што ја плаќа алиментацијата.

посебна. Така, врз основа на закон надлежен суд е оној суд чие подрачје тужениот има постојано место на живеење односно престој, овде станува збор за општа месна надлежност. Како месно надлежен суд може да се јави и судот на чие подрачје брачните другари имале свое последно заедничко место на живеење односно посебна месна надлежност. Ако во постапка за развод на брак судот на Република Македонија е надлежен затоа што брачните другари имале последно заедничко живеалиште во државата, односно затоа што тужителот има живеалиште во Република Македонија, месно надлежен е судот на чие подрачје брачните другари имале последно заедничко живеалиште, односно судот на чие подрачје тужителот има живеалиште.⁸⁵ Надлежен суд кој расправа во спорови за развод на брак во прв степен е судски совет составен од претседател и двајца членови односно двајца судии поротници. Во втор степен суди во состав од тројца судии.

10.2 Поведување на постапка за развод на брак

Врз основа на закон имаме три начини за поведување на постапка и тоа: со тужба на еден од брачните другари, со спогодбен предлог за развод на брак, и со предлог за спогодбен развод на брак од страна на двата брачни другари⁸⁶.

Постапката за развод на брак по правило се поведува со поднесување на тужба, односно со тужба од страна на еден брачен другар. Но во одредени случаи кога двата брачни другари се спогодат да бараат развод на брак тогаш постапката се поведува со спогодбен предлог за развод на брак.

Право на тужба за развод на брак имаат двата брачни другари. Лицето кое е тужено, односно брачниот другар кој е тужен има право на противтужба, која се поднесува кај судот каде е тужен. Откако судот ќе ја спроведе постапката ќе донесе пресуда. Правото на тужба за развод на брак е лично право и им припаѓа

⁸⁵ Закон за семејство член 228, Службен весник на Р.М број 153/2014 година

⁸⁶ Закон за семејство член 236, Службен весник на Р.М број 153/2014 година

само на брачните другари. Тужбата за развод на брак брачниот другар ја поднесува лично или преку полномошник. Полномошното со кое се ополномоштува лицето за водење на постапка мора да содржи не само овластување за поведување на постапка за развод, туку треба да ги содржи и причините поради кои се бара развод на брак. Ако бракоразводната причина не е наведена во полномошното судот ќе постапи како во случај да полномошното не е уредно.

Правото на тужба за развод на брак престанува со смртта на едниот или на двата брачни другари, тоа значи дека правото за поднесување на тужба за развод на брак не преминува на наследниците на тужителот.

Една од особините на постапката за развод на брак е можноста тужителот поднесената тужба за развод на брак да ја повлече. Спогодбениот предлог за развод на брак брачните другари можат да го повлечат се додека постапката не е правосилно завршена. Исто така брачните другари предлогот за развод на брак можат да го повлечат со писмена изјава или со изјава на записник пред суд. Во текот на постапката тужителот исто така може да се откаже од тужбеното барање.

10.3 Рочиште за мирeње на брачните другари

Една од битните делови во текот на постапката е обидот за мирeње на брачните другари. Овај вид на рочиште го закажува претседателот на советот пред да му ја достави тужбата на тужителот, рочиштето е посебно рочиште и не смее да се спои со рочиштето за главна расправа, ниту може да се закаже ни одржи во ист ден со главната расправа. Рочиштето за мирeње се закажува и кога постапката за развод на брак е поведена со спогодбен предлог за развод.

Со закон се предвидени случаи кога претседателот на советот нема да закаже рочиште за обид за мирeње и тоа:

- 2) еден или двата брачни другари живеат во странство;

3) едниот брачен другар е со непознато место на живеење подолго од шест месеци и тоа: 1) еден од брачните другари е неспособен за расудување а и

4) по противтужба за развод на брак, без оглед кога е таа поднесена, а обидот за миреење на брачните другари по тужбата завршил безуспешно.⁸⁷

Судот поради горе наведените причини претседателот на судот нема да закаже рочиште за миреење бидејќи нема да се постигне успех во миреењето на брачните другари.

Рочиштето за миреење на брачните другари се одржува пред претседателот на судот, при обидот за миреење судот ќе се настојува да се испитаат причините што довеле до поведување на постапка за развод на бракот, ќе се обиде да се помират брачните другари, односно брачните другари може да ги упати кај стручна служба, во центарот за социјални работи, или на самото рочиште да повика стручни лица кои ќе помогнат при миреење на брачните другари.

Судот, доколку смета дека е во интерес на миреењето на брачните другари, претседателот на советот може да води разговор одделно со секој брачен другар. За време на рочиштето за обид за миреење, како и во текот на целата постапка за развод на брак, судот соработува со Центарот за социјална работа. За време на постапката за миреење на брачните другари претседателот на советот составува службена белешка.

На рочиштето за миреење се повикуваат и двата брачни другари лично да присуствуваат. На рочиштето мора да присуствуваат двата брачни другари кои имаат право да бидат застапувани преку полномошници.⁸⁸ Ако еден од брачните другари иако уредно повикан не дојде на рочиштето за миреење, судот ќе закаже

⁸⁷ Закон за семејство член 237 Службен весник на Р.М број 153/2014 година

⁸⁸ Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

ново рочиште за миреење или ќе смета дека миреењето не успеало, односно дека брачните другари не сакаат да се помират.

Доколку на рочиште за миреење не дојдат двата брачни другари ќе се смета дека брачните другари не сакаат да се помират.

Доколку обидот за миреење на брачните другари не успее, претседателот на Советот, закажува рочиште за главна расправа и на тужениот му ја доставува тужбата за развод на брак, укажувајќи на последиците од недоаѓање на рочиштето. Ако во случај брачните другари имаат заеднички малолетни деца или деца над кои е продолжено родителското право, постапката за миреење не ја спроведува надлежниот суд туку ја спроведува центарот за социјална работа.

Во случаите кога брачните другари имаат заеднички деца судот во рок од осум дена ќе достави писмено известување до Центарот за социјална работа, со податоци за постапката за развод на брак, односно кога постапката за развод на брак е поведена, основните причини поради кои се бара развод на бракот и податоци за децата. Во овој случај центарот за социјална работа е должен во рок од три месеца од приемот на известување-то, да ја заврши постапката за миреење на брачните другари. Исто така судот ќе го повика Центарот за социјална работа да учествува на рочиштето заради заштита на интересите на децата и ќе му ги достави сите одлуки донесени во таа постапка.

10.4 Времени мерки во полза на децата и на брачниот другар

Во текот на постапката за развод на брак, претседателот на советот може со решение да определи временни мерки заради давање издршка и сместување на заедничките малолетни деца, како и во полза на брачниот другар.⁸⁹

Времените мерки судот може да ги нареди по службена должност или по предлог на една од странките, и по предлог на центарот за социјални работи.

⁸⁹ Закон за семејство член 251 и 252, Службен весник на Р.М број 153/2014 година

Против решението со кое е изречена определена временна мерка е дозволена жалба но таа нема суспензивно дејство, односно жалбата не го задржува извршувањето на решението.

Времените мерки траат до завршувањето на постапката, односно до донесувањето на пресудата. Судот може во тој временски период да ги менува па дури да ги укинува по барање на странките во спорот.

10.5 Главна расправа

Главната расправа во бракоразводната постапка ја закажува претседателот на советот, откако ќе утврди дека обидот за миреење на брачните другари бил неуспешен. Главната расправа се води според правилата на процесната постапка, утврдена со закон.⁹⁰ Во постапката во која се регулираат брачните спорови, јавноста е исклучена. Фактите врз кои странката го засновува своето тужбено барање во постапката судот може да ги утврди и кога тие не се спорни помеѓу странките. Вака судот ќе постапи и кога странките во постапката имаат заеднички малолетни деца кога фактите се однесуваат на нив. Судот исто така може да утврдува и факти кои странките не ги изнеле во тужбата или на главната расправа ако тие можат да придонесат за одржување на бракот. Претседателот на судската расправа треба да ја води расправата и општо судската постапка совесно и чесно, без едниот од бракот да го поддржува, додека другиот да го игнорира, дури и да го запостави. Тој – судијата⁹¹, треба, како што спомнавме, совесно и чесно тоа да го

⁹⁰ Закон за семејство член 248, Службен весник на Р.М број 153/2014 година

⁹¹ Судијата е институција до која граѓаните се обраќаат заради заштита и остварување на своите права и правни интереси и им се суди во случај да извршиле морално недозволен престапки односно кривични дела и прекршоци не само кон општеството и средината, туку кон своите најблиски – сопругата и децата, но само со почитување на стандардите и гаранциите кои ветуваат правична постапка и почитување на правата на поединецот, бидејќи почитувањето на правото на поединецот е почитување на правата на општеството. Овде секако дека најдостоинствено место има совесноста и чесноста кои се морални поими, и кои во себе ги содржат највисоките етички вредности како неопходност при секојдневното делување на поединецот во едно цивилизирано општеството со востановени правни норми. Не случајно, едно од најважните начела за време на судењето и донесувањето пресуда и воопшто во граѓанската материја е начелото на совесност и честност, како водечка морална сила на судијата. Со Институцијата медијација тој ја кажува својата висока морална вредност и сериозност што му наложува функцијата.

прави како што зел заклетва дека ќе суди токму во духот на совесноста и чесноста.

При бракоразводните спорови не е дозволено изрекување пресуда поради изостанок или врз основа на признание, исто така е исклучено судското порамнување.

10.6 Пресуда за развод на брак и правни лекови

По завршувањето на доказната постапка судот донесува пресуда со која може да го одбие тужбеното барање како неосновано, односно како недокажано или пресуда со која бракот ќе се разведе. Судот решава со пресуда и кога е поднесена тужба за развод на брак и кога е поднесен предлог за спогодбен развод на брак.

Пресудата⁹² со која бракот се разведува ја содржи причината односно причините ако се повеќе, поради кои бракот се разведува. Ако бракот се разведува по заемна согласност на брачните другари, пресудата со која бракот се разведува не ги содржи причините поради кои бракот се разведува, поради што судот не ги утврдува околностите поради кои се бара спогодбен развод на брак, а утврдува само дека брачните другари својата согласност за развод на брак ја донеле слободно, сериозно и непоколебливо.

Врз основа на закон во пресудата со која се разведува бракот по барање на една од странките, а не по службена должност, судот ќе реши и за вината на брачните другари, односно ќе наведе по чија вина бракот се разведува. Во пресудата судот може да пресуди дека бракот се разведува по вина на едниот или по вина на двајцата брачни другари, без оглед на тоа дали тоа го барале двајцата брачни другари или едниот од нив.⁹³

⁹² Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев

⁹³ Закон за семејство член 260, Службен весник на Р.М број 153/2014 година

Барањето кој брачните другари го поднесуваат за тоа кој е виновен за разводот на брак, треба да се истакне најдоцна до заклучувањето на главната расправа. Ако тоа барање не е истакнато до заклучувањето на главната расправа, по донесената пресуда за развод не може да се бара повторување на постапката заради утврдување на околноста по чија вина се разведува бракот. Вината за развод на брак не може да се утврдува доколку бракот се разведува по предлог за спогодбен развод на брак.

Со пресуда за развод на брак судот решава за чување, воспитување и издршка на заедничките малолетни деца.

Против пресудата со која се одбива тужбеното барање за развод на брак или со која бракот се разведува или со која бракот се разведува е допуштена жалба во рок од 15 дена од денот на донесената пресуда.

Пресудата⁹⁴ донесена од страна на надлежниот суд со која се разведува бракот по предлог за спогодбен развод на брак може да се побива:

- поради суштествена повреда на одредбите на процесната постапка од член 354 став 2 на Законот за процесната постапка;
- поради погрешна примена на материјалното право и
- поради тоа што предлогот за развод на брак по заемна согласност бил даден во заблуда, под влијание на сила или закана и во случај ако за донесување на ова пресуда не постоеле услови одредени со овој закон или заради формалност на решавање случајот кое често се случува во судниците.

Жалбата, поднесена од страна на странката во која се изнесени причините поради кои жалба не може да се изјави ќе се отфрли како недозволена, во случај кога со правосилна пресуда бракот е разведен или поништен, одлуката за развод на брак, односно поништување на брак не може да се побива со вонредни правни лекови, односно со барање на повторување на постапката и со заштита на

⁹⁴ Закон за семејство - Службен весник на Р.М број 153/2014 година

законитоста или во предлог за враќање во поранешна состојба, без оглед на околностите дали некоја од странките склучила нов брак или не.

11. СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ ЗА СКЛУЧУВАЊЕ НА БРАК ВО ОДНОС НА РАЗВОД НА БРАКОТ ВО Р. МАКЕДОНИЈА

Според податоците на Државниот завод за статистика⁹⁵, бројот на склучените бракови во 2013 година, намален за 0.1% и изнесува 13.982 склучени брака во споредба со претходната година.

Најмногу бракови во државата во текот на цела година се склучени во месец август 11.9%, а најмалку бракови се склучени во месец април 5.0%.

Најчесто стапувањето на граѓаните во прв брак е со учество од 92.0% за жените и 90.2% за мажите, за разлика во втор брак стапуваат 9.1% и во трет брак 0.7%, од граѓаните, во вкупниот број на склучени бракови, почесто стапуваат мажите.

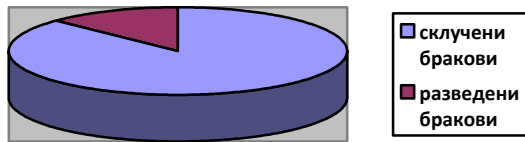
Просечната возраст на склучување на прв брак е 25.8 години за невестата и 28.6 години за младоженецот.

Во спротивно на бројот на склучени бракови, бројот на разводи во 2013 година во однос на 2012 година бележи зголемување од 6.2% и изнесува 2 045 разведени брака.

Најмалку бракови во текот на годината се разведени во месец август 2.4%, спротивно на тоа најмногу бракови се разведени во месец декември 10.0%.

Според возраста брачните другари на сопругата најголем број на разводи, 19.5% се случиле во старосната група од 35-39 години, а за сопругот во старосната група од 30-34 години со учество од 19.1%.

⁹⁵ <http://www.stat.gov.mk/PrikaziSooopstzenie.aspx?rbtxt=11>

Според наведените податоци од центарот за статистика на Р. Македонија можеме да забележиме дека е намален бројот на склучени бракови, а зголемен е бројот на разводи.

12. КОМПАРАТИВНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ВО СОСЕДСТВОТО ВО ОДНОС НА Р. МАКЕДОНИЈА

Во делот на споредбата како се движат бројките на развод на брак во соседните земји во однос на нашата држава, помеѓу Р. Македонија и една земја од соседството ја зедев Р. Бугарија бидејќи е источен сосед, менталитетот на граѓаните од двете земји е балкански но и бугарскиот јазик е доста сличен на нашиот јазик.

Податоците за движењето на разводот на брак во Бугарија, ги зедев од заводот на статистика од Р. Бугарија исто како и податоците за Р. Македонија.

Според податоците на Државниот завод за статистика, на Р. Македонија бројот на склучените бракови во 2013 година, изнесува 13.982 склучени брака, а во Р. Бугарија изнесува 21.943 склучени брака што е дуplo повеќе.

Во Р. Македонија стапувањето во прв брак со учество од 92.0% за жените и 90.2% за мажите, а во Р. Бугарија во прв брак стапиле 81,2%.

Во РМ втор брак со учество од 9.1% и трет брак со учество 0.7%, во вкупниот број на склучени бракови, а во Р. Бугарија во втор брак стапиле 94.1% и трет брак стапиле 47.2% брачни парови.

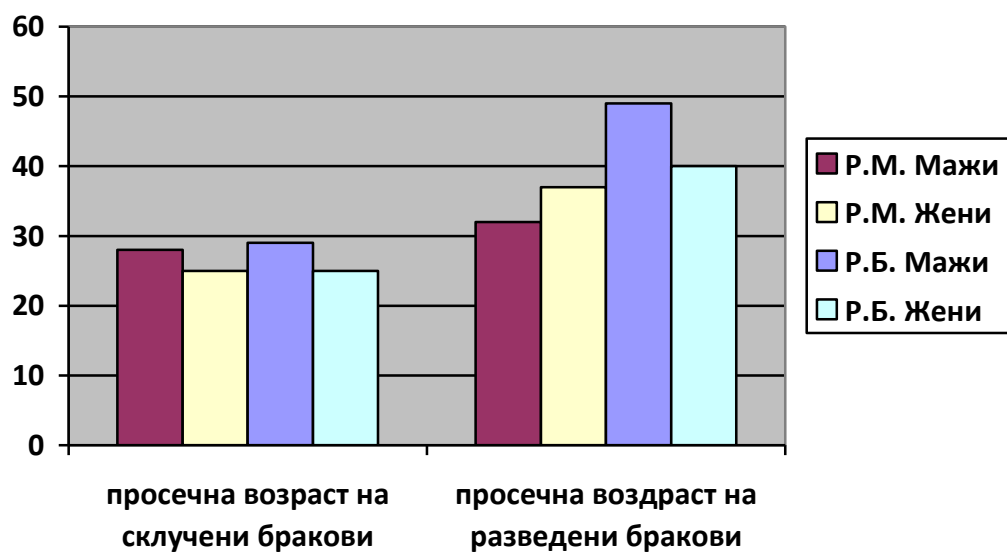
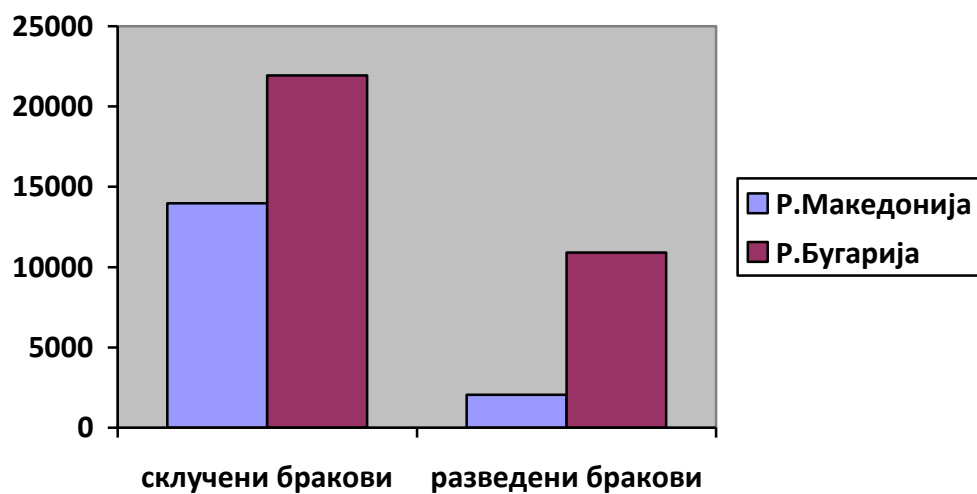
Во Р. Македонија просечната возраст за 2013 година, на склучување на прв брак е 25.8 години за невестата и 28.6 години за младоженецот, за разлика во Р. Бугарија просечна возраст за склучување на брак е од 25 и 29 години за невестата и за младоженецот, што е прилично исто како и во нашата држава.

Бројот на разводи во 2013 година во Р. Македонија изнесува 6.2% односно 2.045 разведени брака, за разлика во Р. Бугарија изнесува 10.908 разведени брака, што е доста голем број за разлика од нашата држава.

Според возраста на сопругата најголем број на разводи, 19.5% се случиле во старосната група од 35-39 години, а за сопругот во старосната група од 30-34 години со учество од 19.1%, во Р. Бугарија според возраста најголем број разводи се случиле во старосна група помеѓу 40 и 49 години и тоа 3.799 односно 34,83%.⁹⁶

Според статистичките податоци во Р. Бугарија се склучени многу повеќе бракови за разлика од бракови склучени во нашата држава, исто така има многу повеќе разводи речиси двојно во Р. Бугарија, споредено со разводите во нашата земја, но тие разлики се појавуваат во зависност од големината на државите и народите, имено нашата држава Р. Македонија се проститира на 25.713 квадратни километри, има вкупно 2.114.550 жители, Р. Бугарија се простира на 110.911,5 квадратни километри, и има вкупно 7,364,570 жители, според тоа Р. Бугарија е доста поголема од нашата држава и во пространство но и по жители, тоа се должи и на поголемиот број на разводи за разлика од нашата држава.

⁹⁶ <http://www.nsi.bg/bg/content/3026>

ЗАКЛУЧОК

Промените во бракот и во семејството се составен дел од промените во општеството, промените на моралните, религиозните, етничките и правните вредности и норми. Секој човек е слободен и има право да ја бара и да ја остварува својата среќа. Очекувањата од денешниот брак се многу поголеми отколку порано и поради тоа денес е многу потешко да се реализира успешна брачна врска. Денес во бракот треба да се задоволат љубовта, сексуалниот нагон, практичната организација на секојдневниот живот, материјалните потреби на семејството, како и да се обезбеди хармоничен развој на децата. Но, да се почитува и толеранцијата на еден со друг, довербата еден кон друг, емоционалната поврзаност, почитот еден кон друг, се меѓу најперијалните вредности и довербата, чесноста и достоинственоста. Бракот е огледало на карактерите на двајца разнополови граѓани, кои нестрпливо чекаат да се видат, да бидат еден покрај друг, зашто само така тие се поцврсти, посоединети. Според ова кога се зборува за стабилност во бракот треба да се има предвид дека тоа што претставува успешен брак се менува заедно со промените во општеството. Денес во современото општество најприродно е да има разводи на брак доклку брачната заедница не е хармонична и брачните другари не се задоволни од самиот брак, за разлика од порано кога се случувало обратно, кога општествените норми вршеле притисок да го одржуваат бракот без разлика на тоа што постоеле и причини за разводи. Најголем ризик за стабилноста на бракот е постојаната потрага по среќа и доклку тоа не се оствари се смета дека е погрешено при изборот кога се формирала брачната заедница и тогаш се јавува правото за покренување на постапка за развод на брак пред надлежен суд.

Современото општество, неговите карактеристики и специфики а особено рамноправноста, еднаквоста на правата помеѓу мажите и жените, меѓусебната независност, нетолерантноста, не трпењето на насилства и тортура не придонесуваат за одржливост на бракот. Во традиционалното општество се барало целиот живот да се проведе со една личност во брак иако понекогаш имало цврсти причини за развод на тој брак, тоа и преставувало основен услов за

долгото трење на браковите, споредено со современите бракови. Денес општеството бара да се менуваме и да се адаптираме на нови работи, за да бракот опстани потребно е да има трпеливост, заемно разбирање, меѓусебна согласност, еднаквост и рамноправност во бракот. Тоа е кога едниот или двата брачни другари сметаат дека децата треба да растат со двајцата родители со заедничка родителска љубов, кога родителите стравуваат од воспитна запуштеност на децата при евентуален развод на брак, потоа кога двајцата родители имаат религиозни ставови дека бракот не смее да се разведе, како и ставовите на родителите, роднините и пријателите кои не го одобруваат разводот, долгите правни процедури и економските тешкотии кои што можат да се појават по разводот на брак. При развод на брак, жените во споредба со мажите помалку го изнесуваат и искажуваат своето незадоволство од бракот во постапката за развод на брак, бидејќи по разводот жените најчесто се грижат за своите деца, нивната економска состојба се влошува и можноста за склучување на брак во повисока возраст кај жените се намалува многу повеќе отколку кај мажите. Во тој поглед жените се многу почувствителни од мажите, разводите ги доживуваат многу потешко, бидејќи економски се и многу по оптоварени, често не се вработени и немаат средства за егзистенција ико најчесто децата тие ги гледаат и чуваат, а издржување како за себе така и за децата барат од мажот од кого се развеле. Во нашата држава многу чести се разводите кои настанале како причина на семејно насилство извршено од едниот брачен другар врз другиот, најчесто од мажот врз жената и децата. Ваквите разводи се и најтешки, особено за жените и децата кои и биле жртви на семејното насилство, а уште повеќе тие разводи се отежнати кога мажот насилник е и алкохоличар. Во таквите случаи последиците за разведените жени и деца се и најтешки. Во ова пригода само ќе го споменам примерот кои недомна се случи во Кавадарци. непосредно по развод на брак мажот насилник – алкохоличар извршил двојно убиство врз неговиот дедо и баба а истовремено барајќи ја и пронешната сопруга да ја убие. Од тие причини покрај важноста на постапката при разводи на бракови уште поважно е постапувањето на надлежните органи и после завршување на таа постапка во смисол на следење на тоа дали се спороведуваат одлуките на надлежниот суд кој го раскинал бракот

(дали издршката за децата блговрено се исплатува, дали му се дозволува на родителот на кои не му се доделени децата да ги гледа согласно судската одлука, дали се продолжило со семејно насилство и слично.).

Со оглед на тоа дека поселедиците од разводите на бракови се огромни и тешки за сите, почнувајќи од брачните другари, нивните семејства и родители и други, но очигледно тие последици најповеќе се рефлектираат на децата од разведените родители. Честопати децата на родители кои се развеле воспитно се запуштаат, го напуштаат училиштето, отпочнуваат да вршат криминални активности како кражби, насилства, тепачки и сл, но често посегнуваат и по дрога од која стануваат и зависници, со што се потврдува предметот на истражување и хипотетичката рамка на мојот магистарски труд, во која се потврдува дека најранлива група во разводот на брак се децата

Според претходно спроведеното истражување со цел да не дојде до такви состојби на семејствата потребно е родителите меѓусебно на еден смирен и културен начин да ги решаваат секојдневните проблеми кои им доаѓаат во животот, а доклку неможат да ја одржат брачната заедница истите развод на брак да извршат со спогодба вклучувајќи ги сите спорни прашања. Истовремено овластени лица од Центарот за социјални работи уште пред склучување на браковите на младите треба да им укажуваат што преставува бракот, со какви проблеми ќе се среќаваат во самиот брак и како тие проблеми да ги решаваат. Воедно многу е важен односот на судијата кои е надлежен за разводот на бракот на лицата кои се разведуваат при обидот за нивно помирување пред отпочнување на разводната постапка да биде убедителен при објасненијата за последиците кои ќе ги имаат сите а особено нивните деца по нивниот развод, значи бројни разводи ќе бидат спречени, поради што споменавме за неговата совесност и чесност при донесувањето на одлука за поништување на бракот – институција на која две млади и полетни лица кои ја крунисале нивната љубов со брак, на две семејства кои очекувале да пораснат нивните деца и да стапат во брак за да се радуваат со своите внуци, на многубројни роднини и пријатели кои се радувале со нивната среќа. Тие треба да знаат да почитуваат, да премолчат, да работаат од утро до

вечер и задоволно да се среќни што се заедно и што ги радувал Бог со дечиња. Кај Македонецот е кај него се најбитни духовни вредности, а тоа е: љубовта кон своите деца и сопругата, слободата што ја сака и што ја дава на своето семејство, достоинството што е голема доблест за него. Поради тоа во минатото многу малку имало развод на бракови – живееле сложно, се бореле со немаштијата, се радувале со здравјето што си го имале и што си го живееле животот во љубов и меѓусебна почит и разбирање.

Тоа кај македонскиот народ е многу битно во животот. За сите родители тоа претставува највисока среќа за создавање на нивните деца во брак. Тоа е и кај нас во РМ кај Македонците, тоа е кај Бугарите, кај Србите, па дури и кај племињата кои веќе зачекориле по цивилизацискиот пат, по кој бројни народи со векови и векови го минуваат. Поради тоа и моите интелектуални способности и скромни познавања на брачната институција ја посветив моја магистерска тема со желба да има повеќе цврсти бракови отколку разводи.

Очигледно колку помалку во една држава има разводи на бракови толку посреќни се граѓаните на таа држава односно семејствата ќе живеат во хармонија и среќа.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Арсе Петревски – “Склучувањето и разводот на бракот низ историјата “Правен факултет Кичево, 2011
2. Allied Control Council, Law No. 16 of 1946.
3. Benabent, A., Droit Civil, La Famille, Editions Litec, 1993.
4. Д-р Билјана Поповска – Историја на правото, Студентски збор : Правен факултет "Јустинијан Први", 2004 (Скопје : БороГрафика)
5. Д-р Иво Пухан и Д-р Мирјана Поленик Аќимовска – Римско право Скопје 2008 година
6. Dr. Marko Mladenovic – Razvod braka i uzroci za razvod braka Beograd 1974.
7. Directive No. 15 of 05.11.1998, Bulletin' verh ovnogo suda RF, Russia,1999
8. Закон за семејство „Службен весник на Р.Македонија“број 153/2014 година.
9. Закон за наследување „Службен весник на Р.Македонија“ број 47/1996 год.
10. Законот за „Облигациони односи“ („Службен весник на РМ број 78/2001 година),
11. Jacquet, J. M., Le role de la cause dans le nouveau droit francais du divorce, Reveue trimestriale de droit civil, 1984, Editions Sirey, 1984,
12. Jovan Dimitrijevic – Uzroci razvoda braka Beograd 1959
13. Љилјана Спировиќ – Трпеновска Семејно право НИП „Студентски збор“ – Скопје 2004 година
14. Libmann, J., Le nouveau divorce, Casterman, Paris, 1976
15. Lindon, R., Benabent, A., Le droit du divorce, Liberie Techniques, Paris, 1984
16. Mladenovic Marko, Porodicno pravo / Beograd, 1982
17. Mil. A. Zdravkovic – Posledice razvoda braka Beograd 1959

18. Monsallier, B., Le divorce pour la rupture de la vie commune (loi du 11 juillet 1975), Revue trimestrale de droit civil, janvier–mars 1980, Editions Sirey, 1980
19. Nerson, R., Du divorce pour la rupture de la vie commune, Revue trimestrale de droit civil, mars-juillet, 1983, Editions Sirey, 1983.
20. Palandt-Lauterbach, Kommentar zum BGB 25. Aufl., para. 47 EheG.Anm.
21. Семејно право во СФРЈ, Скопје, 1977, 1980 – Миле Хаџи Василев
22. Семејството во Европа XVI-XXI век, Дејан Мицковиќ, Културна установа Блесок, Скопје, 2008
23. Family Law Act 1996.
24. Carbonnier, J., Droit civil, 2- La famille, Presses Universitaires De Frans, 13e edition, Paris, 1989
25. <http://www.stat.gov.mk/>
26. http://www.fes.org.mk/pdf/socijalna_mak.pdf
27. <http://dnevnik.mk/default.asp?ItemID=D04861CAF65279449FD1BCFA99C19726>
28. <http://ezinearticles.com/?Causes-of-Divorce&id=661245>
29. <https://www.rosen.com/domestic/articles/divorce-and-domestic-violence-how-to-protect-your-rights-and-yourself/>
30. <http://www.spiritualresearchfoundation.org/mk/homoseskusalni-gej-brakovi-duhovna-perspektiva>

Благодарност

Сакам да изразам благодарност до сите кои на некој начин помогнаа при реализирањето на овој магистерски труд, за да ја добие потребната форма и содржина во која ќе биде презентираан.

Најголемата и искрена благодарност за моралната и стручната поддршка, стручните совети, консултации, сугестии и насока за изработката на овој магистерски труд, упатувам до мојот ментор проф. д-р Војо Беловски.

Голема благодарност изразувам и до членовите на комисијата: доц. д-р Игор Камбовски и доц. д-р Марија Амповска за придонесот овој труд да добие комплетен изглед од стручно-научен аспект и сериозниот приод кон мојот труд.

Се заблагодарувам и на Правниот факултет во Штип кој ми овозможи и одлучи да работам на оваа тема која за мене претставува посебен интерес од стручен и научен карактер.

Искрена благодарност кон своето семејство, особено на родителите кои ми даваа секогаш морална поддршка во изработката и одбраната на магистерскиот труд.

Исто така изразувам благодарност до сите кои ми помогнаа при истражувањето со што овој труд ја доби својата оригинална научно-стручна истражувачка содржина и форма.

Благодарна Катерина Бурлијовска

Катерина Бурлијовска, Дпл.Правник

*Фактори кои влијаат за развод на брак и последици од разводот и
компаративните показатели во соседството*

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип